การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

สารนิพนธ์

ของ

ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มีนาคม 2551

การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

สารนิพนธ์

ของ

ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มีนาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

บทคัดย่อ

ของ

ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มีนาคม 2551

ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา. (2551). *การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1.* สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ.

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 และจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใน 3 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคล กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม-ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 30 คน และนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 346 คน ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูผู้สอนและนักเรียน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ และแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามลำดับ

2. ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามลำดับ

3. ความต้องการหัวข้อสำหรับการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าความถี่เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการสอน รองลงมาได้แก่ วัตถุประสงค์ สถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ การประเมินผล และคำนำ

4. เอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 ที่จัดทำขึ้น ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ประเมินว่ามีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้

A STUDY OF USING LEARNING RESOURCES TEACHER OF SOCIAL STUDIE, RELIGION AND CULTURE STRAND IN THE PRIVATE SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PHETCHABURI EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

AN ABSTRACT

BY

TUNYALUX CHOKKUNAWATTANA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Master of Education Degree in Educational Administration

at Srinakharinwirot University

March 2008

Tunyalux Chokkunawattana. (2008). *A Study of using Learning Resources of Social Studie, Religion and Culture Strand in The Private Schools Under The Office of Phetchaburi Educational Service Area 1.* Master's Project, M.Ed (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Asst. Prof. Dr.Phairojana Klinkularb.

The purposes of this research were to study the utilization of resources in Social Studies, Religion and Culture strand in the private schools under the Office of Phetchaburi Educational Service Area 1; and create related instructional materials in 3 categories: natural learning resources, man-made resources, and personal learning resources. The samples consisted of 30 Prathom Suksa 4 -6 teachers of Social Studies, Religion and Culture strand and 346 Prathom Suksa 4-6 students from the private schools under the Office of Phetchaburi Educational Service Area 1 in the 2007 academic year. The instrument used in the research was a questionnaire on the needs of teachers and students regarding the utilization of resources in the Social Studies, Religion and Culture strand. The data was analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results of the study were concluded as follows.

1. The needs of the II level (Prathom Suksa 4-6) teachers regarding the utilization of resources in the Social Studies, Religion and Culture strand 1, as a whole, was at the moderate level. When considered individual aspects, the needs by priority of mean were: personal learning resources, natural learning resources, and man-made resources.

2. The needs of the II level (Prathom Suksa 4-6) students regarding the utilization of resources in the Social Studies, Religion and Culture strand 1, as a whole, was at the moderate level. When considered individual aspects, the needs by priority of means were: personal learning resources, man-made resources, and natural learning resources.

3. The needs of topics on the creation of instructional materials for the learning resources identified by the teachers, by priority of frequencies were: background/significance, learning activities and teaching media, followed by objectives, learning sites, evaluation, and introduction.

4. The instructional materials of the resources in Social Studies, Religion and Culture strand created by the researcher was evaluated by 5 experts to be appropriate and could be used in teaching.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ซึ่งอาจารย์ได้กรุณาให้กำลังใจและเวลาในการแนะนำช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา อีกทั้งคณะกรรมการพิจารณาโครงการสารนิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนา แสวงศักดิ์ อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานิธิ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของคณาจารย์ทุกท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ อาจารย์ ร.ต.อ.หญิง ดร.ปานจักร เหล่าวัฒนวรพงษ์ นายสุพล อนามัย นายเขมณัฏฐ์ จันทร์วงศ์ ศึกษานิเทศก์ และนายปรีชา น้อยพ่วง ที่ได้กรุณาสละเวลาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูวชิรปัญญานุโยค ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ และขอขอบพระคุณ นายสุพล อนามัย ผู้จัดการและผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ ที่ได้มอบทุนในศึกษาครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ นายสนอง ประกอบชาติ นางสมพร ประกอบชาติ นายเกริกชัย ชาติไทย-ไตรรงค์ นางชูศรี เย็นจิตต์และนายเรวัฒน์ มุสิกเจียรนันท์ ที่ได้กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเอกสารประกอบการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คุณค่าและประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาคุณต่อบิดามารดา และบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน

ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการศึกษา	5
ขอบเขตด้านเนื้อหา	5
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	5
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	5
ตัวแปรที่ศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
สภาพทั่วไปของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต1	11
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	12
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	13
สาระการเรียนรู้	14
มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น	15
การจัดการเรียนรู้	17
แหล่งเรียนรู้	18
ความหมายแหล่งเรียนรู้	18
แนวคิดในการจัดแหล่งเรียนรู้	19
จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้	21
ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้	22
ประเภทของแหล่งเรียนรู้	22
ประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้	25
แหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี	27
แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ	27
แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น	29
แหล่งเรียนรู้บุคคล	31

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

2 (ต่อ)

การใช้แหล่งเรียนรู้..... 33
เอกสารประกอบการสอน..... 36
ความหมายของเอกสารประกอบการสอน..... 36
ลักษณะของเอกสารประกอบการสอน..... 37
ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน..... 38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 41
งานวิจัยในประเทศ..... 41
งานวิจัยต่างประเทศ..... 44

3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 46
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง..... 46
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 47
การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 48
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล..... 49

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 52
สัญลักษณ์ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 52
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 53
เอกสารประกอบการสอน..... 67

5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 172
วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 172
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย..... 172
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 173
การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล..... 173
สรุปผลการวิจัย..... 174
อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... 175
อภิปรายผล..... 175
ข้อเสนอแนะ..... 177

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

บรรณานุกรม..... 179

ภาคผนวก..... 187

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์..... 215

บัญชีตาราง

ตาราง **หน้า**

1 มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6).... 15
2 แหล่งเรียนรู้บุคคลจังหวัดเพชรบุรี..... 32
3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำแนกตามระดับชั้น..... 47
4 จำนวนร้อยละของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกตามระดับชั้นที่สอน..... 53
5 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกตามระดับชั้นที่เรียน..... 54
6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูผู้สอน ในช่วงชั้นที่ 2..... 55
7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ..... 56
8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามความคิดเห็นของในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ..... 57
9 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้บุคคล ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ..... 59
10 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียน ในช่วงชั้นที่ 2 60
11 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ..... 61
12 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ..... 62

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

(ต่อ)

13 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้บุคคล ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ..... 64

14 จำนวนของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 เลือกหัวข้อส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน..... 65

15 แหล่งเรียนรู้บุคคลในการทำขนมหวานเมืองเพชร..... 141

16 วิธีการสังเกตลักษณะน้ำตาลโตนดแท้และน้ำตาลโตนดเทียม..... 157

17 แหล่งเรียนรู้บุคคลในการทำน้ำตาลโตนด..... 157

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 กรอบตามความคิด..... 9
2 แม่น้ำเพชรบุรีไหลลงจากภูเขาไปตามที่ราบแถบอำเภอแก่งกระจาน..... 74
3 ตะกอนและปุ๋ยธรรมชาติที่แม่น้ำเพชรบุรีพัดพามาบริเวณอำเภอเมืองฯ
และอำเภอบ้านลาด เหมาะสำหรับการปลูกพืชสวน..... 75
4 แผนที่แม่น้ำเพชรบุรี..... 79
5 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน..... 86
6 ป่าแก่งกระจาน..... 87
7 น้ำตกทอทิพย์..... 88
8 ทะเลหมอกที่เขาพะเนินทุ่ง..... 89
9 กระจาน..... 90
10 พืชจำพวกปาล์ม มักพบมากตามพื้นล่างของป่าดงดิบชื้น..... 91
11 ป่าดงดิบชื้น..... 91
12 ป่าเบญจพรรณ..... 92
13 ป่าเต็งรัง..... 93
14 แหล่งดูนกบริเวณบ้านกร่างแคมป์..... 93
15 ป่าละอู..... 94
16 นกกกหรือนกกาฮัง (Great Hombill) นกในวงศ์นกเงือก..... 96
17 ผีเสื้อพ่อมด (Wizard)..... 97
18 แผนที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน..... 99
19 วัดพระแก้ว ประกอบด้วย หอระฆัง พระอุโบสถและพระพุทธเสลเจดีย์..... 111
20 พระปรางค์แดง..... 112
21 พระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท..... 113
22 หอชัชวาลเวียงชัย..... 114
23 แผนผังพระนครคีรี..... 116
24 เครื่องราชูปโภคของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว..... 119
25 รูปหล่อโลหะสำริดและทองเหลือง..... 119
26 เครื่องกระเบื้อง..... 120
27 พระรามราชนิเวศน์..... 129
28 ตุ๊กตาบนราวบันได..... 131

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

(ต่อ)

29 กระเบื้องเคลือบรูปดอกไม้และสัตว์ที่ใช้ตกแต่งห้องเสวย..... 131
30 กระจกสแตนกลาสที่ตกแต่งในห้องทรงพระอักษรและห้องสรง..... 132
31 ขนมหวานเมืองเพชร..... 137
32 ขนมหม้อแกง..... 140
33 ต้นตาลโตนด..... 151
34 ไม้นวดตาล..... 153
35 น้ำตาลสด..... 153
36 กระบอกตาล..... 154
37 มีดปาดตาล..... 154
38 พะอง..... 155
39 เตาเคี่ยวตาล..... 156

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ทำให้บทบาทของการศึกษาจำต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกยุคปัจจุบัน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมและการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมโดยการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ดังปรากฏในมาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา มาตรา 24(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และมาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 13 – 15) ให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้สร้างโอกาสให้คนไทยทุกคนคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544: 14) ดังนั้นโรงเรียนทุกแห่งซึ่งมีหน้าที่ดำเนินงานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักและใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 4)

ประเทศไทยมีความพยายามในการปรับตัว เพื่อรับมือกับภาวการณ์ที่เปลี่ยนไปมีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา เปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการศึกษาให้หันมายึดถือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นหลักในการจัดการศึกษา บูรณาการเชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน สร้างกระบวนการศึกษาใหม่ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มองการศึกษาเป็นเรื่องต่อเนื่องตลอดชีวิต (*แหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาตลอดชีวิต*. 2546: 3) ซึ่งสอดคล้องกับเอ็ดเวอร์ดและอัชเชอร์ (จุรีพร กาญจนการุณ. 2547: 40-41; อ้างอิงจาก Edwards; & Usher.

2001: 273-287) กล่าวว่า ปัจจุบันการศึกษาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นเงื่อนไขทางการศึกษาภาวะหลังความทันสมัย (post modernity) ที่ส่งเสริมให้บุคคลเข้าสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะ (mastery) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวทางกระตุ้นให้บุคคลไปสู่วิถีทางที่มองว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ปราศจากขอบเขต ดังนั้นในการที่บุคคลจะได้รับการศึกษา เขาอาจจะได้รับการศึกษาในหลายลักษณะ หลายวิธีการ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้เพราะบุคคลสามารถแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเข้ารับการฝึกอบรม การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การได้รับความรู้จากสื่อประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงการได้รับความรู้จากสิ่งแวดล้อมและการได้รับความรู้จากปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2544: 22) ที่กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแหล่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ตามศักยภาพ โอกาสและตามความสามารถโดยจะเรียนรู้ได้อย่างไม่เป็นทางการ ดังนั้นเพื่อให้โรงเรียนและระบบการศึกษาสามารถสนองความต้องการและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งจะเป็นสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้า ทำให้เกิดการเรียนรู้

การเรียนการสอนในปัจจุบันจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ แต่ต้องอาศัยการค้นคว้าจากสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายด้วยเทคนิคและวิธีสอนที่เหมาะสม (ธเนศ ขำเกิด. 2543: 74) ซึ่งสอดคล้องกับเนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544: 26-27) กล่าวว่า ความรู้มีมากมายในแหล่งต่าง ๆ เด็กสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้จากแหล่งเหล่านั้น ครูผู้สอนคือแหล่งเรียนรู้ดั้งเดิมแหล่งหนึ่งที่มีความสำคัญมาแต่อดีต แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ครูจึงไม่สามารถที่จะเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดสรรพวิชาได้ต่อไป และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่า ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ข้อมูลความรู้มากขึ้น และสามารถเรียนรู้ได้ทั้งจาก “ครูคน ครูเครื่อง และครูธรรมชาติ” (กรมวิชาการ. 2544: ความนำ)

แหล่งเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะแหล่งเรียนรู้จะเป็นสื่อในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ และเกิดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการหรือกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ให้บังเกิดผล ต้องเกิดจากการสนับสนุนของผู้บริหาร การดำเนินงานของครู นักเรียน และความร่วมมือของทุกฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: คำนำ) ซึ่งการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต เพราะแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วไปทั้งในครอบครัว ชุมชน วัดและธรรมชาติ รวมทั้งผู้ให้การถ่ายทอดการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เพื่อน ครู พระ หมอพื้นบ้าน ต้นไม้ สัตว์ ทุกคน ทุกสิ่งในโลกล้วนเป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ในชีวิต ซึ่งถือได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกัน สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พจนีย์ เทียมศักดิ์. 2543: 57)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ว่า สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล (กรมวิชาการ. 2545ข: 3)

การจัดการเรียนในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีความคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่องตลอด 12 ปี ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเป็นผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยและเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย มีนิสัยในการประหยัด พึ่งตนเอง อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการคิด การแก้ปัญหา อย่างมีเหตุผล ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักแห่งศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีค้นหาข่าวสาร ความรู้ ทั้งที่โรงเรียนและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายใต้การสนับสนุนของโรงเรียนที่จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2546: 4)

พันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี แหล่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมพัฒนาของชุมชน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1. 2548: 15) และจังหวัดเพชรบุรี เป็นชุมชนที่ก่อตั้งมาแต่โบราณมีประวัติสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน เป็นแหล่งรวมแห่งสรรพวิชาความรู้ต่าง ๆ แทบทุกสาขา ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ตลอดจนอาหารการกิน การละเล่นต่าง ๆ (จังหวัดเพชรบุรี. 2525: 5) ซึ่งในสมัยก่อน “วัด” เป็นแหล่งการศึกษาที่สำคัญที่สุด เมืองไหนมีวัดมากการเรียนการสอนก็นับว่าเจริญรุ่งเรือง เมืองเพชรมีวัดอยู่มากมาย และที่สำคัญคือมีธรรมเนียมปฏิบัติที่พระภิกษุทั้งหลาย อันได้บวชเรียนในอารามใด ๆ จะพึงคัดลอก หนังสือ ตำรา วรรณคดี หรือคัมภีร์ ที่สนใจให้จบเรื่องหรือจบเล่ม เพื่อมอบไว้ให้สำนักศึกษาก่อนที่ลาสึกไปพันภิกขุภาวะ ด้วยเหตุนี้ต้นฉบับเอกสารโบราณต่าง ๆ จึงได้รับการคัดเลือกสืบทอดต่ออายุเสมอ เพชรบุรีจึงมีสถานะเป็นเมืองศูนย์กลางวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางการศึกษา

ปัจจุบันการเรียนการสอนได้มีการผสมผสานการใช้สื่อการสอน ระหว่างสื่อพื้นฐานกับสื่อทันสมัยที่ผลิตด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เช่น การใช้หนังสือหรือเอกสารประเภทต่าง ๆ คู่กับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การใช้สื่อแบบผสมผสานเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และช่วยให้บทเรียนน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกัน ครูผู้สอนมุ่งพัฒนาและให้ความสำคัญกับสื่อที่ทันสมัยทางคอมพิวเตอร์มากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงสื่อพื้นฐานที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ หนังสือหรือเอกสารประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน หนังสืออ่านเล่น หนังสืออ่านประกอบ หนังสือคู่มือปฏิบัติการ รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ (สุรพล เกียนวัฒนา; และ ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. 2543: 29-30)

จากการสัมภาษณ์ ธงชัย สุริโย (2550: สัมภาษณ์) ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ ซึ่งกล่าวถึง การใช้แหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าครูผู้สอนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการนำแหล่งเรียนรู้มาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้และยังเน้นเนื้อหาวิชาที่สอนมากเกินไป จึงขาดความหลากหลายในการนำแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมและครูผู้สอนขาดข้อมูลและเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งสอดคล้องกับ พูนทรัพย์ เจริญสุข (2538: 18-79) กล่าวว่า ครูผู้สอนควรผลิตสื่อ นวัตกรรมที่จะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพตรงตามที่หลักสูตรต้องการ และสอดคล้องกับ นงลักษณ์ ธรรมธุรส (2550: Online) กล่าวว่า การจัดทำเอกสารประกอบการสอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการสอนให้มีคุณภาพ มีความก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อนำไปพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมในสถานศึกษา ลักษณะของผู้เรียนและสนองลักษณะเนื้อหาสาระความเป็นจริงของท้องถิ่น

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและมีมากพอเพียงที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายและได้ประสบการณ์ตรงมากกว่าในห้องเรียนหรือภายในโรงเรียน อีกทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน ยังสามารถนำเอกสารประกอบการสอนมาใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนและนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาและจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ความสำคัญของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้จะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ข้อมูลการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนและนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาจัดทำเป็นเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนได้ตรงตามความต้องการ

2. ครูผู้สอนใช้เอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับเนื้อหาของแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคล ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนสามารถนำข้อมูลการใช้แหล่งเรียนรู้ไปพัฒนาปรับปรุงการจัดกิจกรรมสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและการค้นคว้าต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 มีขอบเขตของการศึกษาเนื้อหาดังนี้

1. ศึกษาความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ใน 3 ประเภท ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคล

2. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นและแหล่งเรียนรู้บุคคล เพื่อจัดทำเป็นเอกสารประกอบการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 30 คน

2. นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 3,255 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

2. นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 346 คน จากนั้นใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นเป็นชั้นในการสุ่ม แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. สถานภาพของครูผู้สอนและนักเรียนดังนี้

1.1 ระดับชั้นในการสอน

1.1.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.1.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.1.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.2 ระดับชั้นที่เรียน

1.2.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.2.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.2.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. การใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน ใน 3 ประเภท ดังนี้

2.1 แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ

2.2 แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

2.3 แหล่งเรียนรู้บุคคล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการนิยามศัพท์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสรุปเป็นนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ที่สามารถนำมาจัดประสบการณ์การสอนให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ซึ่งแบ่งไว้ 3 ประเภท ประกอบด้วย

1.1 แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือเกิดขึ้นเองตามตามธรรมชาติในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ภูเขา แหล่งน้ำ ป่าไม้ ดิน หินและแร่ธาตุ

1.2 แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง วัตถุ สิ่งของ สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ตามยุคสมัย สามารถบอกเรื่องราวความเป็นมาซึ่งเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ แหล่งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม

1.3 แหล่งเรียนรู้บุคคล หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์เฉพาะด้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลอื่นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านงานช่างฝีมือและหัตถกรรม

2. โรงเรียนเอกชน หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ที่จัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนปริยัติรังสรรค์
2. โรงเรียนสุวรรณรังสฤษฎ์วิทยาลัย
3. โรงเรียนเซนต์โยเซฟเพชรบุรี
4. โรงเรียนอรุณประดิษฐ
5. โรงเรียนราษฎร์วิทยา

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 หมายถึง เขตพื้นที่การศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอบ้านแหลม อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอเขาย้อย

4. การใช้แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ความต้องการของครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมรวมทั้งนักเรียนที่จะใช้แหล่งเรียนรู้และเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ใน 3 ประเภท

5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

6. ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

7. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

8. ระดับชั้นในการสอน หมายถึง ระดับช่วงชั้นที่ 2 ที่ครูผู้สอนทำการสอน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

9. ระดับชั้นที่เรียน หมายถึง ระดับชั้นที่นักเรียนศึกษาอยู่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

10. เอกสารประกอบการสอน หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอนและนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ใน 3 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคล ซึ่งในเอกสารประกอบการสอน ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ได้อาศัยแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3 – 4) ได้จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ดังนี้ 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ 2) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 3) แหล่งเรียนรู้บุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ ดำริ บุญชู (2548: 27 – 31) ได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งการเรียนรู้ 4 ประเภท คือ 1)แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล 2) แหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 3) แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ 4) แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณีและความเชื่อ ซึ่งประจักษ์ บุญอารีย์ (2545: 46-47) กล่าวถึงการจัดแหล่งเรียนรู้ดังนี้ 1) แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 2) แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ หอสมุด สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเองในท้องถิ่น แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี สถานที่ราชการ สถานประกอบการของเอกชน สถานที่สาธารณะ แดนเคารพและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ 3) วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา 4) ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) กิจกรรมในวิถีชีวิตและประเพณีของท้องถิ่น 6) วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น 7) แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว 8) แหล่งการเรียนรู้จากสื่อสารมวลชน และสื่ออิเล็กทรอนิค

การจัดทำเอกสารประกอบการสอนได้อาศัยแนวคิดของ ทรงศักดิ์ ศรีกาฬพันธุ์ (2542: 15) กล่าวถึงเอกสารประกอบการสอนควรประกอบด้วย 1) ความมุ่งหมาย 2) เนื้อหา 3) กิจกรรมและวิธีการสอน 4) สื่อการสอนและ 5)วิธีการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับชาตรี แสนสำราญ (2547: 44 – 45) กล่าวถึงเอกสารประกอบการสอนควรประกอบด้วย 1) คำนำ 2) สารบัญ 3) เนื้อหา 4) รูปภาพหรือข้อมูลประกอบและ 5) แหล่งอ้างอิงหรือบรรณานุกรม

จากแนวคิดดังกล่าวได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ใน 3 ประเภท ประกอบด้วย 1)แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ 2)แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 3)แหล่งเรียนรู้บุคคล และในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนได้นำข้อมูลมาจัดทำเป็นเอกสารประกอบการสอนประกอบด้วย 1) ปก 2) คำนำ 3) เนื้อหาและ 4) เอกสารอ้างอิง

กรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงในภาพประกอบ 1

ตัวแปรที่ศึกษา

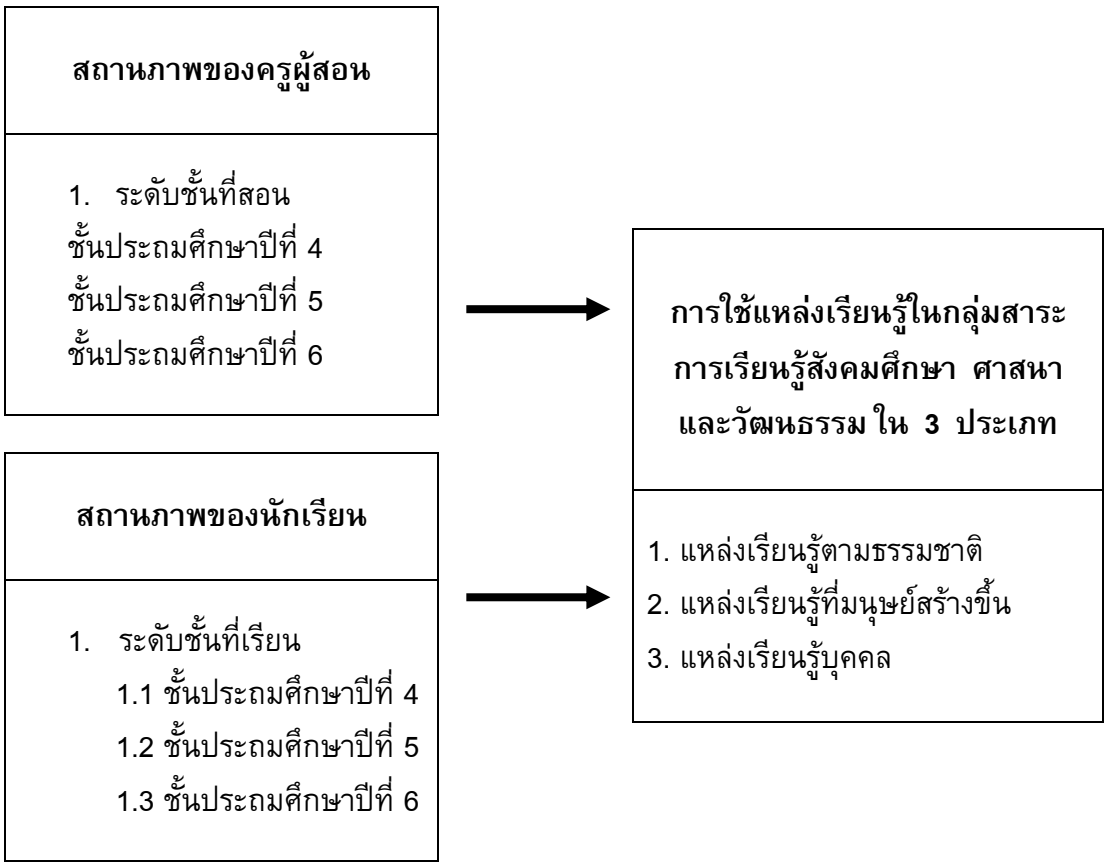

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
   - 2.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
     - 2.1.1 สาระการเรียนรู้
     - 2.1.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น
     - 2.1.3 การจัดการเรียนรู้
3. แหล่งเรียนรู้
   - 3.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้
   - 3.2 แนวคิดในการจัดแหล่งเรียนรู้
   - 3.3 จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้
   - 3.4 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้
   - 3.5 ประเภทของแหล่งเรียนรู้
   - 3.6 ประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้
4. แหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี
   - 4.1 แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ
   - 4.2 แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น
   - 4.3 แหล่งเรียนรู้บุคคล
5. การใช้แหล่งเรียนรู้
6. เอกสารประกอบการสอน
   - 6.1 ความหมายของเอกสารประกอบการสอน
   - 6.2 ลักษณะของเอกสารประกอบการสอน
   - 6.3 ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
   - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
   - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 ในมาตรา 4 ให้ความหมายของโรงเรียนเอกชนว่า หมายถึง “สถานศึกษาหรือสถานที่ที่บุคคลจัดการศึกษาให้การศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าขั้นปริญญาตรีแก่นักเรียนทุกผลัดรวมกันเกินเจ็ดคนขึ้นไป” โดยในมาตรา 15 แบ่งลักษณะของโรงเรียนเอกชนเป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการและจัดเป็นรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน

(2) โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการหรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการและจัดเป็นรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียน

(3) โรงเรียนที่จัดให้การศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจ ที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนที่จัดให้การศึกษาแก่บุคคลผู้ยากไร้ หรือผู้ที่เสียเปรียบทางการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์

โรงเรียนแต่ละลักษณะจะแบ่งออกเป็นประเภทใดหรือระดับใด ให้เป็นไปตามรัฐมนตรีกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ทั้งนี้ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการกำหนดประเภท ระดับโรงเรียนเอกชน ฉบับ พ.ศ.2525 โรงเรียนตามมาตรา 15(1) จัดการศึกษาประเภทสามัญศึกษาได้ในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนประเภทอาชีวศึกษาได้ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามมาตรา 15(2) ได้แก่ โรงเรียนที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษานอกจากที่กำหนดในข้อ 1 เป็นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับโรงเรียนที่จัดเป็นประเภทเฉพาะกาล ประเภทสอนศาสนา ประเภทกวดวิชา ประเภทศิลปศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา ส่วนโรงเรียนตาม 15(3) หมายถึง โรงเรียนการศึกษาพิเศษและโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ (ศรีราชา เจริญพานิช; และคนอื่น ๆ. 2548: 11)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 รับผิดชอบการจัดการศึกษาตามเขตการปกครอง 4 อำเภอ ประกอบด้วยอำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอบ้านแหลม อำเภอเขาย้อย และอำเภอหนองหญ้าปล้อง มีพื้นที่รวมกันประมาณ 2,029.233 ตารางกิโลเมตร และมีทิศทางการดำเนินงานดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1. 2548: 15)

วิสัยทัศน์ (Vision)

มุ่งสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ คุณภาพ เสมอภาค ชุมชนร่วมพัฒนา

พันธกิจ (Mission)

1. จัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กทุกคน และเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน

2. ส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อมุ่งไปสู่มาตรฐานสถานศึกษา

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน และการประเมินผลให้สอดคล้องต่อความต้องการของท้องถิ่น

4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าสู่ระบบปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปราชการ

5. ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี แหล่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมพัฒนาของชุมชน

6. ส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาการบริหารจัดการ หลักสูตร การเรียนการสอน ครูและบุคลากรทางการศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน

โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 มีโรงเรียนเอกชนในสังกัดทั้งหมด 15 โรงเรียน แยกจัดการศึกษาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทสามัญศึกษา มีทั้งหมด 11 โรงเรียน
2. ประเภทอาชีวศึกษา มีจำนวน 1 โรงเรียน
3. ประเภทการกุศลและสอนศาสนาอิสลาม มีทั้งหมด 3 โรงเรียน

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างสรรค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และในมาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (กรมวิชาการ. 2546: 1)

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์

ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (กรมวิชาการ. 2545ข: 1-3)

2.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระฯ ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้าน ต่าง ๆ คือ (กรมวิชาการ. 2545ค: 3-4)

1. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา ปรัชญาและศาสนา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ

2. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางการสืบสวนสอบสวน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ การสืบค้น เป็นต้น

3. ด้านเจตคติและค่านิยม จะพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ช่วงชั้นที่ 2 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ประกอบด้วย (กรมวิชาการ. 2545ค: 13-14)

1. ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาคและประเทศของตน ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ โดยเน้นความเป็นประเทศไทย

2. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรม คำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมในศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

3. ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาคและประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

4. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

5. ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตก เกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2.1.1 สาระการเรียนรู้

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย (กรมวิชาการ. 2546: 2)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมทางศาสนา ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา การบริหารจิตและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ประกอบด้วย พลเมืองดี กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน ประเพณี วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ระบบการเมืองการปกครอง

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ระบบเศรษฐกิจ การบริหารจัดการทรัพยากร ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเงิน การคลัง การธนาคาร ปัญหาการพัฒนาและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย เวลาและช่วงสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ พัฒนาการของมนุษย์ ความเป็นมาของชาติไทย บุคคลสำคัญ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย กายภาพของโลก เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในระบบธรรมชาติ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น คือ ความคาดหวังในตัวผู้เรียนว่าผู้เรียนควรรู้และสามารถทำอะไรได้ตามมาตรฐาน เมื่อเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การไม่ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีเพื่อให้สถานศึกษามีอิสระในการกำหนดและลำดับสิ่งที่จะเรียน สามารถยืดหยุ่นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและผู้เรียนได้เอง

ตาราง 1 มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

สาระการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระดังนี้

สาระ	มาตรฐาน	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น ป.4-ป.6
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข	1. ภูมิใจและชื่นชมในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิต ประชาธิปไตยของตนเอง และบุคคลอื่นในระดับกลุ่มสังคม ท้องถิ่นและประเทศชาติ 2. ตระหนักถึงสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีในท้องถิ่นและประเทศ รวมทั้งเข้าใจในเรื่องสิทธิเด็ก เพื่อคุ้มครองปกป้องตนเองและผู้อื่นตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน 3. เข้าใจและปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรมในจังหวัด ภาคและประเทศ รวมทั้งตระหนักถึงความสำคัญในวัฒนธรรมของกลุ่มคนในสังคมที่มีความหลากหลายและยอมรับคุณค่าซึ่งกันและกัน

ตาราง 1 (ต่อ)

สาระ	มาตรฐาน	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น ป.4-ป.6
	มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	1. รู้บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของกลุ่มบุคคลในสังคม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในการใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศ เข้าใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเมือง การปกครอง ตามกระบวนการประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นและประเทศ 2. รู้และเข้าใจความสำคัญของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของกฎหมายอื่น ๆ การแบ่งแยกอำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและเหมาะสมตามวัย
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น	1. เข้าใจเรื่องทศวรรษ ศตวรรษ สหัสวรรษ และยุคสมัยที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต 2. เข้าใจลักษณะของข้อมูลและการจัดระบบข้อมูลระดับจังหวัด ภาคและประเทศ 3. เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัด ภาค ประเทศ โดยเปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในจังหวัด ภาคและประเทศ
	มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย	1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการ การตั้งถิ่นฐานของรัฐไทย ในดินแดนประเทศไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2. เข้าใจปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ตาราง 1 (ต่อ)

สาระ	มาตรฐาน	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 ชั้น ป.4-ป.6
		3. รู้และเข้าใจประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ชาติไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จนเกิดความภูมิใจ นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ที่มา: กรมวิชาการ. (2545ค). *เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. หน้า 19-35.

2.1.3 การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 22 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ฉะนั้น ครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้นำ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน (กรมวิชาการ. 2545ข: 21)

การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการสำคัญที่ทุกคนต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เป้าหมายของการศึกษาและการเรียนรู้ก็เพื่อให้เกิดปัญญา แก้ไขปัญหาและความทุกข์ทั้งปวงได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่ดีไม่ได้เกิดจากวิธีสอนที่ดีขึ้นการสอนเป็นเพียงกระบวนการหนึ่งที่ครูจะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี มีการแสดงออกที่มองเห็นคุณภาพเป็นรูปธรรมซึ่งการแสดงออกของผู้เรียนดังกล่าวเกิดจากแรงขับภายในและจิตใจภายในตน (สมองและจิตวิญญาณ) ทั้งด้านความรู้ (ความคิดรวบยอดและหลักการ) กระบวนการคิด วิธีการคิดหรือวิธีการเรียนรู้นั่นเอง (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2546: 5)

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมให้มีคุณภาพในทุกรายวิชาและทุกชั้นปีนั้น จะต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน

หลักการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ (กรมวิชาการ. 2545ค: 200-201)

1. จัดการเรียนการสอนที่มีความหมาย โดยเน้นแนวคิดที่สำคัญ ๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ที่คงทน ยั่งยืนมากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหา ข้อเท็จจริงที่มากมายกระจัดกระจาย แต่ไม่เป็นแก่นสารด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนและด้วยการประเมินผล ที่ทำให้ผู้เรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาได้เรียนรู้และสามารถทำอะไรได้บ้าง

2. จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ โดยบูรณาการตั้งแต่หลักสูตร หัวข้อที่จะเรียน เชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ ทักษะค่านิยมและจริยธรรม ลงสู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ และสัมพันธ์กับวิชาต่าง ๆ

3. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม จัดหัวข้อหน่วยการเรียนที่สะท้อน ค่านิยม จริยธรรม ปทัสถานในสังคม การนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต ช่วยผู้เรียนให้ได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตนและรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

4. จัดการเรียนการสอนที่ท้าทาย คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งในส่วนตนและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนใช้วิธีการสืบเสาะ จัดการกับการเรียนรู้ของตนเองใส่ใจและเคารพในความคิดของผู้เรียน

5. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตัวเองได้ มีวินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่ทุกคนต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ดังนั้นในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะต้องใช้วิธีการที่หลากหลายผสมผสานกัน ถึงแม้ผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันแต่ก็สามารถบรรลุเป้าหมายแห่งความสำเร็จได้ในระดับเดียวกัน แต่อาจจะต่างกันเรื่องระยะเวลา

3. แหล่งเรียนรู้

การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ที่ต้องอาศัยครูหลายคนมาช่วยกันออกแบบการเรียนรู้และร่วมกันจัดกิจกรรม ซึ่งครูผู้สอนควรใช้เทคนิคที่หลากหลายเพื่อสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและได้ใช้ความสามารถหลายอย่างในการเรียนรู้ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และดารณี คำวัจนัง. 2545: 25)

3.1 ความหมายแหล่งเรียนรู้

นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์ (2533: 6) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเราสามารถกระทบด้วยประสาทสัมผัสได้ทั้ง ทางตา จมูก ทางหู ลิ้น กายและใจ ทำให้

เกิดความรู้ความเข้าใจ ความเท่ากัน ความเป็นไป และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ช่วยให้เป็นคนทันโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพ

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544: 28) ได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณที่เกิด แห่ง ที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญ ตามความหมายนี้ แหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

สุทธาสินี วัชรบูล (2544: 3) กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” อันอาจเป็น สถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาการเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกับการประเมินผลในชั้นเรียนหรือห้องเรียน

กรมวิชาการ (2545ก: 43) ได้ให้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนใฝ่เรียน แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สามารถ รอดสำราญ (2546: 19) ได้กล่าวถึงความหมายของแหล่งเรียนรู้ สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ต่าง ๆ แหล่งวิทยาการ ธรรมชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยประสบการณ์ตรง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ คือ แหล่งที่รวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ที่สามารถนำมาจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์หรือธรรมชาติสร้างขึ้นมา

3.2 แนวคิดในการจัดแหล่งเรียนรู้

ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2541: 18) ได้กล่าวว่า หลักการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อให้การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนมีความเข้มข้นคงทน ประการที่สำคัญคือต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงความสำเร็จของผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้ดีถ้าลงมือปฏิบัติจริง และมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้และวิธีการหลากหลายจำเป็นต้องอาศัยแหล่งเรียนรู้ประกอบกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระที่ต้องการ และได้เรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นสำคัญ ข้อควรคำนึงในการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน มีดังนี้

1. บรรยากาศในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นสภาพจริงหรือเสมือนสภาพจริง
2. จัดทรัพยากรในแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ
3. ปรับสภาพของสถานที่เรียนให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองมากที่สุด
4. จัดบริเวณโรงเรียนให้เกิดแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้
5. จัดศูนย์วิทยากรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
6. จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
7. มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการดูแลสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

นาตยา ปิลันธนานนท์ และคณะ (สิริยุพา ศกุนตะเสฐียร. 2545: 15; อ้างอิงจาก นาตยา ปิลันธนานนท์ และคณะ. 2542. *การศึกษาตามมาตรฐานแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. หน้า 131-132) ได้กล่าวถึงการจัดแหล่งเรียนรู้ ควรให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้เรียนเอง ตามทฤษฎีการเรียนรู้จากชุมชน มีแนวคิดว่า

1. การเรียนรู้โดยพื้นฐานเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม โดยทั่วไปเราจัดระบบการเรียนรู้ตามสภาพสังคมที่เราอยู่ ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่อยู่ในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
2. ความรู้ต้องบูรณาการกับชีวิตในชุมชน ความรู้ที่แท้จริงต้องมีการบูรณาการทั้งการปฏิบัติ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมและรอบรู้ในชุมชนที่ตนอาศัย
3. กระบวนการเรียนรู้และการเป็นสมาชิกชุมชน เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ ชุมชนกำหนดสิ่งที่จะให้เราเรียนรู้ และสิ่งที่เราเรียนรู้ก็กลับคืนสู่ชุมชนด้วย
4. ความรู้และการปฏิบัติแยกจากกันไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ที่เราจะรู้อะไรโดยไม่เคยลงมือทำในขณะที่เราทำอะไรได้เพราะเราได้เรียนรู้แล้ว
5. การมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน มีผลทั้งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเองและทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3) ได้เสนอแนวคิดในการจัดแหล่งเรียนรู้ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งที่นักเรียนจะศึกษาค้นคว้าหาคำตอบในเรื่องที่สนใจใฝ่รู้ แหล่งเรียนรู้มีทั้งในโรงเรียนและชุมชน
2. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนนอกจากห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ แล้ว สถานที่ทุกแห่งในบริเวณโรงเรียน จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ได้และบางครั้งโรงเรียนอาจจัดเพิ่มเติมจากสิ่งที่มีอยู่ เช่น จัดเป็นจุดศึกษา สวนการเรียนรู้ ค่ายการเรียนรู้ เป็นต้น
3. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นแหล่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่สร้างขึ้น อาจเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา สาธารณประโยชน์ สถานประกอบการ สถาบันทางการศึกษา อาชีพในชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ

4. โรงเรียนจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมต่อเนื่องระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียน ในโรงเรียนและชุมชน

สรุปได้ว่าการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โรงเรียนจะต้องมีการส่งเสริม สนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.3 จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545ค: 221) กล่าวถึง สื่อการเรียนรู้ที่สำคัญที่ผ่านมาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คือ หนังสือเรียนและแบบฝึกหัด การเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องมีชีวิตชีวา มีสีสันของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เครื่องมืออุปกรณ์การเรียนอาจมีตั้งแต่ของง่าย ๆ จำพวก กระดาษ ดินสอ ไปจนถึงอุปกรณ์การสื่อสารเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ บุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ นอกจากนั้นการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ก็ถือว่าเป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญด้วย

สุวิทย์ มูลคำและ อรทัย มูลคำ (2545ก: 108) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 6 ประการคือ

1. เพื่อฝึกทักษะกระบวนการต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน
2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่มีต่อแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ
3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับวิถีชีวิตจริง ๆ
4. เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักและรักท้องถิ่น มองเห็นคุณค่าและปัญหาของชุมชนตนเองและพร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนตลอดจนการมองเห็นคุณค่าและอนุรักษ์ธรรมชาติ
6. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้
2. เพื่อสนับสนุนการจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วให้เกิดคุณค่าต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง
3. เพื่อสนับสนุนการจัดและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น และเป็นระบบ
4. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และ

ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการตัดสินใจแก้ปัญหา อีกทั้งยังตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในการเรียนรู้ และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

3.4 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนรู้ต่อ การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนอกจากกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียน จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 1) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไว้ในมาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

กาญจนา เอกะวิภาต (2543: 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นสื่อที่สนองความต้องการของผู้เรียน ในการศึกษาเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ได้รับความรู้อย่างสะดวกรวดเร็วและถูกต้องเหมาะสมในลักษณะของแหล่งรวมวิทยาการและดำริ บุญชู (2548: 28) ได้สรุปความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งที่รวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมที่จะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน
3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดได้เอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรม และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากความสำคัญดังกล่าว สถานศึกษา ครูผู้สอน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญและมีการนำแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

3.5 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

ประจักษ์ บุญอารีย์ (2545: 46-47) ได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ สัตว์ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

2. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชนสร้างขึ้น เช่น

2.1 หอสมุดของท้องถิ่น และห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กรเอกชนหรือของส่วนบุคคล

2.2 สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์เมือง พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ

2.3 แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสถานที่อันมีร่องรอยความเป็นมาในอดีต เช่น ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียน สีผนังถ้ำ เตาเผา เครื่องปั้นดินเผา ปราสาทขอม ฯลฯ

2.4 สถานที่ราชการ ให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้และเข้าใจในภารกิจต่าง ๆ

2.5 สถานประกอบการของเอกชน สามารถให้ผู้ต้องการเรียนรู้เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้

2.6 สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สนามกีฬา วนอุทยาน ป่าชุมชน ค่ายลูกเสือ ฯลฯ

2.7 แดนเคารพและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือจิตวิญญาณของความเชื่อของแต่ละชุมชน

3. วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัดของชุมชนชาวพุทธ โบสถ์ในชุมชนคริสต์ มัสยิดในชุมชนอิสลาม ฯลฯ

4. ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลหรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน (ตัวคน) และมีสถานที่ที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

5. กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีท้องถิ่น มีการละเล่นและประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ เช่น ประเพณี 12 เดือน ประเพณีตามฮีต 12 คอง 14 ของอีสาน ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติแตกต่างกันไป

6. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น อันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น

7. แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

8. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อสารมวลชนและสื่ออิเล็คทรอนิค ความเจริญก้าวหน้าด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมในทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่ออิเล็คทรอนิค ซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3-4) ได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร กรวด หิน ดินทราย ชายทะเล ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ ฯลฯ

3. บุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการสืบสานวัฒนธรรม ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์ และผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ

แบบที่ 2 จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ครู อาจารย์ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ ฯลฯ ตลอดจนการใช้อาคารสถานที่บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียน และชุมชนที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ทุ่งนา สวนผัก สวนผลไม้ แหล่งทอผ้า ร้านอาหาร ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เทคโนโลยีพื้นบ้าน เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน แหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ฯลฯ

ดำริ บุญชู (2548: 27-31) ได้จำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้เป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภิกษุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก ทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณีและความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน

สรุปได้ว่า ประเภทของแหล่งเรียนรู้ แบ่งโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน แม่น้ำ ภูเขา ฯลฯ 2) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ โบราณสถาน ห้องสมุดประชาชน บ้านเรือน สวนสมุนไพร วัด โบสถ์ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ และ 3) บุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความสามารถ อันเป็นผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

3.6 ประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้

สุวิทย์ มูลคำ; และอรทัย มูลคำ (2544: 171-172) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เด็กได้เรียนรู้จากของจริง ได้เรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสครบถ้วน ทั้งจากการมองเห็น การได้ชิม การได้ดมกลิ่น การได้ยินเสียง การได้จับต้องสิ่งที่เป็นรูปธรรมในสถานการณ์จริง เช่น การไปเยี่ยมชมโรงพยาบาล การสังเกตห่วงโซ่อาหารในนาข้าว การไปเรียนวิธีการทำห่อหมกปลา ฯลฯ เป็นต้น

2. เด็กได้ออกไปศึกษาค้นคว้าหาคำตอบที่ต้องการด้วยตนเอง หรือเด็กได้มีโอกาสซักถามสิ่งที่อัดอั้นตันใจใคร่รู้ว่าผลงานของเขาถูกต้องหรือไม่เพียงใด จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจริง ๆ เช่น ผู้เรียนสร้างสถานีวิทยุท้องถิ่นจากจินตนาการเมื่อไปเยี่ยมชมสถานีวิทยุท้องถิ่นนั้นจริง ๆ ดูการบันทึกเทปหรือการออกรายการสดจริง ๆ คำถามมากมายที่อยากรู้จะได้รับคำตอบ ณ ที่แห่งนี้ เป็นต้น

3. เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุขจริง ๆ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนหรือตามหลักการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เรียกกันว่า Happy Learning เพราะไม่ซ้ำซาก จำเจอยู่ในห้องสี่เหลี่ยม มีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันมากมายทั้งครูและเด็ก เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และที่สำคัญ คือ ครูและผู้เรียนต่างได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกัน

4. เป็นการจัดการเรียนอย่างมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน ชุมชน เริ่มต้นวางแผนการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้น การแสวงหาและคัดสรรแหล่งเรียนรู้ การบูรณาการการเรียนการสอนในแต่ละวิชา จนถึงการประเมินผลงานที่ทุกคนต้องทำร่วมกัน ปรึกษาหารือกัน รับรู้ร่วมกัน และชื่นชมผลงานร่วมกัน หรือตามหลักการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียกวิธีนี้ว่า Participatory Learning

5. บุคลากรในชุมชน ในท้องถิ่น ในสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง มิใช่ว่าตราไว้เพียงในกระดาษ ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งญาติสนิทมิตรสหายของทุกคนล้วนเกิดความภาคภูมิใจที่โรงเรียนให้ความสำคัญ ลูกหลานให้ความเคารพนับถือ ให้เกียรติ ให้การยกย่องความรู้สึกเป็นเจ้าของจะกลับคืนมา โรงเรียนแห่งนั้นจะกลายเป็นโรงเรียนของชุมชนอย่าง

แท้จริง ปัญหารอยบาดหมางใจในอดีตจะลบหายไป ทุกฝ่ายจะหันหน้าเข้าหากันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สายใยที่สำคัญคือเด็กนักเรียนเหล่านั้นสนใจใคร่ซักถาม ประกายตาที่กระตือรือร้นอยากรู้อยากเห็น อยากฟัง แม้กระทั่งนิยายปรัมปราจากคำบอกเล่าของ พ่อแก่ แม่เฒ่า จากหลวงปู่ หลวงตา โดยมีครูเป็นเพียงผู้ออกแบบและผู้คอยเชื่อมโยงองค์ความรู้เหล่านั้นสู่จุดประสงค์ของหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545: 1) ได้สรุปถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ นักเรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จึงได้ฝึกปฏิบัติหาความรู้และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง จนเป็นผู้ที่คิดเป็นและเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุข เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้โดยการได้สัมผัสธรรมชาติ สังคม ชุมชน และภูมิปัญญา เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงต่อการดำรงชีวิต ได้เรียนรู้ ได้ค้นพบความรู้ที่นอกเหนือจากหนังสือเรียน และครูก็ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปกับนักเรียนด้วย เป็นบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544: 29-32) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารและครูในการใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือ

บทบาทของผู้บริหาร

1. กำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดหา จัดสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
2. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์การจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
3. สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงาน/นวัตกรรมที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
4. กำกับ ติดตาม ดูแลและประเมินผลระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

บทบาทของครู

1. เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้แหล่งเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน
2. จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในแหล่งเรียนรู้ที่จูงใจและเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้
3. เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตานักเรียนอย่างทั่วถึง
4. จัดกิจกรรมและสถานการณ์ในแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้
6. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตจริง
7. ฝึกให้ผู้เรียนประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงตนเองด้านการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้
8. จัดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่เป็นผลจากการสร้างความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้เป็นการทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากของจริงและสามารถฝึกปฏิบัติหาคำตอบได้ด้วยตนเอง อีกทั้งชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอนและชุมชน

4. แหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี

4.1 แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้น จะต้องมีกิจกรรมหลากหลายที่ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมความสามารถและทักษะต่าง ๆ ได้แก่ กระบวนการคิด เริ่มตั้งแต่คิดตั้งคำถามหรือระบุปัญหาที่น่าสนใจ คิดวางแผนออกแบบเพื่อการสำรวจตรวจสอบ คิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ แปลความหมายข้อมูล และสรุปผล สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ได้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อนในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์และมีความสุข สิ่งสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว คือ ต้องมีแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการทำกิจกรรม โดยเฉพาะการใช้แหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติ เช่น บริเวณสวนพฤกษศาสตร์ อุทยานธรรมชาติวิทยา ป่าชายเลน สวนสาธารณะ เป็นต้น (ทิพย์วรรณ สุดปฐม. 2547: 58)

กรมสามัญศึกษา (2544: 3) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา เกิดขึ้นเองโดยไม่มีมีใครสร้างขึ้น ได้แก่ ธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำ ดวงอาทิตย์ ฯลฯ

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544: 15) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่า สวน ไร่นา ลมฟ้าอากาศ ดิน หิน แร่ ต้นไม้ ใบหญ้า ฯลฯ

สุวิทย์ มูลคำ; และอรทัย มูลคำ (2545: 108) ได้กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ หมายถึง 1)สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ ต้นไม้ สวน ไร่นา ดิน หิน แร่ ลม ฟ้า อากาศ เป็นต้น และ 2)มนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ เช่น บุคคลต่าง ๆ รอบตัว และสัตว์ทุกชนิด เป็นต้น

สิริยุพา ศกุนตะเสฐียร (2545: 23) กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ หรือทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ทะเล ป่าไม้ ป่าชายเลน ดิน หิน แร่ พืช สัตว์ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ทะเล อ่าว แสงแดด อากาศ หมายรวมถึง แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

สามารถ รอดสำราญ (2546: 25) ได้กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำต่าง ๆ สัตว์ต่าง ๆ อุทยานแห่งชาติ ภูเขา ป่าไม้ ต้นไม้ ใบไม้ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติหรือแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง แหล่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ ต้นไม้ ป่าลายเลน ทะเล ดิน หิน แร่ เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติในจังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้ (*ข้อมูลจังหวัดเพชรบุรี ปี 2549.* 2549: ออนไลน์)

1. ลักษณะภูมิประเทศ

ทางด้านทิศตะวันตกในเขตอำเภอแก่งกระจานและอำเภอหนองหญ้าปล้อง มีลักษณะเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูงชัน แล้วค่อย ๆ ลาดต่ำมาทางทิศตะวันออกเกิดเป็นสันปันน้ำ แบ่งน้ำส่วนหนึ่งให้ไหลลงสู่ประเทศพม่า อีกส่วนหนึ่งไหลมาทางทิศตะวันออกเป็นต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี และแม่น้ำปราณบุรี สภาพเช่นนี้ทำให้ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และแร่ธาตุ แต่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากเป็นดินแดนกันดาร จะมีเพียงชาวกะเหรี่ยงและชาวกะหร่างที่อพยพข้ามแดนมาจากพม่าเข้ามาอาศัยเท่านั้น

2. ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดเพชรบุรีอยู่ติดกับอ่าวไทย จึงได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในฤดูฝน และอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงฤดูหนาว จึงทำให้มีอากาศหนาวเย็นในช่วงเวลาดังกล่าว สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะกับการท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ช่วงเดือนธันวาคม – เมษายน แบ่งฤดูกาลออกเป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์

3. ทรัพยากรธรรมชาติ

3.1 ทรัพยากรดิน ลักษณะดินของจังหวัดเพชรบุรีสามารถแบ่งตามลักษณะได้ 3 ส่วน คือ

1) ดินเหนียวและดินเหนียวปนทราย พบในบริเวณที่ราบตอนกลางของจังหวัด

2) ดินเหนียวถึงดินร่วนปนกรวดและเศษหิน พบในบริเวณที่ราบสูงทางด้านตะวันตก

3) ดินร่วนเหนียว พบในบริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก

3.2 ทรัพยากรน้ำ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ประกอบด้วย แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำบางกลอย ห้วยแม่ประโคน ห้วยผาก ห้วยแม่ประจันต์ แม่น้ำบางตะบูน

3.3 ทรัพยากรป่าไม้ มีพื้นที่ป่าไม้ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 จำนวน 2,397,600 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 61.62 ของพื้นที่ทั้งหมด (3,890,711 ไร่)

3.4 ทรัพยากรแร่ธาตุที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่

1) แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง พื้นที่พบได้แก่ บริเวณเขาอีบิด ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย และตำบลนายาง อำเภอชะอำ

2) ดินขาว พื้นที่พบ ตำบลพุสวรรค์ อำเภอแก่งกระจาน

3) หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ พื้นที่พบ ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ

4) ควอตซ์ พื้นที่พบตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง

5) หินแกรนิต พื้นที่พบ ตำบลห้วยข้อง อำเภอบ้านลาด

6) ดีบุก พื้นที่พบ ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอหนองหญ้าปล้อง

7) หินอ่อน พื้นที่พบ ตำบลเขากระปุก อำเภอท่ายาง

จากที่กล่าวมา แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติในจังหวัดเพชรบุรี คือ แหล่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรดิน แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น

4.2 แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

นิโคล มาร์ค (สิริยุพา ศกุนตะเสถียร.2545: 16; อ้างอิงจาก Mard. 1971: 341-347) กล่าวถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (man made resource) มนุษย์ได้สร้างสิ่งต่างๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษาที่ครูควรนำมาใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ อาคาร สถานที่ เครื่องบิน ถนน รถไฟ รถยนต์ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ปูชนียสถาน รูปปั้น และทรัพยากรที่ใช้ในโรงเรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะเรียน โทรทัศน์ และเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544: 25) กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน ฯลฯ

ดิเรก แจ้งจิตร (2547: 22) ได้กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือศูนย์ความรู้อื่น ๆ

ไพรัช วังช่วย (2548: 14) กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ ป้ายโฆษณา รายการโทรทัศน์ อาคารสถานที่ ซึ่งเป็นที่รวมข้อมูลแหล่งความรู้ต่าง ๆ

สรุปได้ว่าแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคาร สถานที่ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ห้องสมุดประชาชน สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่

1. พระนครคีรี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างขึ้นบนยอดเขาที่มีสามยอดติดต่อกัน คือ ยอดกลางโปรดให้สร้างพระเจดีย์องค์ใหม่ทับองค์เดิม ซึ่งชำรุดมาก แล้วบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระราชทานนามว่า “พระธาตุจอมเพชร” ยอดเขาทางด้านทิศตะวันออก โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพุทธสถาน มีวิหาร พระเจดีย์ ฯลฯ และยอดทางด้านทิศตะวันตกก่อสร้างพระราชวังใช้เป็นที่ประกอบไปด้วยหมู่พระที่นั่งอาคารต่าง ๆ ที่รัชกาลที่ 4 พระราชทานนามคล้องจองกัน

2. วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน)

เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่ามีมาแต่ครั้งสมัยอยุธยา มีพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ ซึ่งมีประวัติว่าเดิมสร้างไว้กลางแจ้ง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ

ให้สร้างหลังคาคลุมไว้ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมหลังคาและทำผนังรอบองค์พระเป็นลักษณะวิหาร

3. วัดใหญ่สุวรรณาราม มีโบราณสถานที่สำคัญ เช่น พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้น

4. ตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมยุโรป โดยย่อส่วนมาจากพระราชวังฤดูร้อนของพระเจ้าวิลเฮล์มไกเซอร์ แห่งเยอรมันนี การก่อสร้างแล้วเสร็จในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้พระราชทานนามว่า “พระที่นั่งศรเพชรปราสาท” ต่อมาทรงเปลี่ยนเป็นพระรามราชนิเวศน์ (*ข้อมูลจังหวัดเพชรบุรี ปี 2549*. 2549: ออนไลน์)

5. พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย สันนิษฐานว่าวัดสร้างมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เชื่อกันว่าวัดนี้เคยเป็นที่ตั้งของกองทัพและมีพลับพลาของพระมหากษัตริย์ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ต่อมาเมื่อมีการสร้างวัดจึงตั้งชื่อว่า วัดพลับพลาชัย

เมื่อเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อ พ.ศ.2458 หนังใหญ่ได้ถูกทำลายไปบางส่วน บางส่วนถูกนำไปเก็บไว้ที่วัดป้อมและวัดคงคาราม และบางส่วนยังได้กระจัดกระจายออกไปอีก แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าไปอยู่ที่ใด พระครูสุนทรวชิรคุณสมัยเป็นเจ้าอาวาสจึงได้คิดอนุรักษ์และเก็บรักษาหนังใหญ่ไว้ที่วัดและจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ หนังใหญ่แต่ละตัวนั้นเป็นเรื่องราวในรามเกียรติ์ หนังใหญ่ที่วัดพลับพลาชัยนี้ได้เคยนำออกแสดงต่อหน้าพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่พระรามราชนิเวศน์เพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลครบรอบปีสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอุรุพงษ์รัชสมโภช ในวันที่ 8 ตุลาคม 2453

6. ศูนย์แสดงและสาธิตงานช่างสกุลเมืองเพชร

งานสกุลช่างเมืองเพชร เป็นชื่อที่ได้รับการขนานนามและยกย่องให้เป็นเกียรติแก่ภูมิปัญญาของชาวเพชรบุรี ที่ได้รับการถ่ายทอดและสืบสานงานช่างทุกสาขา ตั้งแต่สมัยอดีตมาสู่ยุคปัจจุบัน และมีการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานมาอย่างต่อเนื่อง ล้วนเปี่ยมด้วยคุณค่าและมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่น เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้า รวมถึงผู้ชื่นชอบงานศิลป์และชื่นชมผลงานทั้งนอกและในจังหวัดเพชรบุรี จากความพรั่งพร้อมของ งานช่าง จึงมีการเปรียบเทียบกันว่า จังหวัดเพชรบุรีมีศิลปวัฒนธรรม และผู้รังสรรค์ผลงานเสมือนอยุธยาที่ยังมีชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ชาวเพชรบุรีภาคภูมิใจ และร่วมกันรักษาสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้สืบไปและได้จัดการแสดง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 ครูช่างเมืองเพชร จัดแสดงประวัติและผลงานของครูช่างเมืองเพชรในอดีต เช่น ขรัวอินโข่ง ขุนศรีวังยศ หลวงพ่อฤทธิ์ อาจารย์เป้า ปัญโญ นายหวน ตาลวันนา นายเลิศ พ่วง-พระเดช นายพิณ อินฟ้าแสง นายแป้ว บำรุงพุทธ นายเทศ ลอยโพยม นายไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 เพชรเมืองช่าง จัดแสดงงานสกุลช่างเมืองเพชรและประวัติของช่างปัจจุบัน ประกอบด้วย งานจิตรกรรม งานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ งานจำหลักหนังใหญ่ งานแทงหยวก งานทำทอง งานปั้นหัวสัตว์ งานปั้นหัวโขน หัวละคร งานลงรักปิดทอง งานประดับกระจก งานตอกกระดาษ งานลายรดน้ำ

ส่วนที่ 3 คลังศิลปิน จัดแสดงผลงานของศิลปินเมืองเพชร

ส่วนที่ 4 วิถีชีวิตคนเพชร จัดแสดงประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต คนเพชร 4 ส่วน ได้แก่ การทำนา การทำตาล การทำขนมหวาน และงานช่าง

จากที่กล่าวมา แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นในจังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย แหล่งโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์แสดงและสาธิตงานช่างสกุลเมืองเพชร ฯลฯ มีความสำคัญและมีคุณค่าควรศึกษา เป็นเรื่องราวจากอดีตและสะท้อนวิถีชีวิตของคนในจังหวัดเพชรบุรี มาจนถึงปัจจุบัน

4.3 แหล่งเรียนรู้บุคคล

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544: 25) กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้บุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภิกษุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา ฯลฯ

สิริยุพา ศกุนตะเสฐียร (2545: 7) กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่ บุคคล กลุ่มคน สมาคม ชุมชนต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ มีความสำเร็จในการประกอบอาชีพทั้งภาครัฐและเอกชน

สุวิทย์ มูลคำ (2545: 19) ได้กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ประกอบด้วย บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชา บางท่านอาจเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ บางท่านเป็นปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นและบุคลากรในสถานศึกษาเอง ก็มีทั้งความชำนาญ ความรู้หรืออาชีพเสริมรายได้ที่ทำอยู่ประจำ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักการภารโรง ตลอดจนนักเรียน รุ่นพี่หรือนักเรียนชั้นที่โตกว่า

อธิปัตย์ คลี่สุนทร (2547: 29-30) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมกันต่อ ๆ มาสามารถช่วยแก้ปัญหาหรือเสนอแนะสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมกว่าในหลายเรื่อง เนื่องจากองค์ความรู้ในท้องถิ่นเป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงที่สืบทอดกันมาและสามารถปรับใช้ในหลายสถานการณ์ได้

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้บุคคล หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์เฉพาะด้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลอื่นได้

แหล่งเรียนรู้บุคคลในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ฯ. 2542: 98–146)

ตาราง 2 แหล่งเรียนรู้บุคคลจังหวัดเพชรบุรี

ที่	ชื่อ – สกุล		ที่อยู่	องค์ความรู้
1	นายมิน	แจ่มศรี	132 ม.7 อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	การละเล่นวัวลาน
2	นายแกว่น	โชยา	31 ม.11 อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	พิธีกรรมงานกระจาด
3	นายอุดม	หวังเจริญ	16 ม.6 อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	พิธีกรรมไทยทรงดำ
4	นางวรรณา	แม้นเมฆ	9 ซ.3 ถ.ดำเนินเกษม อ.เมือง จ.เพชรบุรี	การทำขนมตาล
5	นายสมบูรณ์	หนูเถื่อน	ม.3 อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	การทำน้ำตาลโตนด
6	นางบังเอิญ	ก่อเกิด	บ้านท้ายตลาด อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	ขนมหวานเมืองเพชรบุรี
7	นางสุ่ม	นาครักษา	9 ม.7 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี	ขนมหวานเมืองเพชรบุรี
8	นางเอื้อน	เขียวอ่อน	44/1 ม.9 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี	ขนมหวานเมืองเพชรบุรี
9	นางชั้น	อินเทียม	65 ม.1 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี	ข้าวแช่
10	นางสงวน	อินพันทัง	11 ม.5 ต.โพพระ อ.เมือง จ.เพชรบุรี	ขนมหม้อแกง ขนมตาล
11	นางสังเวียน	สีพุก	40 ม.5 ต.โพพระ อ.เมือง จ.เพชรบุรี	การทำน้ำตาลโตนด
12	นางสมาน	กลิ่นนาค	93 ม.2 ต.ห้วยโรง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	ขนมหวานเมืองเพชรบุรี
13	นายสมพงษ์	หนูศาสตร์	90 ม.7 ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	การทำเกลือป่น
14	นายสงบ	เพิ่มสิน	ม.3 ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	การทำนาเกลือ
15	นายอุดม	หนังสือ	ม.3 ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	การทำนาเกลือ
16	นายโยธี	บูรณารมย์	ม.1 ต.บางแก้ว อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	การทำกะปิ
17	นางบุญนาค	เจ็กภู่	46 ม.4 ต.หนองหญ้าปล้อง อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี	หมอชาวบ้าน
18	พระครูวิจิตรวัชรธรรม		ม.4 ต.บางเค็ม อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	ยาหอมวัดกุฏิ
19	นายสุรเชษฏ์	ยอดทอง	32 ม.7 ต.ช่องสะแก อ.เมือง จ.เพชรบุรี	การทำนาข้าว
20	นายวิเชียร	ปิ่นทอง	ม.4 ต.โพไร่หวาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี	เกษตรชุมชน

ตาราง 2 (ต่อ)

ที่	ชื่อ – สกุล		ที่อยู่	องค์ความรู้
21	นายจำลอง	นาคนคร	ม.5 ต.ท่าแร้ง อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	การปลูกพืชสมุนไพร และการผลิตยาสมุนไพร
22	นายชุ่ม	เลิศประเสริฐ	28 ม.1 ต.ปากทะเล อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี	การทำนา
23	นายพนัส	ล้วนเมือง	40 ม.3 ต.หนองปรง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	ภาษาและวรรณกรรมไทดำ
24	นางกาญจนา	พาจร	42/2 ม.5 ต.ทับคาง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	เพลงพื้นบ้าน
25	นายโพธิ์	ตือพงษ์	2 ม.5 ต.หนองปรง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	ดนตรีพื้นบ้าน
26	นายอนุพันธ์	พูลเกิด	ม.6 ต.ช่องสะแก อ.เมือง จ.เพชรบุรี	ปูนปั้น งานศิลปะ
27	นางจินดา	ธารา	12 ม.1 ต.สระพัง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี	นาฏศิลป์พื้นบ้าน

ที่มา: กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. (2548). *ข้อมูลสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. หน้า 16-33.

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้บุคคล ประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีความรู้ ความสามารถ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ จากหลายสาขาอาชีพ ซึ่งเป็นผู้ที่มีทักษะ มีความชำนาญและประสบการณ์เฉพาะด้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลอื่นได้

5. การใช้แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีมากมายอยู่รอบตัวเรา จึงมีความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอการพัฒนาตนเองนำไปสู่การพัฒนาการงานอาชีพและการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น คนจะพัฒนาตนเองได้ต้องมีอุปนิสัยที่รักการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ถ้ามีแหล่งความรู้ให้ศึกษาค้นคว้ามีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งทอดความรู้ มีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ให้เข้าถึงความรู้และคนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้อย่างรอบด้านเขาก็จะเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ที่ผ่านมาสังคมมักให้ความสำคัญเฉพาะการเรียนในระบบโรงเรียน แต่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวางในหลายสถานที่แม้แต่ในบ้านของตนเองก็เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ หากเราจัดสถานที่ที่เหมาะสมกับการใช้เวลาเงียบ ๆ (มุมสบาย) ซึ่งเราจะหาความรู้ได้โดยเริ่มจากสิ่งที่เราชอบหรือที่สนใจ ให้การหาความรู้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและทำให้เกิดเป็นอุปนิสัย การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้

เหมาะสมก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เราใส่ใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ บรรยากาศที่ดีจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นมีความสุขและสร้างความสนใจที่อยากจะเรียนรู้เพิ่มเติมและการเรียนรู้จากกันและกันก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยให้คนได้รับความรู้ได้อย่างมหาศาล ไม่ว่าจะจากคนในครอบครัว ชุมชน หรือกระทั่งบุคคลอื่น ๆ ในสังคมซึ่งยังมีแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจมากมายที่เราสามารถจัดเวลาและลำดับความสนใจได้อย่างอิสระ เช่น พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์เด็ก วัดวาอาราม ห้างสรรพสินค้า สวนสัตว์ สวนสาธารณะ อุทยาน วนอุทยาน รวมถึงแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนที่อยู่และชุมชนต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากชุมชนที่อยู่อาศัย แม้แต่บุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต คนเก่ง คนดีของสังคม ก็คือ แหล่งเรียนรู้อันทรงคุณค่าเช่นกัน (*แหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาตลอดชีวิต*. 2546: 11–15)

การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ในหลายลักษณะ เช่น การเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน การเรียนรู้เป็นกลุ่มซึ่งเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง ทั้งโดยการเรียนรู้จากสภาพจริงซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น แหล่งน้ำ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานประกอบการในชุมชน ฯลฯ และการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ไกลตัว เช่น พิพิธภัณฑสถาน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งการค้า ฯลฯ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างหรือสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจของตนเอง เป็นการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ซึ่งจะทำให้ความรู้หรือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) และประทับอยู่ในความทรงจำของผู้เรียนตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข (Joyful Learning) และเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทที่แตกต่างกันแต่ละโรงเรียนและแต่ละชุมชน ซึ่งมีแหล่งการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งครูผู้สอนและโรงเรียนสามารถจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความแตกต่างกัน ทั้งในด้านของศักยภาพและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนและความแตกต่างกันของบริบทในชุมชนและโรงเรียน (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และดารณี คำวัจนัง. 2545: คำนำ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้นำมาสู่การปฏิรูปการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคลและส่งเสริมให้มีการจัดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ จากสาระการจัดแนวการจัดการศึกษาที่ปรากฏสามารถวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544: 7– 15)

1. การเรียนรู้โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการสร้างประสบการณ์ของสิ่งต่าง ๆ ให้มีความหมายต่อตนเองจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการคิดและแสวงหาความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนค้นพบ

ข้อความและประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้จัดโอกาสจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งวิทยาการให้เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้

2. การเรียนรู้เป็นเรื่องของตนเอง ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจของตนเอง การรับรู้และตระหนักในตนเองสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับค่านิยมที่ดีงาม ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมมีความเพียรพยายามในการทำความดีอย่างไม่ย่อท้อ การเสริมสร้างลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพความดีงามในตนเอง การเรียนรู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม การตระหนักถึงคุณค่าและพัฒนาคุณภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3. การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพมี 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่สำคัญและจำเป็นในด้านการรู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ ตระหนักรู้ในตน เห็นใจผู้อื่น ภาคภูมิใจในตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม สร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร ตัดสินใจและแก้ปัญหาและจัดการกับอารมณ์และความเครียด

3.2 การเรียนรู้ที่มุ่งทักษะการประกอบอาชีพ หมายถึง การเรียนรู้เพื่อค้นพบและใช้ศักยภาพของตนเพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับตนเอง รู้จักเลือกประกอบอาชีพสุจริต

4. การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหา โดยเน้นประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ หมายถึง การใช้ทักษะและการคิดเพื่อค้นหาคำตอบในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์และการปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถเผชิญกับปัญหาและการจัดการกับภาวะต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5. การเรียนรู้โดยผสมผสานความรู้ คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งให้มีความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ควบคู่กับการพัฒนาตนเองด้านจิตใจ บุคลิกภาพและลักษณะนิสัย

6. การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การเรียนรู้ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและการปฏิบัติตามหน้าที่ของตน การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นโดยคำนึงถึงความคิดเห็นและผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

7. การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความตระหนักในคุณค่าของความรู้ต่าง ๆ ที่ได้คิดค้นและการสั่งสมประสบการณ์โดยภูมิปัญญาตลอดจนมีความรักชื่นชมและหวงแหนในคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมไทยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและสืบสานให้ยั่งยืนตลอดจนเชื่อมโยงให้สู่สากล

8. การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์สรุปผล เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา

9. การเรียนรู้โดยความร่วมมือของครอบครัวและชุมชน หมายถึง การที่ครอบครัวชุมชนและ สถานศึกษา มีบทบาทร่วมกันในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้เรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ

10. การประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้เรียนว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้หรือไม่

สรุปได้ว่า การใช้แหล่งเรียนรู้เป็นการจัดกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ในหลายลักษณะ เช่น การเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนหรือเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสร้างหรือสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจของตนเองและผู้เรียนมีประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและอยู่ในความทรงจำของผู้เรียนตลอดไปอีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้จากประสบการณ์ใหม่ที่สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ในการศึกษาครั้งนี้จะนำผลการสำรวจความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนและนักเรียนมาจัดทำเป็นเอกสารประกอบการสอน เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนนำเอกสารประกอบการสอนมาใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

6. เอกสารประกอบการสอน

6.1 ความหมายของเอกสารประกอบการสอน

สำนักงานสถาบันราชภัฏ (2544: 7) ได้กล่าวถึง เอกสารประกอบการสอน หมายถึง เอกสารหรืออุปกรณ์ ที่ใช้ประกอบการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรซึ่งสถาบันกำหนด มีลักษณะเป็นเอกสารหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในวิชาที่สอนประกอบด้วย แผนการสอน หัวข้อคำบรรยาย (มีรายละเอียดประกอบพอสมควร) และอาจมีสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เพิ่มเติมอีกก็ได้ เช่น หนังสืออ่านประกอบ บทเรียบเรียง คัดย่อ เอกสารที่เกี่ยวเนื่อง แผนภูมิ (Chart) แถบเสียง (Tape) หรือแผ่นภาพเลื่อน (Slide) เป็นต้น

เฉลิมศักดิ์ นามเชียงใต้ (นงลักษณ์ ธรรมธุรส. 2550: 24; อ้างอิงจาก เฉลิมศักดิ์ นามเชียงใต้. *องค์ประกอบของเอกสารประกอบการสอน*. 2544: 44) ได้กล่าวถึง เอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน คือ เอกสารที่ครูจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนนำไปประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร เอกสารประกอบการสอนตามหลักสูตร เอกสารประกอบการสอนเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการจัด การเรียนการสอน การนำเนื้อหาสาระของรายวิชามาเรียงลำดับอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับเพิ่มเติมสิ่งใหม่ ๆ เข้าไป เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนจะนำไปใช้

เอกสารประกอบการสอน หมายถึง เอกสารหรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรซึ่งสถาบันกำหนด มีลักษณะเป็นเอกสารหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในวิชาที่สอนประกอบด้วย แผนการสอน หัวข้อคำบรรยาย (มีรายละเอียดประกอบพอสมควร) และอาจมีสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เพิ่มเติมอีกก็ได้ เช่น หนังสืออ่านประกอบ บทเรียบเรียง คัดย่อเอกสารที่เกี่ยวข้อง ฯ (*ลักษณะผลงานทางวิชาการ*. 2550: ออนไลน์)

สมโภชน์ หลักฐาน (2550: ออนไลน์) ได้กล่าวถึง เอกสารประกอบการสอน หมายถึง เอกสารประกอบการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตร ที่สะท้อนให้เห็นเนื้อหาและวิธีการสอนและกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

เจริญ บางเสน (2550: ออนไลน์) ได้กล่าวถึง เอกสารประกอบการสอน หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรที่ใช้ในสถานศึกษา

สรุปได้ว่า เอกสารประกอบการสอน หมายถึง เอกสารหรืออุปกรณ์ที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรกำหนด มีเนื้อหา วิธีการสอน และกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

6.2 ลักษณะของเอกสารประกอบการสอน

สุรพล เกียนวัฒนา; และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์ (2543: 29-43) ได้กล่าวถึงลักษณะของเอกสารประกอบการสอน ควรมีลักษณะดังนี้

1. ไม่ได้เปิดอ่านเรียงตามลำดับหน้า
2. การอ่านไม่ต่อเนื่องกันโดยตลอด
3. ยึดรูปแบบเดียวกัน (consistency) ตลอดทั้งเล่ม
4. ต้องอ่านเพื่อการเรียนรู้อย่างจริงจัง ซ้ำแล้วซ้ำอีก แทนที่จะอ่านอย่างผ่าน ๆ
5. มีส่วนประกอบนอกเหนือไปจากประโยค ข้อความ เช่น รูปภาพ แบบฟอร์ม กราฟ แผนภูมิ แผนภาพ ตาราง ฯลฯ
6. นำไปใช้ในสภาพต่าง ๆ กัน เช่น ในห้องเรียน ที่บ้าน ในห้องปฏิบัติการ ฯลฯ

ชาตรี สำราญ (2547: 44-45) ได้กล่าวถึงลักษณะของเอกสารประกอบการสอน ดังนี้

1. สร้างความรู้ใหม่ หมายความว่า ผู้เขียนต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหลากหลายแหล่งเรียนรู้ มารวบรวมเรียบเรียงให้เป็นความรู้ใหม่ที่เราเรียนรู้มา ควรมีอ้างอิงแหล่งที่มาในรูปแบบเอกสารอ้างอิง หรือบรรณานุกรม
2. มีหลักวิชาการ ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาหรือถ้าค้นพบความรู้ใหม่ก็ควรบอกแหล่งที่มาของความรู้ เปิดโอกาสให้ผู้สนใจใคร่รู้เพิ่มไปสืบค้นได้ต่อ และเรื่องราวที่นำมาเขียนจะต้องมีหลักการคือไม่ได้เขียนจากความนึกคิดของตน แต่ได้มาจากการสืบค้น ค้นคว้า ทดลอง และค้นพบ มีแหล่งที่มาของข้อมูลชัดเจน
3. มีประโยชน์ กล่าวคือ ข้อมูลความรู้ที่นำมาเรียบเรียงนั้นมีความสมบูรณ์ในเนื้อหาสาระมีแหล่งความรู้ ความสามารถสืบค้นต่อได้ มีหลักฐานอ้างอิงและมีประโยชน์ สามารถนำมาใช้ได้ไม่ใช่เขียนขึ้นมาเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่ควรเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ

ลักษณะของเอกสารประกอบการสอน ควรมีลักษณะดังนี้ (นงลักษณ์ ธรรมธุรส. 2550: ออนไลน์)

1. ความถูกต้องในเนื้อหาวิชาการ ข้อเท็จจริงและการอ้างอิง

2. ความดีเด่นทางวิชาการ แนวคิดใหม่และความลึกซึ้งทันสมัยของเนื้อหา สาระ และครอบคลุมหลักสูตร

3. ความสามารถในการแต่งเรียบเรียง การใช้ภาษา ความสอดคล้อง ของเนื้อหาและการทำความเข้าใจ

4. รูปแบบลักษณะของผลงาน การพิมพ์ การทำเชิงอรรถ บรรณานุกรมและความปราณีต

5. ประโยชน์ในด้านความก้าวหน้าทางวิชาการ

6. ลักษณะความมุ่งหมายและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า ลักษณะของเอกสารประกอบการสอน ควรมีลักษณะดังนี้ 1)มีการค้นคว้าหาความรู้จากหลากหลายแหล่งเรียนรู้ มารวบรวมเป็นความรู้ใหม่ 2)ต้องมีแหล่งอ้างอิงหรือแหล่งที่มาให้ชัดเจน 3)ข้อมูลที่รวบรวมต้องมีประโยชน์ในด้านความก้าวหน้าทางวิชาการ

6.3 ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน

ทรงศักดิ์ ศรีกาพสินธุ์ (2542: 15) กล่าวถึง เอกสารประกอบการสอนควรประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมาย

   1.1 ให้เกิดปัญญา (Intellectual) จำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ สังเคราะห์

   1.2 มีจรรยาบรรณและคุณธรรม (Professional Code of Ethics & Virtues)

   1.3 มีความเป็นนักวิชาการ (Skills) เก่ง ชำนาญ เชี่ยวชาญ สามารถสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ๆ

2. เนื้อหา (Content)

   2.1 จะต้องครอบคลุมรายวิชาใด วิชาหนึ่ง

   2.2 ไม่จำเป็นต้องละเอียดและลึกซึ้ง

   2.3 อาจมีรูปภาพ แผนผัง ประกอบด้วย

   2.4 สอดคล้องกับวิชาชีพที่ทำอยู่

   2.5 แต่ละบท แต่ละตอนมีความสัมพันธ์กัน

   2.6 ใช้ศัพท์บัญญัติหากมี หากไม่มีก็ควรเขียนเป็นภาษาไทย แล้ววงเล็บภาษาต่างประเทศเอาไว้

   2.7 ความถูกต้องของเนื้อหาสำคัญมาก รวมทั้งตัวสะกดการันต์ด้วย

   2.8 การอ้างอิง (Reference) จำเป็นต้องมี หากมีการคัดลอกออกมา

3. กิจกรรมและวิธีสอน เช่น

   3.1 การอธิบายโครงเรื่องทั้งหมด

   3.2 การเล่าเรื่องทั้งหมด

   3.3 การ Lecture เนื้อหาเป็นตอน ๆ

   3.4 การเชิญวิทยากรมาบรรยายในบางเรื่อง หรือบางหัวข้อ

3.5 การชมนิทรรศการ

3.6 การจัดสาธิต หรือทดลองให้ดู

3.7 การไปศึกษานอกสถานที่

3.8 การมอบหมายงานให้นักศึกษาไปศึกษา และค้นคว้าเพิ่มเติม

4. สื่อการสอน (Teaching Media) เขียนอธิบายให้ชัดเจนว่าจะใช้อะไร เมื่อไร ในหัวข้ออะไร เช่น

4.1 ชอล์ก และกระดานดำ

4.2 แผนภูมิ แผนผัง แผนที่

4.3 รูปภาพ

4.4 วีดีทัศน์ (Tape Radio Vedio T.V.)

4.5 หุ่นจำลอง

4.6 ของจริง

5. วิธีการประเมินผล (Test & Evaluation)

5.1 การทดสอบย่อย (Test)

5.2 การสอบปลายภาค (Final Evaluation)

5.3 ดูจากผลงานที่มอบหมายให้ทำ เช่น การไปอ่านบทความแล้ววิเคราะห์มาส่ง การเขียนภาคนิพนธ์ การสร้างหรือทำอุปกรณ์บางอย่าง

5.4 การแสดงออกในชั้นเรียน เช่น การซักถาม การทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ

6. ตำรา หนังสืออ่านประกอบ และแหล่งค้นคว้า (Text, Supplementary Books & Resources) เช่น

6.1 ตำรา (Text)

6.2 บรรณานุกรม (Bibliography)

6.3 หน่วยงานของราชการ

6.4 ห้องสมุดต่าง ๆ

6.5 สถานที่ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารประกอบการสอน เป็นเอกสารที่เรียบเรียงจากการค้นคว้าในหัวข้อหรือประเด็นปัญหาใหม่ ๆ เอกสารจะต้องมีความถูกต้องและสมบูรณ์ สามารถอ้างอิงได้ สาระสำคัญของเอกสารควรประกอบด้วย (ภาควิชาการบริหารการศึกษา. 2547: 7)

1. คำนำ
2. สารบัญ
3. เนื้อหา
4. บรรณานุกรม

ชาตรี สำราญ (2547: 44-45) กล่าวถึง ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน ควรประกอบด้วย

1. คำนำ บอกให้ชัดเจนว่าทำขึ้นมาทำไม เพื่ออะไร
2. สารบัญ
3. เนื้อหาสาระของเรื่องที่นำเสนอ ควรมีทั้งสาระการเรียนรู้และตัวอย่างประกอบที่มองเห็นภาพของเรื่องนั้น ๆ ได้ชัดเจน
4. มีรูปภาพหรือข้อมูลประกอบที่ช่วยให้เข้าใจได้ง่าย และถ้าเป็นสถิติ ข้อมูลควรทันสมัยน่าเชื่อถือ
5. มีการสรุปเรื่องแสดงความคิดของผู้เขียนให้ชัดเจน
6. แหล่งอ้างอิง/แหล่งความรู้ หรือ บรรณานุกรม

ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน ประกอบด้วย (*ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน*. 2550*:* ออนไลน์*)*

1. ส่วนนำ ประกอบด้วย

1.1 ปก หมายถึง ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เสนอเอกสารประกอบการสอน ได้แก่ ชื่อผู้จัดทำ ชื่อวิชา รหัสวิชา ภาคการศึกษา ปีการศึกษา สังกัด

1.2 เอกสารรับรอง เป็นคำรับรองของผู้บริหารว่าผู้เสนอผลงานได้ทำการสอนในวิชาที่เสนอเอกสารประกอบการสอนจริง

1.3 คำนำ เป็นข้อความที่กล่าวนำให้ทราบความเป็นมาในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน

1.4 สารบัญ หมายถึง บัญชีเอกสารต่าง ๆ เรียงลำดับตามที่ปรากฏในเอกสารประกอบการสอน และช่วยให้สะดวกในการค้นหาเรื่องที่ต้องการอ่าน

2. ส่วนแผนการสอน ประกอบด้วย

2.1 กำหนดการสอน

2.2 แผนการสอนรายครั้ง ประกอบด้วย

2.2.1 ชื่อวิชา รหัสวิชา ชั้นปีที่

2.2.2 ครั้งที่ ตามกำหนดการสอน ชื่อเรื่องที่ทำการสอนและเวลาที่ใช้ทำการสอน

2.2.3 วัตถุประสงค์ หมายถึง สิ่งที่ผู้สอนต้องการให้ผู้รับการศึกษาบรรลุผลในขอบเขตเนื้อเรื่องที่ทำการสอนในครั้งนั้น

2.2.4 เนื้อเรื่องโดยสรุป

2.2.5 กิจกรรมและวิธีการสอน

2.2.6 สื่อการสอน เช่น วีดิทัศน์ หรือแผ่นใส เป็นต้น

2.2.7 การประเมินผล แสดงถึงวิธีการประเมินผลในหัวข้อดังกล่าว เช่น การทดสอบโดยครู สังเกตจากการตอบประเด็นคำถามในชั้นเรียน การแสดงความคิดเห็นหรือการร่วมอภิปรายของนักเรียน เป็นต้น

2.3 ส่วนท้าย ประกอบด้วย หนังสืออ้างอิงที่ใช้ในวิชาดังกล่าว

สรุปได้ว่า ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน ประกอบด้วย 1) ปก ประกอบด้วยชื่อเรื่อง ผู้จัดทำ ชื่อวิชา 2) คำนำ เป็นข้อความที่กล่าวนำถึงความเป็นมาในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน 3) สารบัญ เป็นบัญชีเอกสารต่าง ๆ ที่เรียงลำดับตามที่ปรากฏในเอกสารประกอบการสอน 4) เนื้อหา เป็นสาระของเรื่องที่นำเสนอ 5) บรรณานุกรม หรือแหล่งอ้างอิงของเอกสาร

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำแนกเป็นงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

7.1 งานวิจัยในประเทศ

กฤษณา ศรีเกียรติ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. ครูมีความคิดเห็นต่อการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่าครูมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ด้านลานกีฬา ด้านชุมชน ด้านสถานที่ทำงาน ด้านครอบครัวและด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นตามลำดับ

2. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางทุกด้าน ยกเว้นด้านชุมชนและด้านลานกีฬา นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านชุมชน ด้านลานกีฬา ด้านครอบครัว ด้านแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสถานที่ทำงาน และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นตามลำดับ

สิริยุพา ศกุนตะเสฐียร (2545: 93-95) ได้ศึกษาการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนมีการปฏิบัติอยู่ในอันดับสูงสุด ส่วนด้านการดำเนินการ ด้านการปรับปรุงแก้ไข และด้านการตรวจสอบมีการปฏิบัติรองลงมาตามลำดับ ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าหมวดวิชา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ในภาพรวมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารโรงเรียนทุกโรงเรียนมีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้ง 4 ประเภทสอดคล้อง คือ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ อากาศ แสงแดด และดิน แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล สมาคม ได้แก่ กรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำท้องถิ่น ศิษย์เก่าและคหบดี ผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ สถาบันและหน่วยงาน ได้แก่ วัด โบสถ์ สุเหร่า หรือสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สถานประกอบการ มหาวิทยาลัยและแหล่งเกษตรกรรม และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยี กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ กิจกรรม โสตทัศนูปกรณ์ เทคโนโลยีพื้นบ้าน ตำราและเอกสารทางวิชาการ ประเพณีและวัฒนธรรม

สามารถ รอดสำราญ (2546: 86-88) ได้ศึกษาวิจัย การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี พบว่า

1. การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดเพชรบุรี พบว่า

1.1 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลในการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในโรงเรียน บุคลากรในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษา

1.2 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นวิทยาการภายในโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้ห้องสมุดหมวดวิชาต่าง ๆ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ศูนย์วิชาการ และการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นวิทยาการภายนอกโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ใช้สถานที่ราชการต่าง ๆ สถานประกอบการในท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฯ เขื่อนแก่งกระจาน เขื่อนเพชร

1.3 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติในการจัดการเรียนการสอนมีการใช้ต้นไม้ ป่าไม้ สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สัตว์ใช้งาน ดิน หิน แร่ ภูเขา

1.4 การใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน มีการใช้หนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ เอกสาร จุลสาร ป้ายโฆษณา รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์

1.5 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ ในการจัดการเรียนการสอนมีการใช้คติ คำคม สุภาษิต คำพังเพย นิทาน ตำนานพื้นบ้าน

1.6 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในการจัดการเรียนการสอน มีการใช้ศิลปะดานโบราณสถาน โบราณวัตถุ และขนบธรรมเนียมประเพณี

1.7 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ในการจัดการเรียนการสอนมีการนำความรู้เกี่ยวกับการทำขนมหวาน ผลิตภัณฑ์จากต้นตาล การเลี้ยงปลาน้ำจืด การปรุงอาหาร

1.8 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวความคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้านในการจัดการเรียนการสอน มีการใช้หลักการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน การแปรรูปอาหาร โครงการในพระราชดำริ ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

2. ปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ใน 4 กลุ่ม พบว่า ด้านบุคลากรและด้านการจัดการ มีปัญหาในระดับปานกลางและน้อย ด้านงบประมาณและด้านวัสดุ อุปกรณ์มีปัญหาในระดับปานกลาง

ดิเรก แจ้งจิตร (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนบ้านนาประชาสัมพันธ์ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ก่อนทำการศึกษาค้นคว้าครูผู้สอนในโรงเรียนบ้านนาประชาสัมพันธ์ยังไม่มีแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนมีปัญหาด้านการเรียนรู้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ หลังดำเนินการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมการศึกษาเอกสารด้วยตนเอง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และการศึกษาดูงาน พบว่ากลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายใน การบริการให้ความช่วยเหลือในการอ่าน การบริการจองและยืมพิเศษ การบริการชุมชน ส่วนการบริการด้านยืมคืนวัสดุการนิเทศ การบริการแนะนำวัสดุการนิเทศและการบริการจัดทำบรรณานุกรมเฉพาะเรื่อง อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนด้านการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดี คือ การจัดกิจกรรมรายวัน การจัดกิจกรรมรายสัปดาห์ การจัดกิจกรรมรายเดือน สามารถวางแผนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีสอน เลือกใช้สื่อที่เกิดจากแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และนำไปปฏิบัติโดยการจัดการเรียนการสอนตามที่วางแผนใช้ ตลอดจนปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

ไพรัช วังช่วย (2548: 89-91) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า 1) การกำหนดนโยบายส่งเสริม สนับสนุน การจัดหา จัดสร้าง หรือพัฒนาและใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 2) การสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน 3) การกำกับ ติดตาม ดูแลและประเมินระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก

ประไพพรรณ ผ่องสวัสดิ์ (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ประเภทบุคคล ประเภทสถานที่ ประเภทประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณีประเภทอาชีพ ตามลำดับ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนไม่ต่างกัน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนไม่แตกต่างกัน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนไม่แตกต่างกัน

5. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน มีการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนไม่แตกต่างกัน

6. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสถานที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน มีการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสถานที่ตั้งโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ประเภทบุคคล ประเภทสถานที่ ประเภทประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี และประเภทอาชีพ มากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสถานที่ตั้งโรงเรียนในเขตอำเภอบางกรวย

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เซฟเวอร์ (Shaver. 1991: Abstract) ได้ศึกษาการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าในการสอน การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนมาประกอบการเรียนการสอนเป็นการดึงดูดความสนใจของนักเรียนช่วยให้การเรียนได้ผลดีได้เรียนจากของจริงมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้นช่วยให้หลักสูตรมีความหมายและมีประสิทธิภาพดีขึ้นนักเรียนได้รับประสบการณ์มากกว่าการเรียนในห้องเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในโครงการต่าง ๆ ที่จัดให้มีและการที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในโครงการเหล่านั้น ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคมอยู่ในระดับสูง เด็กนักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะต่างๆ กล้าแสดงออกและมีความเป็นผู้นำ

ทาแวง (รุ่งนภา รทสา. 2547: 44; อ้างอิงจาก Tawang. 1995: 2118 – A) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นที่มีลักษณะเดียวกันยังให้ผลสัมฤทธิ์เหมือนเดิม การนำไปสอนพบว่าด้านการฝึกอบรม ด้านเนื้อหา ด้านทักษะโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้มีการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญามาร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

เฟอร์กูสัน (Ferguson. 1997: 32) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาของเด็กในชนบทของรัฐเนบราสกา ในการศึกษาดังกล่าวจะมีทั้งโปรแกรมการพัฒนาภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์โดยการนำเด็กออกไปหาประสบการณ์นอกสถานที่ พบกับผู้ประกอบอาชีพระดับท้องถิ่น พบกับวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน เพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ แปลกและก้าวไกลด้านภูมิปัญญาหลังจากทำการทดลองดังกล่าวรวม 5 สัปดาห์ แล้วทำการประเมินผลพบว่า เด็กสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความคิดของตนเองได้ดีกว่าการศึกษาอยู่ภายในโรงเรียน

ลอเรย์ (Lawey. 1998: 17) ได้ศึกษาการพัฒนาสังคมในท้องถิ่น พบว่า การให้ความสำคัญกับท้องถิ่น โดยดึงเอาภูมิปัญญาระดับท้องถิ่นที่มีความรู้ในศาสตร์ สาขาวิชาต่าง ๆ เข้ามาสู่โรงเรียนจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน โรงเรียนได้ใน 3 วัน คือ 1) การใช้พื้นที่ชุมชนเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า 2) องค์กรในระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) ชุมชน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการศึกษา

โลเปซ (Lopez. 1998: 1817–A) ได้ทำการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี พบว่าชุมชนให้บุตรหลานได้เรียนหลากหลายวัฒนธรรมทั้งที่บ้าน โรงเรียนและชุมชน โดยทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมให้การเรียนรู้แก่บุตรหลานของตนเอง เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกทั้งมีความต้องการให้บุตรหลานที่จบการศึกษาแล้วสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

มูลลินส์ (Mullins. 1999: 2431–A) ได้ศึกษาผลกระทบที่มีต่อครูและนักเรียนจากการไปศึกษานอกสถานที่โดยใช้พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติ พบว่าการไปศึกษานอกสถานที่โดยใช้พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติ ทำให้ครูและนักเรียนมีชีวิตใหม่และเกิดแรงจูงใจสำหรับอุปสรรคของการจัดการศึกษานอกสถานที่ คือครูผู้สอนจะปิดกั้นตนเอง เพราะกลัวการพานักเรียนไปนอกสถานที่ และเขาเชื่อว่างานวิจัยนี้เป็นแบบอย่างของการจัดการศึกษานอกสถานที่โดยใช้พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติต่อไป

จากงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูมีการส่งเสริมสนับสนุนการแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ อากาศ แสงแดด ดิน สัตว์ป่า หิน แร่และภูเขา แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ และกรรมการสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สถานประกอบการ พิพิธภัณฑ์ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อนำแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นและแหล่งเรียนรู้บุคคลมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

1. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 30 คน

2. นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 3,255 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

2. นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 3,255 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 346 คน ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นเป็นชั้นในการสุ่ม แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำแนกตามระดับชั้น

โรงเรียน	ประชากร				กลุ่มตัวอย่าง			
	ป.4	ป.5	ป.6	รวม	ป.4	ป.5	ป.6	รวม
1. ปริยัติรังสรรค์	301	271	313	885	32	29	33	94
2. อรุณประดิษฐ์	298	280	267	845	32	30	28	90
3. สุวรรณรังสฤษฎ์วิทยาลัย	217	242	205	664	23	25	22	70
4. เซนต์โยเซฟเพชรบุรี	142	164	153	459	15	18	16	49
5. ราษฎร์วิทยา	130	134	138	402	14	14	15	43
รวม	1,088	1,091	1,076	3,255	116	116	114	346

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามสำหรับครูผู้สอนและนักเรียน ดังนี้

1. แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอน แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามประเภทเลือกรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้

2. แบบสอบถามสำหรับนักเรียน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามประเภทเลือกรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัย กำหนดกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์ที่เกี่ยวกับการศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามให้ครอบคลุมตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะ

2. สร้างแบบสอบถามในแต่ละตอนโดยให้เนื้อหาของข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามศัพท์เกี่ยวกับการศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ให้ครอบคลุม 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ 2) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 3) แหล่งเรียนรู้บุคคล

3. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบด้านเนื้อหาและสำนวนภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม แล้วปรับปรุงแบบสอบถามตามอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์แนะนำพร้อมตรวจสอบความถูกต้อง

4. นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity)

5. นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 เพื่อขอเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

2. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พร้อมแบบสอบถามไปให้ผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ผู้วิจัยได้ไปรับแบบสอบถามทั้งหมดคืนด้วยตนเอง โดยได้รับแบบสอบถามของครูผู้สอน จำนวน 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และของนักเรียน จำนวน 346 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา มาคัดเลือกและตรวจสอบความสมบูรณ์ และนำมาทำการวิเคราะห์ดังนี้

1. แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอน

1.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ระดับชั้นในการสอน นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency)

1.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 สอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตรวจให้คะแนนมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ

ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับน้อย ให้คะแนน 1 คะแนน
ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ให้คะแนน 2 คะแนน
ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ให้คะแนน 3 คะแนน

1.3 แบบสอบถามตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency)

1.4 ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนเป็นความเรียง

2. แบบสอบถามสำหรับนักเรียน

2.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ระดับชั้นในการเรียน นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency)

2.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 สอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตรวจให้คะแนนมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ

ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับน้อย ให้คะแนน 1 คะแนน
ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ให้คะแนน 2 คะแนน
ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ให้คะแนน 3 คะแนน

2.3 ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนเป็นความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. นำผลคะแนนที่ได้มาหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอน

1.1.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

1.1.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 สอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยภาพรวม รายด้านและรายข้อ เพื่อนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายและแปลผล โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (สุกัญญา วิเชียรกร; และอรรถพล อัครจันทร์. 2550: ออนไลน์)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.59 หมายถึง ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.60-2.59 หมายถึง ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.60-3.00 หมายถึง ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก

1.1.3 แบบสอบถามตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency)

1.1.4 ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยการนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนเป็นความเรียง

1.2 แบบสอบถามสำหรับนักเรียน

1.2.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

1.2.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 สอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.59 หมายถึง ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.60-2.59 หมายถึง ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.60-3.00 หมายถึง ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก

1.2.3 ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยการนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนเป็นความเรียง

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1.1 ค่าความถี่ (Frequency)

2.1.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.1.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.1.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การดำเนินการจัดทำเอกสารประกอบการสอน ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.1 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้มาจัดลำดับความต้องการ

3.2 ทำการศึกษาแหล่งเรียนรู้ใน 3 ประเภท ประกอบด้วย 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ 2) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 3) แหล่งเรียนรู้บุคคล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นเอกสารประกอบการสอน ประกอบด้วย

3.2.1 ปก

3.2.2 คำนำ

3.2.3 สารบัญ

3.2.4 เนื้อหา ประกอบด้วย

3.2.4.1 ชื่อแหล่งเรียนรู้

3.2.4.2 วัตถุประสงค์

3.2.4.3 กิจกรรมการเรียนรู้

3.2.4.4 สื่อการสอน

3.2.4.5 การประเมินผล

3.2.4.6 สถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

3.2.4.7 ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

3.2.4.8 เอกสารอ้างอิง

3.3 นำเอกสารประกอบการสอนเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงเอกสารประกอบการสอนตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

3.4 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา

3.5 ผู้ศึกษานำเอกสารประกอบการสอนไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็น โดยผู้ศึกษานำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง หลังจากนั้นอีก 7 วัน จึงไปขอรับเอกสารประกอบการสอนคืนด้วยตนเอง เพื่อผู้ศึกษาได้มีโอกาสสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง

3.6 สรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 8 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 ปรากฏตามตาราง 4

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 ปรากฏตามตาราง 5

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 ปรากฏตามตาราง 6-9

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ปรากฏตามตาราง 10-13

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 ปรากฏตามตาราง 14

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูผู้สอนและนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2

ตอนที่ 7 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาเอกสารประกอบการสอน

ตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใน 3 ประเภท ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคล

สัญลักษณ์ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
$\overline{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2

จำนวนครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้นที่สอน ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตาราง 4

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ระดับชั้นที่สอน		
ประถมศึกษาปีที่ 4	9	30.00
ประถมศึกษาปีที่ 5	9	30.00
ประถมศึกษาปีที่ 6	12	40.00
รวม	30	100.00

จากตาราง 4 แสดงว่า ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกตามระดับชั้นที่สอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2

จำนวนนักเรียนโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้นที่เรียน ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตาราง 5

ตาราง 5 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกตามระดับชั้นที่เรียน

สถานภาพ	กลุ่มตัวอย่าง (n = 346)	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ระดับชั้นที่เรียน		
ประถมศึกษาปีที่ 4	116	33.50
ประถมศึกษาปีที่ 5	116	33.50
ประถมศึกษาปีที่ 6	114	33.00
รวม	346	100.00

จากตาราง 5 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนเอกชน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ในภาพรวมและรายด้าน โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตาราง 6-9

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ	2.37	.60	ปานกลาง
แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น	2.10	.44	ปานกลาง
แหล่งเรียนรู้บุคคล	2.49	.51	ปานกลาง
รวม	2.47	.44	ปานกลาง

จากตาราง 6 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.47, S.D. = .44) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล ($\overline{X}$ = 2.49, S.D. = .51) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ($\overline{X}$ = 2.37, S.D. = .60) และแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ($\overline{X}$ = 2.10, S.D. = .44)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ			
1. แม่น้ำเพชรบุรี	2.63	.67	มาก
2. อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน	2.77	.43	มาก
3. ห้วยแม่ประจันต์	2.20	.66	ปานกลาง
4. แหล่งดีบุก	2.30	.75	ปานกลาง
5. แหล่งฟลูออไรต์	2.27	.79	ปานกลาง
6. แหล่งถ่านหินลิกไนต์	2.20	.81	ปานกลาง
7. แหล่งหินปูน	2.20	.81	ปานกลาง
รวม	2.37	.60	ปานกลาง

จากตาราง 7 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.37, S.D. = .60) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ($\overline{X}$ = 2.77, S.D. = .43) รองลงมาได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี ($\overline{X}$ = 2.63, S.D. = .67) และแหล่งดีบุก ($\overline{X}$ = 2.30, S.D. = .75) ส่วนข้อที่ได้ลำดับน้อยที่สุด คือ ห้วยแม่ประจันต์ ($\overline{X}$ = 2.20, S.D. = .66) แหล่งถ่านหินลิกไนต์ ($\overline{X}$ = 2.20, S.D. = .81) และแหล่งหินปูน ($\overline{X}$ = 2.47, S.D. = .81)

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น			
1. แหล่งโบราณสถานและโบราณคดี			
1.1 พระนครคีรี	2.90	.31	มาก
1.2 พระตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)	2.90	.40	มาก
1.3 ถ้ำเขาหลวง	2.70	.65	มาก
1.4 พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน	2.67	.66	มาก
1.5 วัดใหญ่สุวรรณาราม	2.73	.58	มาก
1.6 วัดไผ่ล้อม	2.30	.79	ปานกลาง
1.7 วัดมหาธาตุวรวิหาร	2.87	.43	มาก
1.8 วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน)	2.50	.73	ปานกลาง
1.9 วัดสระบัว	2.47	.63	ปานกลาง
1.10 วัดกุฏิ (บางเค็ม)	2.20	.71	ปานกลาง
1.11 วัดท่าไชยศิริ	2.27	.74	ปานกลาง
1.12 วัดกำแพงแลง	2.60	.56	มาก
1.13 วัดในกลาง	1.97	.67	ปานกลาง
1.14 วัดเขาบันไดอิฐ	2.47	.68	ปานกลาง
1.15 วัดมหาสมณาราม	2.20	.66	ปานกลาง
1.16 วัดถ้ำแกลบ (บุญทวี)	2.07	.69	ปานกลาง
1.17 วัดเกาะแก้วสุทธาราม	2.37	.62	ปานกลาง
1.18 ศาลหลักเมืองเพชรบุรี	2.27	.69	ปานกลาง
1.19 แหล่งโบราณคดีทุ่งเศรษฐี	2.33	.80	ปานกลาง
1.20 เขาพนมขวด	2.10	.80	ปานกลาง
2. ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์			
2.1 ศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร	2.73	.58	มาก
2.2 ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำโรงเรียนเขาย้อยวิทยา	2.63	.56	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
2.3 ศูนย์การศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน โรงเรียนบางตะบูน	2.60	.50	มาก
2.4 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี	2.70	.60	มาก
2.5 พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย	2.50	.63	ปานกลาง
2.6 พิพิธภัณฑ์วชิระปราสาท (วัดเพชรพลี)	2.47	.73	ปานกลาง
รวม	2.10	.44	ปานกลาง

จากตาราง 8 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.10, S.D. = .44) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ พระนครคีรี ($\overline{X}$ = 2.90, S.D. = .31) พระตำหนักศรเพชรปราสาท ($\overline{X}$ = 2.90, S.D. = .40) รองลงมาได้แก่ วัดมหาธาตุวรวิหาร ($\overline{X}$ = 2.87, S.D. = .43) วัดใหญ่สุวรรณาราม ($\overline{X}$ = 2.73, S.D. = .58) และศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร ($\overline{X}$ = 2.73, S.D. = .58) ส่วนข้อที่ได้ลำดับน้อยที่สุด คือ วัดในกลาง ($\overline{X}$ = 1.97, S.D. = .67)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้บุคคล ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้บุคคล			
1. ด้านการประกอบอาชีพ			
1.1 การทำขนมหวานเมืองเพชร	2.80	.48	มาก
1.2 การทำน้ำตาลโตนด	2.80	.48	มาก
1.3 การทำนาข้าว	2.37	.67	ปานกลาง
1.4 การทำประมง	2.33	.76	ปานกลาง
1.5 การทำนาเกลือ	2.47	.78	ปานกลาง
2. ด้านงานช่างฝีมือและหัตถกรรม			
2.1 เมรุเมืองเพชร	2.23	.73	ปานกลาง
2.2 ศิลปะการทำทองรูปพรรณเมืองเพชร	2.40	.62	ปานกลาง
2.3 ศิลปะการแทงหยวก	2.73	.52	มาก
2.4 ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร	2.70	.60	มาก
2.5 การทำหัวโขนและหัวสัตว์ต่าง ๆ	2.10	.66	ปานกลาง
รวม	2.49	.51	ปานกลาง

จากตาราง 9 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้บุคคล ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.49, S.D. = .51) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การทำขนมหวานเมืองเพชร $\overline{X}$ = 2.80, S.D. = .48) รองลงมาได้แก่ การทำน้ำตาลโตนด ($\overline{X}$ = 2.80, S.D. = .48) และศิลปะการแทงหยวก ($\overline{X}$ = 2.73, S.D. = .52) ส่วนข้อที่ได้ลำดับน้อยที่สุด คือ การทำหัวโขนและ หัวสัตว์ต่าง ๆ ($\overline{X}$ = 2.10, S.D. = .66)

ตอนที่ 4 ผลการคิดวิเคราะห์ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ในภาพรวมและรายด้าน โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตาราง 10-13

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ	2.32	.41	ปานกลาง
แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น	2.43	.33	ปานกลาง
แหล่งเรียนรู้บุคคล	2.53	.36	ปานกลาง
รวม	2.43	.31	ปานกลาง

จากตาราง 10 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.43, S.D. = 31) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล ($\overline{X}$ = 2.53, S.D. = .36) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ($\overline{X}$ = 2.43, S.D.= .33) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ($\overline{X}$ = 2.32, S.D. = .41)

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ			
1. แม่น้ำเพชรบุรี	2.43	.58	ปานกลาง
2. อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน	2.63	.60	มาก
3. ห้วยแม่ประจันต์	2.19	.65	ปานกลาง
4. แหล่งดีบุก	2.21	.71	ปานกลาง
5. แหล่งฟลูออไรต์	2.34	.66	ปานกลาง
6. แหล่งถ่านหินลิกไนต์	2.26	.72	ปานกลาง
7. แหล่งหินปูน	2.19	.66	ปานกลาง
รวม	2.32	.41	ปานกลาง

จากตาราง 11 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.32, S.D. = .41) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ($\overline{X}$ = 2.63, S.D. = .60) รองลงมา ได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี ($\overline{X}$ = 2.43, S.D. = .58) และแหล่งฟลูออไรต์ $\overline{X}$ = 2.34, S.D. = .66) ส่วนข้อที่ได้ลำดับน้อยที่สุด คือ แหล่งหินปูน ($\overline{X}$ = 2.19, S.D. = .66)

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น			
1. แหล่งโบราณสถานและโบราณคดี			
1.1 พระนครคีรี	2.66	.56	มาก
1.2 พระตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)	2.66	.55	มาก
1.3 ถ้ำเขาหลวง	2.63	.59	มาก
1.4 พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน	2.54	.56	ปานกลาง
1.5 วัดใหญ่สุวรรณาราม	2.35	.64	ปานกลาง
1.6 วัดไผ่ล้อม	2.13	.69	ปานกลาง
1.7 วัดมหาธาตุวรวิหาร	2.49	.60	ปานกลาง
1.8 วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน)	2.34	.63	ปานกลาง
1.9 วัดสระบัว	2.18	.62	ปานกลาง
1.10 วัดกุฏิ (บางเค็ม)	2.20	.64	ปานกลาง
1.11 วัดท่าไชยศิริ	2.20	.67	ปานกลาง
1.12 วัดกำแพงแลง	2.43	.64	ปานกลาง
1.13 วัดในกลาง	2.25	.68	ปานกลาง
1.14 วัดเขาบันไดอิฐ	2.39	.69	ปานกลาง
1.15 วัดมหาสมณาราม	2.30	.67	ปานกลาง
1.16 วัดถ้ำแกลบ (บุญทวี)	2.27	.68	ปานกลาง
1.17 วัดเกาะแก้วสุทธาราม	2.40	.67	ปานกลาง
1.18 ศาลหลักเมืองเพชรบุรี	2.44	.64	ปานกลาง
1.19 แหล่งโบราณคดีทุ่งเศรษฐี	2.58	.63	ปานกลาง
1.20 เขาพนมขวด	2.47	.68	ปานกลาง
2. ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์			
2.1 ศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร	2.53	.61	ปานกลาง
2.2 ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำโรงเรียนเขาย้อยวิทยา	2.46	.63	ปานกลาง

ตาราง 12 (ต่อ)

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
2.3 ศูนย์การศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน โรงเรียนบางตะบูนวิทยา	2.56	.60	ปานกลาง
2.4 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี	2.66	.55	มาก
2.5 พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย	2.47	.61	ปานกลาง
2.6 พิพิธภัณฑ์วชิระปราสาท (วัดเพชรพลี)	2.48	.65	ปานกลาง
รวม	2.43	.33	ปานกลาง

จากตาราง 12 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.43, S.D. = .33) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ พระนครคีรี ($\overline{X}$ = 2.66, S.D. = .56) พระตำหนักศรเพชรปราสาท ($\overline{X}$ = 2.66, S.D. = .55) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี ($\overline{X}$ = 2.66, S.D. = .55) รองลงมาได้แก่ ถ้ำเขาหลวง ($\overline{X}$ = 2.63, S.D. = .59) และแหล่งโบราณคดีทุ่งเศรษฐี ($\overline{X}$ = 2.58, S.D. = .63) ส่วนข้อที่ได้ลำดับน้อยที่สุด ได้แก่ วัดไผ่ล้อม ($\overline{X}$ = 2.13, S.D. = .69)

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้บุคคล ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จำแนกเป็นรายข้อ

ประเภทของแหล่งเรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้บุคคล			
1. ด้านการประกอบอาชีพ			
1.1 การทำขนมหวานเมืองเพชร	2.74	.47	มาก
1.2 การทำน้ำตาลโตนด	2.62	.58	มาก
1.3 การทำนาข้าว	2.53	.64	ปานกลาง
1.4 การทำประมง	2.38	.67	ปานกลาง
1.5 การทำนาเกลือ	2.35	.69	ปานกลาง
2. ด้านงานช่างฝีมือและหัตถกรรม			
2.1 เมรุเมืองเพชร	2.46	.66	ปานกลาง
2.2 ศิลปะการทำทองรูปพรรณเมืองเพชร	2.53	.62	ปานกลาง
2.3 ศิลปะการแทงหยวก	2.49	.62	ปานกลาง
2.4 ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร	2.68	.54	มาก
2.5 การทำหัวโขนและหัวสัตว์ต่าง ๆ	2.56	.61	ปานกลาง
รวม	2.53	.36	ปานกลาง

จากตาราง 13 แสดงว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทแหล่งเรียนรู้บุคคล ตามความคิดเห็นของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.53, S.D. = .36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การทำขนมหวานเมืองเพชร ($\overline{X}$ = 2.74, S.D. = .47) รองลงมาได้แก่ ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร ($\overline{X}$ = 2.68, S.D. = .54) และ การทำน้ำตาลโตนด ($\overline{X}$ = 2.62, S.D. = .58) ส่วนข้อที่ได้ลำดับน้อยที่สุดได้แก่ การทำนาเกลือ ($\overline{X}$ = 2.35, S.D. = .69)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

จำนวนครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตาราง 14

ตาราง 14 จำนวนของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 เลือกหัวข้อส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน

ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน	จำนวน (คน)
1. คำนำ	19
2. วัตถุประสงค์	23
3. สถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้	23
4. ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ	26
5. กิจกรรมการเรียนรู้	26
6. สื่อการสอน	26
7. การประเมินผล	20

จากตาราง 14 แสดงว่า ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในช่วงชั้นที่ 2 เลือกหัวข้อส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับมากที่สุด ได้แก่ ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการสอน จำนวน 26 คน รองลงมาได้แก่ วัตถุประสงค์และสถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ จำนวน 23 คน และน้อยที่สุดได้แก่ คำนำ จำนวน 19 คน

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูผู้สอนและนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) สรุปได้ว่า ครูผู้สอนมีความต้องการให้โรงเรียนควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติ นำนักเรียนไปทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ใน

ต่างจังหวัด และมีการนำนักเรียนที่ได้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วมาถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน และมีการนำแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนสนใจมาใช้โดยให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ นักเรียนได้สามารถปฏิบัติจริงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) สรุปได้ว่า นักเรียนมีความต้องการให้โรงเรียนจัดทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับนักเรียนได้เรียนรู้จากสถานที่จริง บุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เกิดการเรียนรู้จากสภาพจริง การปฏิบัติงานจริงที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ภายในห้องเรียนและภายในโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานและไม่เบื่อหน่ายกับการเรียน

ตอนที่ 7 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาเอกสารประกอบการสอน

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาเอกสารประกอบการสอน สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความหลากหลายและเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน โดยให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ เช่น การทำคู่มือการท่องเที่ยว การทำโครงงาน เป็นต้น และควรมีใบงานแบบฝึกหัดประกอบในทุกเรื่องของเอกสารประกอบการสอน และเพิ่มเนื้อหาบางส่วนของเอกสารประกอบการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใน 3 ประเภท ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคล

จากการวิเคราะห์ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนและนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) มีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ตรงกัน 2 อันดับแรก ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เรื่องแม่น้ำเพชรบุรี และเรื่องอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เรื่องพระนครคีรี และเรื่องพระตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์) แหล่งเรียนรู้บุคคล เรื่องการทำขนมหวานเมืองเพชรและการทำน้ำตาลโตนด ในการทำเอกสารประกอบการสอนได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ความเห็นชอบ แล้วปรับปรุงเนื้อหาให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังปรากฏตามเอกสารประกอบการสอน ดังนี้

เอกสารประกอบการสอน

เรื่อง แหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

จัดทำโดย

นางสาวธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา

โรงเรียนปริยัติรังสรรค์

อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

คำนำ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนอกจากกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียน จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในมาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

การจัดทำเอกสารประกอบการสอนเรื่องแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี เล่มนี้พื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียนใช้เป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเอกสารประกอบการสอนเล่มนี้มีรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ใน 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคล โดยแต่ละแหล่งเรียนรู้ประกอบด้วย ชื่อ สถานที่ตั้ง วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน การประเมินผลและเอกสารประกอบการสอน

ผู้จัดทำหวังว่า เอกสารประกอบการสอนเรื่องแหล่งเรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี เล่มนี้ คงเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมต่อไป

ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา

สารบัญ

เรื่อง หน้า

แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ

แม่น้ำเพชรบุรี..... 1

เอกสารประกอบการสอนเรื่องแม่น้ำเพชรบุรี..... 3

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน..... 12

เอกสารประกอบการสอนเรื่องอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน..... 14

แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

พระนครคีรี..... 36

เอกสารประกอบการสอนเรื่องพระนครคีรี..... 38

เอกสารประกอบการสอนเรื่องพิพิธภัณฑ์แห่งชาติพระนครคีรี..... 47

ตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)..... 57

เอกสารประกอบการสอนเรื่องพระรามราชนิเวศน์..... 58

แหล่งเรียนรู้บุคคล

การทำขนมหวานเมืองเพชร..... 64

เอกสารประกอบการสอนเรื่องการทำขนมหวานเมืองเพชร..... 66

การทำน้ำตาลโตนด..... 77

เอกสารประกอบการสอนเรื่องการทำน้ำตาลโตนด..... 79

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	แม่น้ำเพชรบุรีไหลลงจากภูเขาไปตามที่ราบแถบอำเภอแก่งกระจาน.....	3
2	ตะกอนและปุ๋ยธรรมชาติที่แม่น้ำเพชรบุรีพัดพามาบริเวณอำเภอเมืองฯ และอำเภอบ้านลาด เหมาะสำหรับการปลูกพืชสวน.....	4
3	แผนที่แม่น้ำเพชรบุรี.....	8
4	อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน.....	15
5	ป่าแก่งกระจาน.....	16
6	น้ำตกทอทิพย์.....	17
7	ทะเลหมอกที่เขาพะเนินทุ่ง.....	18
8	กระจาน.....	19
9	พืชจำพวกปาล์ม มักพบมากตามพื้นล่างของป่าดงดิบชื้น.....	20
10	ป่าดงดิบชื้น.....	20
11	ป่าเบญจพรรณ.....	21
12	ป่าเต็งรัง.....	22
13	แหล่งดูนกบริเวณบ้านกร่างแคมป์.....	22
14	ป่าละอู.....	23
15	นกกกหรือนกกาฮัง (Great Hombill) นกในวงศ์นกเงือก.....	25
16	ผีเสื้อพ่อมด (Wizard).....	26
17	แผนที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน.....	28
18	วัดพระแก้ว ประกอบด้วย หอระฆัง พระอุโบสถและพระพุทธเสลเจดีย์.....	40
19	พระปรางค์แดง.....	41
20	พระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท.....	42
21	หอชัชวาลเวียงชัย.....	43
22	แผนผังพระนครคีรี.....	45
23	เครื่องราชูปโภคของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	48
24	รูปหล่อโลหะสำริดและทองเหลือง.....	48
25	เครื่องกระเบื้อง.....	49
26	พระรามราชนิเวศน์.....	58
27	ตุ๊กตาบนราวบันได.....	60
28	กระเบื้องเคลือบรูปดอกไม้และสัตว์ที่ใช้ตกแต่งห้องเสวย.....	60
29	กระจกสแตนกลาสที่ตกแต่งในห้องทรงพระอักษรและห้องสรง.....	61

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

30 ขนมหวานเมืองเพชร..... 66
31 ขนมหม้อแกง..... 69
32 ต้นตาลโตนด..... 80
33 ไม้คาบตาล..... 82
34 น้ำตาลสด..... 82
35 กระบอกตาล..... 83
36 มีดปาดตาล..... 83
37 พะอง..... 84
38 เตาเคี่ยวตาล..... 85

ชื่อแหล่งเรียนรู้ : แม่น้ำเพชรบุรี

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรี
2. นักเรียนเห็นคุณค่าของแม่น้ำเพชรบุรี
3. นักเรียนเกิดจิตสำนึกและร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนศึกษาแผนที่จังหวัดเพชรบุรี
2. ครูผู้สอนสนทนากับนักเรียนเรื่องประวัติความเป็นมาและความสำคัญเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรีโดยสังเขป และให้นักเรียนศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรี
3. ครูผู้สอนจัดกิจกรรม “ท่องเที่ยวแม่น้ำเพชรบุรี” ดังนี้

3.1 เชิญวิทยากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลแม่น้ำเพชรบุรีมาบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนในหัวข้อ “แม่น้ำเพชรบุรีกับวิถีชีวิตคนเพชรบุรี” (อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

3.2 จัดกิจกรรมเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรี ดังนี้ รณรงค์การรักษาความสะอาดของแม่น้ำเพชรบุรี การเก็บขยะบริเวณริมฝั่งน้ำ การล่องเรือเพื่อชมวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำเพชรบุรี เป็นต้น

3.3 จากการจัดกิจกรรมในข้อ 3.2 ให้นักเรียนเขียนบรรยายความประทับใจที่ได้จากการร่วมทำกิจกรรมไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A4

3.4 นักเรียนร่วมกันอภิปรายแนวทางอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี

4. ครูผู้สอนและนักเรียนสรุปผลจากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ

สื่อการสอน

1. แผนที่จังหวัดเพชรบุรี
2. เอกสารประกอบการสอนเรื่องแม่น้ำเพชรบุรี
3. ภาพประกอบเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรี
4. วิทยากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำเพชรบุรี
5. แหล่งเรียนรู้แม่น้ำเพชรบุรี

การประเมินผล

วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
2. ตรวจผลงาน

เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล

1. แบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
2. แบบประเมินผลงาน

เอกสารประกอบการสอน
เรื่อง แม่น้ำเพชรบุรี

แหล่งต้นน้ำ : เทือกเขาตะนาวศรี

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

แม่น้ำเพชรบุรีมีต้นกำเนิดจากทิวเขาตะนาวศรี มีความยาวทั้งสิ้น 210 กิโลเมตร ไหลผ่านพื้นที่หลายอำเภอ ตั้งแต่เขตอำเภอแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมืองเพชรบุรี ไปออกอ่าวไทยที่อำเภอบ้านแหลม ทำให้ที่ราบลุ่มแม่น้ำสองฝั่งเป็นแหล่งทำนาและปลูกพืชผักผลไม้ที่สำคัญของจังหวัด (สุดารา สุจฉายา, บรรณาธิการ. 2547: 23) และแม่น้ำเพชรบุรีแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังภาพประกอบที่ 3 คือ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี. 2550: 19-26)

1. เขตต้นน้ำ

ต้นน้ำเพชรบุรีเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรี บริเวณทิศใต้ใกล้อำเภอหัวหิน ลักษณะทั่วไปของแม่น้ำเพชรบุรีในช่วงนี้จะเป็นลำน้ำที่ไม่ใหญ่นัก น้ำไหลเชี่ยวเต็มไปด้วยเกาะแก่ง บางบริเวณไหลผ่านบริเวณที่เป็นผาชัน (Gorge) และมีน้ำไหลทั้งปีมีลำห้วยเล็ก ๆ ไหลมาบรรจบ ทั้งทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกมีลำห้วยที่สำคัญได้แก่ ลำห้วยทอทิพย์ ลำห้วยมาอีแอด ลำห้วยตะเกลโพ ห้วยตะเกลพาดู ห้วยมะระแคเนาะ ห้วยบางยายมูก ห้วยขุนกระเวน ห้วยบางยายโปง แม่น้ำบางกลอย

ภาพประกอบ 1 แม่น้ำเพชรบุรีไหลลงจากภูเขาไปตามที่ราบแถบอำเภอแก่งกระจาน

2. เขตลุ่มน้ำตอนกลาง

เริ่มจากใต้เขื่อนแก่งกระจานลงมาถึงเขื่อนเพชร มีลำน้ำสาขาที่สำคัญ คือ ห้วยผาก มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร เกิดจากเขาน้ำหยดและเขาอ่างแก้ว มีสาขาสำคัญคือ ห้วยแม่เพรียง ซึ่งเกิดจากเขาน้ำหยด ห้วยผากเกิดทางทิศใต้ของแม่น้ำเพชรบุรี แล้วไหลขึ้นทางทิศเหนือ ในอดีตที่ราบลุ่มน้ำสายนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ แต่ในปัจจุบันสภาพป่าหมดไปแล้ว มีชาวบ้านบุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยจำนวนมาก โครงการพระราชดำริห้วยแม่เพรียง จึงเกิดขึ้นเพื่อป้องกันป่าบริเวณนี้ และบริเวณเหนือเขื่อนเพชรจะมีลำน้ำอีกสายหนึ่งไหลมาสมทบ คือ ห้วยแม่ประจันต์ ซึ่งมีความยาวประมาณ 60 กิโลเมตร เกิดจากเทือกเขาบริเวณติดต่อกับจังหวัดราชบุรีไหลผ่านอำเภอหนองหญ้าปล้อง เป็นเขตที่ราบลุ่มน้ำจะมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น มีการเพาะปลูกพืชพวกมะนาว กล้วย หรือทำไร่เป็นส่วนใหญ่

ภาพประกอบ 2 ตะกอนและปุ๋ยธรรมชาติที่แม่น้ำเพชรบุรีพัดพามาบริเวณอำเภอเมืองฯ และอำเภอบ้านลาด เหมาะสำหรับการปลูกพืชสวน

3. เขตลุ่มน้ำตอนล่าง

เริ่มนับตั้งแต่ใต้เขื่อนเพชรลงมา ปัจจุบันสภาพธรรมชาติต่าง ๆ ได้ถูกทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ช่วงความยาวของลำน้ำจากเขื่อนเพชรฯ ถึงตัวเมืองเพชรบุรี 38 กิโลเมตร สองฟากลำน้ำทำสวนผลไม้ ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มะนาว กล้วย ทุเรียน ชมพู่ เป็นต้น และจากตัวเมืองเพชรบุรีแม่น้ำจะไหลไปทางทิศเหนือประมาณ 9 กิโลเมตร และจะแยกออกเป็น 2 สาย บริเวณวัดปากคลอง สายหนึ่งไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือไหลผ่านอำเภอบ้านแหลม ระยะทางจากวัดปากคลองถึงปากอ่าวประมาณ 8 กิโลเมตร ลำน้ำเพชรบุรีช่วงนี้เรือประมงสามารถแล่นเข้ามาได้ถึงตัวอำเภอ ทำให้อำเภอบ้านแหลมกลายเป็นศูนย์กลางการประมงของจังหวัด และเป็นแม่น้ำอีกสายหนึ่งไหลย้อนขึ้นทางทิศเหนือระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร ไหลผ่านวัดเขาตะเครา ออกสู่ทะเลที่ใกล้พรมแดนติดกับจังหวัดสมุทรสงครามที่ปากอ่าว บางตะบูน

ซึ่งบริเวณนี้เป็นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าชายเลนแห่งหนึ่งของไทย แต่ปัจจุบันมีการตัดถนนเข้าสู่บริเวณนี้ ดังนั้นในอนาคต ถ้าไม่มีการส่งเสริมให้อนุรักษ์ป่าไม้บริเวณนี้อย่างจริงจังแล้ว ป่าก็คงหมดไป แม่น้ำบริเวณวัดปากคลองมีการใช้คมนาคมทางน้ำมากที่สุด เดิมคนบางตะบูนจะติดต่อค้าขายกับจังหวัดสมุทรสงครามมากกว่าเพราะใกล้ และสะดวกในการเดินทาง

แม่น้ำเพชรบุรีมีความสำคัญเสมือนเส้นชีวิตของชาวเพชรบุรี เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสมบูรณ์นานาประการ เช่น ทางด้านเกษตร คมนาคม อุตสาหกรรมครัวเรือน การผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นน้ำดื่มน้ำใช้ในชีวิตประจำวันถือกันว่าเป็นน้ำที่มีรสชาติอร่อย ใสสะอาด จืดสนิท มีคุณภาพพิเศษต่ออุตสาหกรรมข้าวเกรียบ ขนมเชื่อม ข้าวแช่ ฯลฯ และยังมีคุณค่าที่เป็นเกียรติคุณ คือ เป็นน้ำสรง น้ำเสวย น้ำมงคลในพระราชพิธี

พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ์) ได้กล่าวในเรื่องตำนานเมืองเพชรว่า “น้ำก็เป็นเพชร คือมีน้ำบริสุทธิ์ผ่องใสสะอาด เป็นน้ำแร่โลหะเพชรรัตนธาตุหรือว่าใสดุจน้ำเพชร น้ำจึงเป็นน้ำเสวยสำหรับพระเจ้าแผ่นดินไทย” ซึ่งก็มีความสอดคล้องกันกับความเชื่อถือและเล่าขานกันมาในเรื่องน้ำเพชรของชาวบ้านเพชรบุรี

ตามประวัติเล่ากันว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อกองทัพไทยรบกับข้าศึก กองทัพไทยไม่สามารถจะเอาชนะได้ จึงต้องถอยลงมาถึงวัดใต้ (คือวัดท่าไชย) ทหารในกองทัพไทยที่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าก็ลงไปล้างหน้าแลดื่มน้ำที่ท่าน้ำวัดใต้ แต่เมื่อทหารทุกคนได้ดื่มน้ำที่วัดนี้เสร็จแล้ว ได้บังเกิดความสดชื่นโดยฉับพลันและเกิดกำลังที่จะต่อสู้กับข้าศึกต่อไป จึงพากันยึดโบสถ์วัดใต้เป็นที่มั่นทำการต่อสู้กับข้าศึกศัตรูที่ติดตามมา ยิงแทงฟันทหารข้าศึกตายย่อยยับจนแตกหนีกลับไป เพื่อเป็นอนุสรณ์ของวัดนี้ จึงได้เปลี่ยนชื่อจากวัดใต้เป็นวัดท่าไชย และต่อมาจึงเติมศิริ จึงเป็นการบ่งบอกให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของวัดท่าไชยศิริ ชื่อวัดเดิมอยู่ทางใต้ของแม่น้ำเพชรบุรี ความเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ และสิริมงคลตามนามวัดที่เกิดใหม่

จากพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี เมื่อคราวเสด็จประพาสมณฑลราชบุรี ในปีระกา 2425 ได้ทรงเล่าไว้ว่า “...วันที่ 14 กันยายน เวลาสายแล้วได้ลงเรือยนต์เล็ก 2 ลำ มีของแห้งไป ขึ้นไปเที่ยวเหนือน้ำ แวะที่ท่าเสน...และแล่นต่อไปจนถึงท่าศาลา... แต่ขาล่องเร็วเหลือเกิน... ทางที่ขึ้นไปนี้เกินท่าชัยซึ่งเป็นที่ตักน้ำเสวยขึ้นไปเป็นอันมาก มีข้อหนึ่งที่ลี้ลับอยู่คือน้ำราชาภิเษกนั้น ไม่ใช่ใช้แต่น้ำ 4 สระ ใช้แม่น้ำทั้ง 5 ในกรุงสยาม คือ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรี มีชื่อตำบลที่ตักทุกเมือง แต่ที่เพชรบุรีนี้ ที่ท่าชัยซึ่งเป็นที่ตักน้ำเสวย” การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงที่ตักน้ำเสวยและกำหนดเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้ในพระราชพิธี น่าจะเป็นหลักฐานได้ว่ามีพระราชประเพณีมานานแล้วที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้น้ำเพชรบุรีที่วัดท่าไชยเป็นน้ำในพระราชพิธีและน้ำสรง น้ำเสวย (เสยย์ เกิดเจริญ; และคนอื่น ๆ. 2542: 130)

สำหรับงานพระราชพิธีราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้จัดพระราชพิธีตามมณฑลต่าง ๆ สำหรับมณฑลราชบุรีได้จัดที่วัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี โดยได้ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีในการพระราชพิธีนี้ด้วย

สำหรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสก็ได้ใช้น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี โดยประกอบพิธีน้ำอภิเษก ณ วัดมหาธาตุ ประธาน คือ ขุนบริรักษ์บทวลัญช์ (ชุ่ม บริรักษ์บทวลัญช์) ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี ประธานพิธีสงฆ์คือพระครูผู้สอนสุวรรณมุนี (ผัน สุวณฺโณ) เจ้าคณะจังหวัด โดยจังหวัดได้มอบหมายให้ขุนทิพย์รักษ์ประพันธ์ (บุญทิพย์ ทิพยรักษ์) นายอำเภอบ้านลาด เป็นราชบุรุษทำพิธีพลีกรรมตักน้ำที่เป็นสิริมงคล ณ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์วัดท่าไชย ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด

ความสำคัญของน้ำเพชรเป็นน้ำเสวยสำหรับพระเครื่องต้น ได้มาสิ้นสุดใน พ.ศ.2465 โดยได้เปลี่ยนเป็นน้ำประปาแทน ทั้งนี้เพราะทางราชการได้พิจารณาเห็นว่า แม่น้ำเพชรบุรีตลอดสองฝั่งมีบ้านเรือนของราษฎรตั้งอยู่หนาแน่น น้ำในลำน้ำมีสิ่งปฏิกูลสกปรกไม่เหมาะสมที่จะเป็นน้ำเสวยอีกต่อไป จึงได้นำความกราบบังคมทูลตามปรากฏในรายงานของเจ้าพระยายมราชเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ถึงเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2465 ตอนหนึ่งว่า

"...ในการตรวจราชการที่จังหวัดเพชรบุรีในเดือนธันวาคมที่แล้วมา เห็นว่ามีกิจการอันหนึ่งที่ควรจะนำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาเพื่อเรียนพระราชปฏิบัติ คือ น้ำในแม่น้ำเพชรบุรีเป็นที่ขึ้นชื่อลือนามว่าน้ำเสวย ใช้ในราชการสำหรับพระเครื่องต้นมาจนบัดนี้ ปฐมเหตุที่ทรงพระราชดำริเลือกสรรน้ำในลำน้ำเพชรบุรีเป็นน้ำพระเครื่องต้นนั้นมิใช่ปัญหาในบัดนี้ จะกล่าวแต่บัดนี้มีผู้พบเห็นทั่วไปคือ เวลานี้ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีมีบ้านเรือนตั้งอยู่ทั่วไป ทั้งนี้เพราะบ้านเมืองเจริญขึ้น และรุกล้ำขึ้นไปทางเหนือน้ำทุกปี แลลำน้ำเพชรบุรีทางตอนใต้ก็ได้เห็นกัน 15 ปีก่อนก็เป็นที่มีปฏิกูลน่ารังเกียจ เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น บ้านเรือนก็มักจะตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ สิ่งปฏิกูลก็ยิ่งมีมากขึ้นทุกปี แลเกรงว่าน้ำที่จะต้องขนไปไกลนั้นจะไม่สะอาดเพียงพอ เมื่อนึกถึงความรู้สึกของมหาชนทั่วไปแลชาวต่างประเทศด้วย ว่าทางราชการยังจัดน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีเป็นน้ำเสวยอยู่ ผู้ตรวจราชการเกรงว่าจะเสื่อมเสียพระเกียรติยศและพระเกียรติคุณของน้ำเสวย"

เมื่อทางราชเลขาธิการได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลตามรายงานของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยให้ทรงทราบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสให้งดการตักน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีส่งเป็นน้ำเสวย ดังสำเนาพระราชหัตถเลขาตอนหนึ่งว่า "...ในส่วนตัวเรามิได้เคยถือดอกในเรื่องน้ำกิน แต่ก็ต้องสารภาพอย่างหนึ่งว่าจะเป็นเพราะเหตุใดก็ไม่ทราบบอกไม่ถูก เราได้กินน้ำประปาหลายครั้ง และรู้สึกว่ากินได้ แต่ไม่วายรู้สึกในใจว่าสู้น้ำเสวยที่เขาจัดมาให้เป็นพิเศษไม่ได้ ทั้งนี้น่าจะเป็นด้วยอุปทานมากกว่าอย่างอื่น ฉะนั้นถ้าเรารู้สึกว่าน้ำในลำน้ำเพชรบุรีปฏิกูลมากขึ้นจริง และเห็นว่าถ้ากินอาจมีอันตราย จงงดการตักน้ำเพชรบุรีส่งเป็นน้ำเสวยเสียก็ได้" (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี. 2550: 7-9)

ในปัจจุบันแม่น้ำเพชรบุรีได้เกิดปัญหามลภาวะทางน้ำขึ้น มีสาเหตุมาจาก

1. น้ำเสียจากชุมชน เกิดจากชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ ตลอดจนลำคลองที่เชื่อมกับแม่น้ำมีการทิ้งขยะและของเสียต่าง ๆ ลงในแม่น้ำ ทำให้เศษขยะ เศษอาหารเหล่านี้สะสมอยู่ในแม่น้ำจนเกิดเป็นปัญหาเน่าเสียขึ้น ชุมชนเหล่านี้ได้แก่ บ้านเรือน บ้านพักอาศัยของผู้คน โรงเรียน โรงพยาบาล โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้า ตลาดสด ตลอดจนสถานที่สำคัญทั่วไป

2. น้ำเสียจากการเกษตรกรรม เพราะในปัจจุบันมีการใช้สารเคมีต่าง ๆ ในการกำจัดศัตรูพืช ยาฆ่าแมลงที่เกษตรกรใช้ในไร่นาเพื่อเพิ่มผลผลิต เกิดการตกค้างขึ้นในดินและถูกชะล้างลงในแม่น้ำลำคลองเกิดการสะสมของสารพวกไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โปแตสเซียม และสารเคมีอื่น ๆ ที่เป็นอันตรายอย่างมาก

แนวทางการแก้ปัญหามลพิษทางน้ำ

1. เริ่มจากตนเองเสียก่อน ทุกคนในสังคมต้องช่วยกันรักษาความสะอาด ไม่ทิ้งขยะและของเสียต่าง ๆ ลงในแม่น้ำลำคลอง ขยะเพียง 1 ชิ้นก็สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้

2. โรงแรม ธุรกิจขนาดเล็กหรือใหญ่ ฯลฯ หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องไม่ปล่อยน้ำเสีย สารเคมี สารพิษต่าง ๆ ลงในแหล่งน้ำ ไม่ว่าจะโดยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม หากจำเป็นต้องมีกรรมวิธีบำบัดน้ำเสียอย่างถูกวิธี

3. ลดปริมาณการใช้สารเคมีในการเกษตร โดยหันมาใช้วิธีการทางธรรมชาติ การปราบศัตรูพืช ใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนปุ๋ยเคมี ลดละวิธีการใช้สารเร่งโตในพืช ฯลฯ

4. ทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ต้องร่วมมือกันรณรงค์ปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนในสังคม หวงแหน รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำเพชรบุรีให้กลับมาใสสะอาดบริสุทธิ์ดังเช่นวันวาน เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของผู้คนสืบทอดไปชั่วลูกชั่วหลาน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรี มีความสำคัญสำหรับพระมหากษัตริย์แล้วยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ วิถีชีวิตประจำวัน การเกษตร อุตสาหกรรม การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของผู้คน และใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค ดังนั้น จึงต้องช่วยกันรักษาความสะอาดและดูแลอนุรักษ์ให้แม่น้ำเพชรบุรีมีความสะอาดสดใสดังเช่นในอดีต

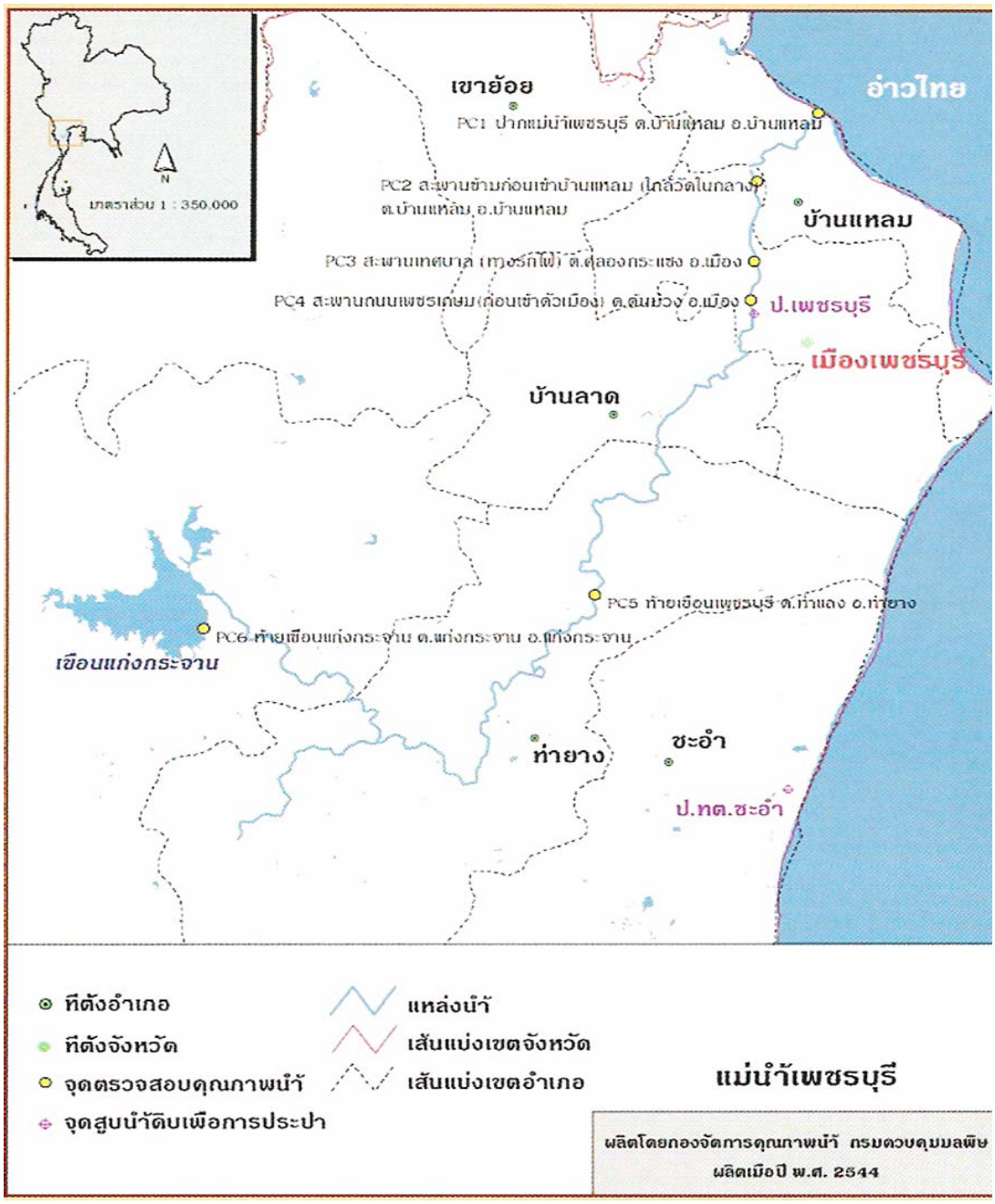

ภาพประกอบ 3 แผนที่แม่น้ำเพชรบุรี

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สุดารา สุจฉายา, บรรณาธิการ. (2547). *เพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: สารคดี.

เสยย์ เกิดเจริญ; และคนอื่น ๆ. (2542). *พระปิยมหาราชกับเมืองเพชร*. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี. (2550). *แม่น้ำเพชรบุรี 1 ทศวรรษ วันสืบสานการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี 7 สิงหาคม 2550*. เพชรบุรี: องค์การบริหารฯ.

แบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

เรื่อง กิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี

กลุ่มที่	รายการประเมิน															รวมคะแนน
	การวางแผนร่วมกันทำงาน			การแสดงความคิดเห็น			การรับฟังความคิดเห็น			การตั้งใจในการทำงาน			ผลงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์			
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	15

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ดี

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 5	=	ปรับปรุง
6 – 9	=	พอใช้
10 – 15	=	ดี

แบบประเมินผลงาน

เรื่อง ความประทับใจจากการร่วมกิจกรรมอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี

ชื่อ-สกุล ของผู้ที่รับการประเมิน	รายการประเมิน																				รวม คะแนน
	ความสอดคล้องของเนื้อหา					ความถูกต้องตามอักขรวิธี					ความคิดสร้างสรรค์					ความสะอาดเป็นระเบียบ					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี
5	=	ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี
17 – 20	=	ดีมาก

ชื่อแหล่งเรียนรู้ : อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
2. นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์จากการไปทัศนศึกษามานำเสนอตามความคิดของตนเอง

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูผู้สอนสนทนากับนักเรียน เรื่องอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย เช่น อุทยานหมายถึงสถานที่ใดบ้างที่จัดเป็นอุทยานแห่งชาติ นักเรียนคิดว่าอุทยานแห่งชาติมีคุณค่าและประโยชน์อย่างไรกับชีวิตประจำวัน
2. นักเรียนศึกษาเอกสารประกอบการสอนเรื่อง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
3. แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มร่วมกันทำใบงานที่ 1 เรื่องอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย ให้นักเรียนศึกษาข้อมูลอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย 2 แห่ง ตามที่นักเรียนสนใจ โดยการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตหรือในห้องสมุด ในหัวข้อต่อไปนี้
   1) ชื่ออุทยานแห่งชาติ
   2) สถานที่ตั้ง
   3) ความเป็นมา
   4) ความสำคัญ
   5) ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ
4. ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มรายงานผลการศึกษาค้นคว้า และนักเรียนที่เหลือซักถามโดยครูผู้สอนช่วยแนะนำ
5. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมพานักเรียนไปทัศนศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ดังนี้
   5.1 วิทยากรบรรยายสภาพทั่วไปของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
   5.2 นักเรียนดู VCD เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
   5.3 วิทยากรสรุปเรื่องอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานหลังจากดู VCD
   5.4 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ศึกษาเรื่องการดูนกและผีเสื้อตามความสนใจ เมื่อนักเรียนดูนกหรือผีเสื้อแล้วบันทึกผลในใบงานที่ 2 โดยบอกชื่อ ลักษณะ/สีและวาดภาพประกอบ ซึ่งมีวิทยากรคอยให้คำแนะนำ
   5.5 ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มรายงานผลจากการศึกษาดูนกและผีเสื้อ โดยวิทยากรให้คำแนะนำประกอบ

5.6 วิทยากรสรุปเรื่องอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานอีกครั้ง และให้โอกาสนักเรียนซักถามปัญหา

6. ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุปเรื่องอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

7. นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์จากการทัศนศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมานำเสนอในรูปต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ สมุดภาพความประทับใจ เขียนเล่าเรื่องประกอบภาพ เป็นต้น (รูปแบบการนำเสนอตามความคิดของนักเรียน)

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนเรื่องอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
2. ภาพอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย
3. ห้องสมุด
4. อินเทอร์เน็ต
5. ใบงานที่ 1 และ 2
6. แหล่งเรียนรู้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน
7. VCD เรื่องอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

การประเมินผล

วิธีการวัดและประเมิน

1. ตรวจผลงาน
2. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. ตรวจใบงานที่ 1 และ 2

เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล

1. แบบประเมินผลงาน
2. แบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
3. แบบประเมินใบงานที่ 1 และ 2

เอกสารประกอบการสอน
เรื่อง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

สถานที่ตั้ง : มีพื้นที่ครอบคลุมท้องถิ่นที่อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ระบุว่า อุทยานแห่งชาติ หมายถึง “ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งพื้นดินทั่วไป ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเล ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ... ลักษณะที่ดินดังกล่าว เป็นที่ที่มีสภาพธรรมชาติเป็นที่น่าสนใจ และมิได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง ทั้งนี้การกำหนดดังกล่าวก็เพื่อให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติ เพื่อสงวนไว้ให้เป็นแหล่งการศึกษา และความรื่นรมย์ของประชาชนสืบไป” (ส่วนนันทนาการและสื่อความหมาย สำนักอุทยานแห่งชาติฯ. 2549: 14-16)

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ

1. เพื่อคุ้มครองพื้นที่ธรรมชาติที่มีทรัพยากรที่โดดเด่น และหาได้ยากในพื้นที่นั้น ซึ่งได้แก่ พืช สัตว์ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ทิวทัศน์ที่สวยงาม สิ่งที่น่าสนใจทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม มิให้เสื่อมสภาพลงไป ฉะนั้น จะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยเฉพาะ และมีเจ้าหน้าที่บริหารงานอย่างเพียงพอ
2. เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เนื่องจากอุทยานแห่งชาตินั้นเปรียบเสมือนห้องเรียนกลางแจ้ง ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ไม่สิ้นสุด ฉะนั้น อุทยานแห่งชาติจะต้องมีบริการในด้านการศึกษา เช่น การบรรยาย ฉายภาพยนตร์ เอกสารเผยแพร่ ห้องสมุด เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาหรือสถาบันต่าง ๆ เพื่อศึกษาค้นคว้าวิชาการต่าง ๆ
3. เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน โดยที่อุทยานแห่งชาติทั่วไปมีทิวทัศน์ที่สวยงาม ซึ่งอาจจะเป็นทิวเขา ทะเลสาบ ทุ่งหญ้า ถ้ำ หุบเหว หน้าผา ฯลฯ การพักผ่อนหย่อนใจในอุทยานแห่งชาติกระทำได้โดยวิธีต่าง ๆ เช่น การตั้งแคมป์พักแรม ดูสัตว์ ถ่ายรูป เดินป่า ชมทิวทัศน์ เป็นต้น ฉะนั้น อุทยานแห่งชาติจะต้องจัดการให้มีกิจกรรมทางนันทนาการ จัดให้มีความสะดวกในการคมนาคม สถานที่พักแรม ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

คุณค่าของอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอันประมาณมิได้ของชาติ เป็นทรัพยากรที่สำคัญมีประโยชน์มากมายหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. อุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่ที่ซึ่งพืชและสัตว์ป่าทุกชนิดจะได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายที่มีความเข้มงวด มีบทลงโทษรุนแรง

2. เป็นระบบนิเวศตัวอย่าง อุทยานแห่งชาติเป็นพื้นที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว มีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่จะบรรยายสภาพของพื้นที่ และเป็นตัวอย่างให้แก่พื้นที่อื่น

3. เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ สำหรับผู้นิยมบรรยากาศท่ามกลางธรรมชาติ

4. เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารช่วยหล่อเลี้ยงเกษตรกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น จึงเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของชาติ

5. เป็นแหล่งคุ้มครองสายพันธุ์ธรรมชาติของพืชและสัตว์ ซึ่งจะมีประโยชน์ในด้านการเกษตร และสายพันธุ์ธรรมชาติดังกล่าวบางชนิดอาจจะมีคุณค่ามหาศาลในด้านการแพทย์

6. เป็นสถานที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่สถานศึกษาและสถาบันที่จะทำให้การศึกษาค้นคว้า วิจัย ในวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เช่น พฤกษศาสตร์ สัตวศาสตร์ สังคมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ นิเวศวิทยา ธรณีวิทยา

7. เป็นที่มาซึ่งรายได้ของราษฎรในท้องถิ่นเกิดอุตสาหกรรมขนาดย่อม เช่น การผลิตของที่ระลึก สำหรับในบางประเทศทางแอฟริกา อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งที่สามารถดึงดูดเงินตราจากชาวต่างประเทศปีละมาก ๆ และเป็นรายได้หลักของประเทศด้วย

8. เป็นสถานที่ซึ่งมีคุณค่าในด้านวัฒนธรรม ซึ่งช่วยบันดาลใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีงามในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของศิลปะ ความเป็นระเบียบวินัย และความเอื้อเฟื้อระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

9. พื้นที่ที่ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแล้ว จะช่วยลดความตึงเครียดทางการเมืองและลดปัญหาผู้ก่อการร้าย เนื่องจากพื้นที่ได้รับการพัฒนาขึ้น

ภาพประกอบ 4 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ประวัติความความเป็นมา/ความสำคัญของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จแปรพระราชฐานที่พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเสด็จที่เขื่อนแก่งกระจาน ได้รับสั่งให้นายถนอม เปรมรัศมี อธิบดีกรมป่าไม้ เข้าเฝ้าเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2522 ได้มีกระแสพระราชดำรัสว่า “เรื่องป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำเพชรบุรี ขอให้เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาอย่าให้มีการลักลอบตัดไม้ ถางป่า ทำไร่ในป่าต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี เพราะจะทำให้เกิดความแห้งแล้ง แม้จะได้มีการให้สัมปทานป่าแปลงนี้ไปบ้างแล้ว ก็ขอให้เจ้าหน้าที่ตรวจดูแลการทำไม้ อย่าให้เป็นการทำลายป่าเกิดขึ้น” จากพระราชดำรัสดังกล่าวประกอบกับนโยบายของรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2522 ที่ให้รักษาป่าไว้โดยการประกาศให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ

ภาพประกอบ 5 ป่าแก่งกระจาน

กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้มีคำสั่งที่ 452/2523 ลงวันที่ 6 มีนาคม 2523 ให้นายสามารถ ม่วงไหมทอง นักวิชาการป่าไม้ 4 ไปดำเนินการสำรวจหาข้อมูลเบื้องต้นบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารแม่น้ำเพชรบุรีเหนือเขื่อนแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ตามหนังสือรายงานการสำรวจด่วนที่สุด ที่ กส 0708/จช.67 ลงวันที่ 15 เมษายน 2523 รายงานว่า บริเวณป่าดังกล่าวเป็นป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี เป็นภูเขาสลับซับซ้อน สภาพป่าสมบูรณ์ มีทิวทัศน์สวยงาม ประกอบด้วยน้ำตก ถ้ำ หน้าผา ทะเลสาบ พันธุ์ไม้มีค่านานาชนิด เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าต่าง ๆ เช่น เลียงผา วัวแดง กระทิง นก ปลาต่าง ๆ และช้างป่า ซึ่งเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง เหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งเป็นการรักษาสภาพป่าให้คงอยู่เป็นสมบัติของชาติถาวรสืบไปดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภาพประกอบ 6 น้ำตกทอทิพย์

กรมป่าไม้จึงได้เสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งได้มีมติการประชุมครั้งที่ 2/2523 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2523 เห็นสมควรให้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินบริเวณพื้นที่ป่ายางน้ำกลัดเหนือ และป่ายางน้ำกลัดใต้ในท้องที่ตำบลน้ำกลัดเหนือ กิ่งอำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาย้อย และตำบลสองพี่น้อง ตำบลแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ครอบคลุมเนื้อที่ 1,548,750 ไร่ หรือ 2,478 ตารางกิโลเมตร ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 92 ลงวันที่ 12 มิถุนายน 2524 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 28 ของประเทศ ต่อมาคณะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ของอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้มีหนังสือลงวันที่ 17 ตุลาคม 2525 ถึงนายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอให้อนุรักษ์ป่าห้วยแร่ห้วยไคร้ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วย กรมป่าไม้จึงให้นายสามารถ ม่วงไหมทอง ทำหน้าที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน และนายรุ่งโรจน์ อังกุรทิพากร เจ้าพนักงานป่าไม้ 2 สำรวจหาข้อมูลเบื้องต้น ปรากฏว่า ในบริเวณดังกล่าวมีสภาพป่าสมบูรณ์ดี มีทิวทัศน์สวยงาม มีธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตก ถ้ำ หน้าผาลานหิน และมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ตามหนังสือรายงานผลการสำรวจ ที่ กส 0713(กจ)/78 ลงวันที่ 3 พฤษภาคม 2526 เห็นควรให้ขยายเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานออกไปครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว

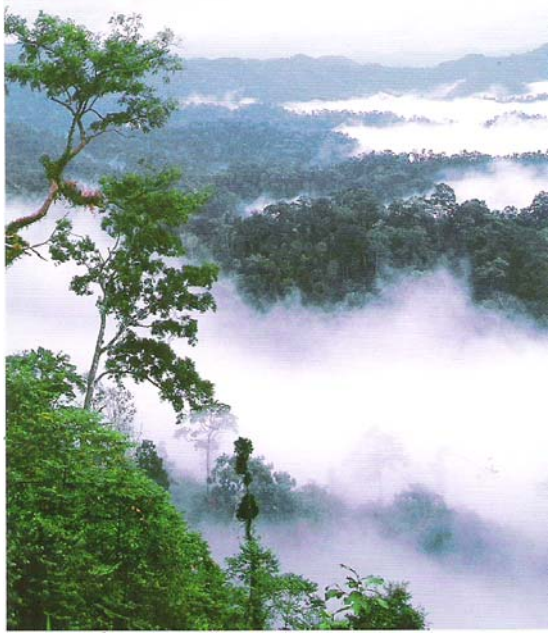

ภาพประกอบ 7 ทะเลหมอกที่เขาพะเนินทุ่ง

กรมป่าไม้จึงได้เสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ต่อมาได้มีมติการประชุมครั้งที่ 1/2527 เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2527 ให้ขยายเขตอุทยานแห่งชาติให้ครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาขยายเขตอุทยานแห่งชาติป่ายางน้ำกลัดเหนือ และป่ายางน้ำกลัดใต้ ในท้องที่ตำบลแก่งกระจาน ตำบลสองพี่น้อง ตำบลกลัดหลวง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ครอบคลุมเนื้อที่ 273,125 ไร่ หรือ 437.00 ตารางกิโลเมตร โดยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 101 ตอนที่ 194 ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2527 รวมเนื้อที่ 1,821,875 ไร่ หรือ 2,915 ตารางกิโลเมตร

ต่อมากองบัญชาการทหารสูงสุด และจังหวัดเพชรบุรี ได้ขอเพิกถอนพื้นที่เพื่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยแม่เพรียง เนื้อที่ 28 ไร่ 2 งาน และอ่างเก็บน้ำห้วยป่าแดง เนื้อที่ 158 ไร่ 2 งาน 64 ตารางวา ซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่ายางน้ำกลัดเหนือ และป่ายางน้ำกลัดใต้ บางส่วนในท้องที่ตำบลห้วยแม่เพรียง และตำบลป่าเด็ง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เนื้อที่ 187.16 ไร่ หรือ 0.30 ตารางกิโลเมตร โดยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนที่ 64 ก ลงวันที่ 24 กันยายน 2541 ทำให้ในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานคงเหลือพื้นที่ 1,821,687.84 ไร่ หรือ 2,914.70 ตารางกิโลเมตร (*อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน*. 2550: ออนไลน์)

“ป่าแก่งกระจาน” มีที่มาจากเครื่องมือหาปลาพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง “กระจาน” เป็นอุปกรณ์หาปลาพื้นบ้าน ลักษณะเป็นโลหะชิ้นแบน ๆ ตัดขอบให้กลมมน ฝนด้านหนึ่งให้บางกว่า

อีกด้าน เจาะรูร้อยตัวเบ็ดกับคันไม้ไผ่แก่ ๆ ยาวประมาณ 3 เมตร แล้วดัดคันเบ็ดให้อ่อนตัว ใช้สายเบ็ดยาวเท่ากับคันเบ็ด เมื่อเหวี่ยงสายเบ็ดลงไปในน้ำตัวกระจานจะหมุนพลิกไปพลิกมาสะท้อนแสงแววับคล้ายเกล็ดปลา จึงทำให้ปลาบางชนิดเข้ามาติดเหยื่อ จึงเป็นที่มาของชื่อ “แก่งกระจาน” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544: 5)

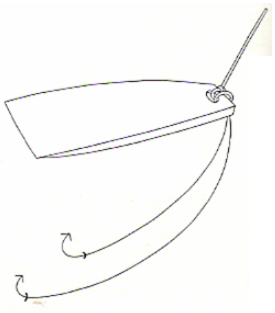

ภาพประกอบ 8 กระจาน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีทั้งส่วนที่เป็นพื้นดินและส่วนที่เป็นอ่างเก็บน้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ป่าเหนืออ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อนของเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเทือกเขาที่เป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า ยอดสูงสุดได้แก่ เขางะงันนิยวกตอง สูงประมาณ 1,513 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยเฉลี่ยสูงประมาณ 500 เมตร ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาหินแกรนิต บางแห่งเป็นเขาหินปูน ในหลายแห่งอุดม ไปด้วยแร่ฟลูออไรต์ ปกคลุมด้วยป่าดิบชื้นเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี ลำห้วยสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรีที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้แก่ ห้วยประโดน ห้วยบางกลอย ห้วยแม่เสลียง ห้วยหินเพิง ห้วยสาริกา ห้วยฝาก ห้วยไผ่ และห้วยสามเขา ลำห้วยที่สำคัญของแม่น้ำปราณบุรีในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ ห้วยคมกฤช ห้วยโสก แม่น้ำสัตว์ใหญ่ ห้วยป่าแดง และห้วยป่าเลา

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพโดยทั่วไปเป็นป่าดิบชื้น จึงทำให้มีความชื้นสูง ส่วนใหญ่จะมีฝนตกชุก จึงมีอากาศเย็นสบายตลอดปี ไม่ร้อนอบอ้าว ปริมาณน้ำฝนรวมรายปีระหว่าง 986-1,140 มิลลิเมตร

พืชพรรณและสัตว์ป่า

พืชหลักในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้แก่ ระบบนิเวศของป่าไม้ ซึ่งปกคลุมพื้นที่อุทยานแห่งชาติถึงร้อยละ 85.64 ประกอบด้วยชนิดป่าที่สำคัญ 4 ชนิด ได้แก่

1. ป่าดงดิบชื้น พบขึ้นอยู่บริเวณกว้างในระดับความสูงประมาณ 400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ กระลอขน ตะแบก เสลา มะค่าโมง เขม่าสาย ยางโอน เสม็ดฟอง พญารากดำ มะกอกแบน นกน้อย ผมหอม ตาเสือ เสม็ดเขา หนามขี้แรด ชมพูป่า ฯลฯ ส่วนพืชพื้นล่างโดยทั่วไปเป็นลูกไม้ กล้าไม้ ของไม้ชั้นบน รวมทั้งไม้เถา เช่น เถากระไดลิง เป็นต้น

ภาพประกอบ 9 พืชจำพวกปาล์ม มักพบมากตามพื้นล่างของป่าดงดิบชื้น

ภาพประกอบ 10 ป่าดงดิบชื้น

2. ป่าดงดิบแล้ง พบขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ โดยเฉพาะตามที่ลุ่มริมฝั่งน้ำในหุบเขา ไหล่เขา และที่ราบต่ำระหว่างภูเขา ที่ระดับความสูงประมาณ 400-500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ดำดง สมอ จัน ข่อยหนาม กระเบากลัก หมากเล็กหมากน้อย ถอบแถบ ดีหมี กระชิด หงอนไก่ดง ฯลฯ ส่วนพืชพื้นล่างโดยทั่วไปเป็นลูกไม้ กล้าไม้ ของไม้ชั้นบน รวมทั้งไม้เถา เช่น กำลังหนุมาน สะแกวัลย์ หวายลิง เป็นต้น

3. ป่าเบญจพรรณ พบขึ้นอยู่ทางตอนกลางและส่วนเหนือของอุทยานแห่งชาติ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตีนนก แดง ตะคร้ำ มะกอก ประดู่ ตะแบก อ้อยช้าง ตะโก ตีนเป็ด งิ้วป่า โมกมัน ติ้ว ฯลฯ ส่วนพืชพื้นล่างโดยทั่วไปเป็นลูกไม้ กล้าไม้ ของไม้ชั้นบน รวมทั้งไผ่ หญ้าคา หญ้าปล้อง และไม้เถา เป็นต้น

ภาพประกอบ 11 ป่าเบญจพรรณ

4. ป่าเต็งรัง พบขึ้นอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติในระดับความสูง 200-400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เต็ง พลวง พะยอม ประดู่ ตะแบก เปล้าหลวง แดง ฯลฯ สำหรับพืชพื้นล่างประกอบด้วย หญ้า ลูกไม้ของไม้ชั้นบน และไม้เถา เป็นต้น

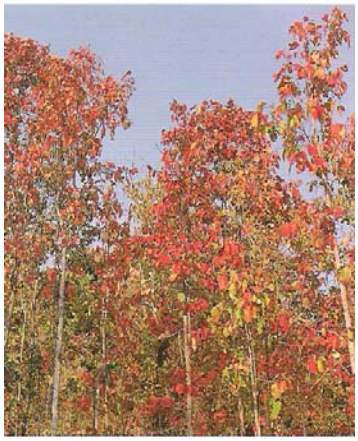

ภาพประกอบ 12 ป่าเต็งรัง

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานอยู่ในเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเชื่อมต่อกับเทือกเขาภูเก็ตของภาคใต้และตอนเหนือเข้าไปในประเทศพม่า สัตว์ป่าจากประเทศอินเดียและพม่าจะแพร่กระจายลงมาทางทิศตะวันตกของประเทศลงมาถึงบริเวณนี้ และพวกสัตว์ป่าจากประเทศมาเลเซียก็จะแพร่กระจายขึ้นมาตามเทือกเขาภูเก็ตมาถึงบริเวณนี้เช่นเดียวกัน ทำให้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์ป่าทั้งจากทิศเหนือและทิศใต้ ชนิดของสัตว์ป่าที่สำคัญได้แก่ ช้างป่า หมีหมา หมาไน หมาจิ้งจอก เสือดาว เสือโคร่ง เลียงผา สมเสร็จ วัวแดง กวางป่า เก้งหม้อ ชะนีมือขาว ลิงเสน นกกระสาคอขาว เหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา นกเค้าหน้าผากขาว กบทูด ปาดยักษ์ เต่าหก จิ้งเหลนภูเขาสีจาง เป็นต้น นอกจากนี้ในบริเวณลำธารและอ่างเก็บน้ำ สำรวจพบปลาน้ำจืดอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น ปลานางอ้าว ปลาซิวใบไผ่ ปลาขี้ยอก ปลากระสูบขีด ปลากดเหลือง ปลาดุกด้าน ปลากระทุงเหว ปลาหมอช้างเหยียบ ปลากระสง และปลากระทิง ฯลฯ

ภาพประกอบ 13 แหล่งดูนกบริเวณบ้านกร่างแคมป์

ป่าละอู

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543: 65-73) ได้กล่าวถึงป่าละอูว่าแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จุดเด่นของป่าละอูก็คือน้ำตกป่าละอูที่มีต้นน้ำอยู่บนเทือกเขาตะนาวศรีทางด้านใกล้ชายแดนพม่า

คำว่า “ละอู” นั้น ฟังดูคล้ายไม่ใช่ภาษาไทย บางคนสันนิษฐานว่าเป็นภาษากะหร่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ จากคำบอกเล่าของสุทัศน์ ทรัพย์ภู่ หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ห้วยป่าเลาในขณะนั้น (พ.ศ.2540) บอกว่า คำว่า “ละอู” เพี้ยนมาจากคำว่า “เลา” ซึ่งหมายถึงต้นเลา (ไผ่ชนิดหนึ่ง) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในบริเวณนี้ ซึ่งชื่ออื่น ๆ เช่น ลำห้วย หมู่บ้าน หรือชื่อหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ แห่งนี้ยังคงใช้ชื่อ “ป่าเลา” เช่นเดิม มีเพียงชื่อน้ำตกเท่านั้นที่เปลี่ยนไป

แต่บางคนก็บอกว่าเดิมหมู่บ้านชื่อป่าเลาอู คำว่า “เลาอู” เป็นภาษากะหร่าง แปลว่า “มันเทศ” จาก “เลาอู” เพียนมาเป็น “ละอู” ในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 14 ป่าละอู

พื้นที่ สภาพป่า และพรรณไม้

เดิมทีป่าละอูยังไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ในประกาศตั้งอุทยานฯ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2524 เป็นเพียงพื้นที่ป่าสงวนเท่านั้น ต่อมาปี พ.ศ.2527 ได้มีการขยายเขตแนวเขตอุทยานฯ เพิ่มเติมทางด้านป่ายางน้ำกลัดเหนือ และป่ายางน้ำกลัดใต้ ในท้องที่ของตำบลแก่งกระจาน ตำบลสองพี่น้อง ตำบลกลัดหลวง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี รวมถึงทางด้านป่าละอูพื้นที่ของตำบลหนองพลับ ตำบลบึงนคร และตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้วย

เนื่องจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีน้ำตกและทิวทัศน์ที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกห้วยแร่ น้ำตกห้วยไคร้ น้ำตกป่าเลา (ป่าละอู) น้ำตกเขาหยด เป็นต้น รวมพื้นที่ในการประกาศพระราชกฤษฎีกาในครั้งนี้ถึง 273,125 ไร่ ทำให้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีพื้นที่รวมทั้งหมดถึง 1,821,875 ไร่ หรือ 2,915 ตารางกิโลเมตร ซึ่งจัดเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดของประเทศไทย

พื้นที่โดยส่วนใหญ่ของป่าละอูเป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อน มีส่วนที่เป็นพื้นราบอยู่ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ คือบริเวณที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ กจ.3 (ห้วยป่าเลา) ความสูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยอยู่ประมาณ 300-900 เมตร

ผืนป่าส่วนใหญ่เป็นป่าผสมผลัดใบ (ป่าเบญจพรรณ) ป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้งจะเห็นได้ชัดบริเวณไหล่เขาทางด้านตะวันตก ส่วนป่าผสมผลัดใบจะพบในบริเวณไหล่เขาทางด้านตะวันออก และส่วนหนึ่งเป็นป่าดิบชื้นที่อยู่ในระดับความสูงไม่เกิน 600 เมตร จากระดับน้ำทะเล สาเหตุของการแบ่งอย่างชัดเจนของป่าดิบแล้งและป่าผสมผลัดใบที่อยู่คนละด้านของไหล่เขา น่าจะมาจากการได้รับปริมาณของน้ำฝนที่ไม่เท่ากันจากอิทธิพลของลมมรสุม

ป่าละอูมีพรรณไม้นานาชนิด เช่น สมพง ยาง ตะเคียน ไทร ปออีเก้ง ปอหูช้าง เต่าร้าง มะฮัง พังแหล สะตอ เหลียง ทำมัง กะชิด มีไผ่หลายชนิดด้วยกัน เช่น ไผ่ตงป่า ไผ่หนาม ไผ่สีนวล ไผ่ผาก ไม้พื้นล่าง เช่น เอื้องหมายนา พืชจำพวกขิงข่า พืชอิงอาศัย เชน ข้าหลวงหลังลาย กระแตไต่ไม้ เฟิร์นชนิดต่าง ๆ

ตามสองข้างลำห้วยจะพบกับต้นชิด หรือที่ชาวบ้านในแถบนี้เรียกกันว่า ต้นปู่หู้ ต้นชิดจะขึ้นกระจายอยู่ทั่วไป

สัตว์ป่า

ในป่าที่สมบูรณ์แห่งนี้ยังมีสัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก เช่น หมีหมา เสือดาว เก้ง กวาง หมูป่า เสือโคร่ง เม่น อีเห็น ค่างแว่นถิ่นใต้ ชะนีธรรมดา ลิงเสน

นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่าที่จัดเป็นสัตว์ป่าสงวนหลายชนิด เช่น เก้งหมอ กระทิง สมเสร็จ เลียงผา และยังมีสัตว์ป่าขนาดใหญ่เช่นช้างอีกเป็นจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของป่าละอู และหากินอยู่ในป่าลึก ซึ่งเป็นช้างคนละฝูงกับที่ออกหากินในพื้นที่ไร่สับปะรดของชาวบ้านบริเวณห้วยสัตว์ใหญ่

นกที่จะพบได้ในพื้นที่ของอุทยานฯ ทางด้านนี้ เช่น นกกระแตแต้แว้ด (Red-wattled Lapwing) นกปรอดเหลืองหัวจุก (Black-crested Bulbul) นกปรอดหัวโขน (Red-whiskered Bulbul) นกหกเล็กปากแดง (Vernal Hanging Lorikeet) นกหัวขวานแคระจุดรูปหัวใจ (Heart-spotted Woodpecker) นกโพระดกหูเขียว (Green-eared Barbet) นกจับแมลงสีน้ำตาล (Asian Brown Flycatcher) นกจับแมลงหัวเทา (Grey-headed Flycatcher) นกเขาเขียว (Emerald Dove) นกแซงแซวหางปลา (Black Drongo) นกสาลิกาเขียว (Green Magpie)

มีนกเงือกที่พบได้ถึง 4 ชนิดด้วยกัน คือ นกกก (Great Hornbill) นกแก๊ก (Oriental Pied Hornbill) นกเงือกหัวหงอก (White-crowned Hornbill) และนกเงือกสีน้ำตาล (Brown Hornbill)

ภาพประกอบ 15 นกกกหรือนกกาฮัง (Great Hornbill) นกในวงศ์นกเงือก

เคยพบนกแซวสวรรค์ (Asian Paradise-flycatcher) ชนิดตัวสีขาว (white morph) อยู่บริเวณใกล้น้ำตกชั้นแรกอยู่บ่อย ๆ และยังพบนกแต้วแล้วได้ถึง 3 ชนิดด้วยกัน คือ นกแต้วแล้วธรรมดา (Blue-winged Pitta) นกแต้วแล้วสีน้ำเงิน (Blue Pitta) และนกแต้วแล้วอกเขียว (Hooded Pitta)

นอกจากจะพบนกป่าทั่ว ๆ ไปแล้ว ที่ป่าละอูนี้ยังสามารถพบเห็นนกน้ำได้อีกด้วย เพราะบริเวณใกล้กับที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ มีบึงน้ำขนาดใหญ่ที่เป็นแหล่งหากินของสัตว์น้ำหลายชนิด รวมถึงนกที่หากินอยู่ตามบึงน้ำด้วย เช่น นกยางเปีย (Little Egret) นกยางเขียว (Little Heron) นกกวัก (White-breasted Waterhen) นกเป็ดผีเล็ก (Little Grebe) นกกระเต็นน้อยธรรมดา (Common Kingfisher) นกกระเต็นอกขาว (White-throated Kingfisher) นกกินเปี้ยว (Collared Kingfisher)

ผีเสื้อจะหากินอยู่ตามริมลำห้วย บนพื้นดินทรายริมน้ำ และบริเวณต้นไม้ที่กำลังออกดอก ส่วนใหญ่ชนิดของผีเสื้อจะคล้ายกับผีเสื้อที่พบในบริเวณเส้นทางสายวังวน-พะเนินทุ่ง (หรือเส้นทางเขาสามยอด-พะเนินทุ่ง) ในช่วงกิโลเมตรที่ 10-18 แต่ปริมาณการพบมากน้อยอาจจะแตกต่างกันบ้าง

ผีเสื้อที่พบได้เช่น ผีเสื้อหางติ่งชะอ้อน (Yellow Helen) ผีเสื้อหางติ่งนางระเวง (Great Mormon) ผีเสื้อหางติ่งปารีส (Paris Peacock) ผีเสื้อสะพายฟ้า (Common Blue bottle) ผีเสื้อหนอนจำปีจุดแยก (Common Jay) ผีเสื้อเหลืองหนามใหญ่โคนปีกดำ (Great Nawab) ผีเสื้อตาลหางแหลม (Cruiser) ผีเสื้อใบไม้ใหญ่ (Orange Oakleaf) ผีเสื้อสีอิฐธรรมดา (Common Yeoman) ผีเสื้อกะทกรกธรรมดา (Leopard Lacewing) ผีเสื้อแผนที่ธรรมดา (Common Map) ผีเสื้อแผนที่ลายหินอ่อน (Marbled Map) ผีเสื้อมาควิสใหญ่ (Great Marquis) ผีเสื้อปลายปีกส้มใหญ่ (Great Orange Tip) ผีเสื้อหนอนใบกุ่มเนโร (Orange Albatross) ผีเสื้อหนอนพุทราแถบหักศอก (Elbwed Pierrot)

เคยพบผีเสื้อที่ค่อนข้างหายาก เช่น ผีเสื้อโยม่า (Lurcher) ผีเสื้อดุ๊คจุดแดง (Redspot Duke) พบบริเวณที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ผีเสื้อดาราไพรธรรมดา (Jungleglory) และผีเสื้อแผนที่เส้นตรง (Straight-line Map) พบบริเวณริมห้วย

ภาพประกอบ 16 ผีเสื้อพ่อมด (Wizard)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์สำคัญของการตั้งอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี โดยป่าแก่งกระจานเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าต่าง ๆ เช่น เลียงผา วัวแดง กระทิง นกชนิดต่าง ๆ ช้างป่า และมีป่าไม้ที่สำคัญ 4 ชนิด ประกอบด้วย ป่าดงดิบชื้น ป่าดงดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจังเป็นแหล่งของการศึกษาดูนกที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย เราจึงควรอนุรักษ์หวงแหนป่าไม้ สัตว์ป่าต่าง ๆ ให้คงอยู่ในสภาพตามธรรมชาติต่อไป

ภาพประกอบ 17 แผนที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

ที่มา : กุลธิดา สืบหล้า; และสายัณห์ ชื่นอุดมสวัสดิ์. (2549, มกราคม). แก่งกระจานในความเหลี่ยมล้ำซ้ำซ้อน. *วารสารอนุสาร อ.ส.ท.*. 46(6): 80-91.

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). *แก่งกระจานป่ามหัศจรรย์แห่งสายน้ำเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

----------. (2544). *อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวฯ.

กุลธิดา สืบหล้า; และสายัณห์ ชื่นอุดมสวัสดิ์. (2549, มกราคม). แก่งกระจานในความเหลี่ยมล้ำซ้ำซ้อน. *วารสารอนุสาร อ.ส.ท.*. 46(6): 80-91.

ส่วนนันทนาการและสื่อความหมาย. (2549). *อุทยานแห่งชาติ ธรรมชาติ...และนันทนาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว. (2550?). *อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน*. (แผ่นพับ). เพชรบุรี: อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน. ถ่ายเอกสาร

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน. (2550). สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2550, จาก http://www.dnp.go.th/

ใบงานที่ 1

เรื่อง อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย

คำชี้แจง นักเรียนศึกษาข้อมูลอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย 2 แห่ง ตามที่นักเรียนสนใจ โดยค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตหรือในห้องสมุด ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ชื่ออุทยานแห่งชาติ.....
2. สถานที่ตั้ง.....
3. ความเป็นมา.....

.....

.....

4. ความสำคัญ.....

.....

.....

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
เรื่อง การดูนกและผีเสื้อ

คำชี้แจง แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ศึกษาการดูนกและดูผีเสื้อตามความสนใจ เมื่อนักเรียนดูนกหรือผีเสื้อแล้วบันทึกผลลงในตาราง โดยบอกลักษณะ/สีและวาดภาพประกอบ

☐ การดูนก ☐ การดูผีเสื้อ

ชื่อ	ลักษณะ/สี	ภาพประกอบ

แบบประเมินใบงานที่ 1

เรื่อง อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย

รายการประเมิน / กลุ่มที่	ความร่วมมือ				ความถูกต้อง				วิธีการนำเสนอ				ความน่าสนใจของข้อมูลที่นำเสนอ				รวมคะแนน
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	16

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี

แบบประเมินใบงานที่ 2

เรื่อง การดูนกและผีเสื้อ

รายการประเมิน / กลุ่มที่	ความถูกต้องของข้อมูล				ความน่าสนใจของข้อมูลที่นำเสนอ				ความสวยงาม				วิธีการนำเสนอ				รวมคะแนน
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	16

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี

แบบประเมินผลงาน

เรื่อง ความประทับใจจากการทัศนศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

รายการประเมิน / กลุ่มที่	ความถูกต้อง					ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์					ความสะอาดสวยงาม					วิธีการนำเสนอ					รวมคะแนน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี
5	=	ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี
17 – 20	=	ดีมาก

แบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

เรื่อง การทัศนศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

กลุ่มที่	รายการประเมิน															รวมคะแนน
	ความร่วมมือ			การแสดงความคิดเห็น			การรับฟังความคิดเห็น			การตั้งใจในการทำงาน			ผลงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์			
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	15

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1 = ปรับปรุง

2 = พอใช้

3 = ดี

เกณฑ์การประเมิน

1 – 5 = ปรับปรุง

6 – 9 = พอใช้

10 – 15 = ดี

ชื่อแหล่งเรียนรู้ : พระนครคีรี

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพระนครคีรี
2. นักเรียนอธิบายความสำคัญและคุณค่าของพระนครคีรีได้
3. นักเรียนได้เรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูผู้สอนให้นักเรียนดูภาพเกี่ยวกับพระนครคีรี แล้วซักถามนักเรียนด้วยคำถามต่อไปนี้
   1) รู้จักสถานที่ในภาพหรือไม่
   2) สถานที่ในภาพมีชื่อเรียกว่าอะไรและตั้งอยู่ที่ใด
   3) สถานที่ในภาพมีความสำคัญอย่างไร
2. ครูผู้สอนสรุปประเด็นจากคำถามในข้อ 1 อีกครั้ง
3. ครูผู้สอนขออาสาสมัครนักเรียนที่มีประสบการณ์จากการไปเที่ยวชมพระนครคีรีมาเล่าประสบการณ์ให้เพื่อน ๆ ฟัง
4. ครูผู้สอนจัดกิจกรรม “เที่ยวชมพระนครคีรี” ดังนี้

   4.1 วิทยากรเจ้าหน้าที่ของพระนครคีรีบรรยายและแนะนำเกี่ยวกับพระนครคีรี

   4.2 แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม ปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ โดยครูผู้สอนใช้วิธีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ดังนี้

   4.2.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จัดกิจกรรมหาคำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่บนพระนครคีรี โดยนักเรียนปฏิบัติตามใบงานที่ 1 เรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี แล้วเขียนชื่อสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี และบอกความสำคัญของสถานที่มา 15 แห่ง โดยการศึกษาหาข้อมูลจากสถานที่จริง

   4.2.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จัดกิจกรรมการวาดภาพเกี่ยวกับ “สถานที่ประทับใจบนพระนครคีรี” และเขียนบรรยายภาพที่วาดประกอบด้วย 1) ชื่อสถานที่ 2) ความสำคัญของสถานที่ 3) ความประทับใจ

   4.2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) จัดกิจกรรมหาคำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่บนพระนครคีรี โดยนักเรียนปฏิบัติตามใบงานที่ 2 เรื่องสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี ให้นักเรียนหาคำศัพท์เป็นภาษาอังกฤษจากสถานที่สำคัญบนพระนครคีรีมา 20 คำ และคำแปลภาษาไทยหรือจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้สนทนากับชาวต่างชาติที่มาเที่ยวชมพระนครคีรี

4.3 จากกิจกรรมในข้อ 4.2.1, 4.2.2 และ 4.2.3 ครูผู้สอนขออาสาสมัครนักเรียนออกมานำเสนอผลงาน โดยครูผู้สอนช่วยแนะนำและอธิบายเพิ่มเติม

5. นักเรียนศึกษาเอกสารประกอบการสอนเรื่องพระนครคีรี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครคีรี

6. ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุปเรื่องพระนครคีรี และนักเรียนทำแบบฝึกหัด

สื่อการเรียนรู้

1. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง พระนครคีรี
2. เอกสารประกอบการสอนเรื่องพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี
3. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2
4. แหล่งเรียนรู้พระนครคีรี
5. แบบฝึกหัด

การประเมินผล

วิธีการวัดและประเมินผล

1. ตรวจผลงาน
2. ตรวจใบงานที่ 1 และ 2

เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล

1. แบบประเมินผลงาน
2. แบบประเมินใบงานที่ 1 และ 2

เอกสารประกอบการสอน
เรื่อง พระนครคีรี

สถานที่ตั้ง : ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

อนุสนธิจากการเสด็จประพาสถ้ำเขาหลวงครั้งแรกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2401 วันรุ่งขึ้นได้เสด็จประพาสเขามหาสมนก่อนที่จะเสด็จไปประทับแรมที่ค่ายหลวงบางทะลุ เป็นเหตุที่ทรงมีพระราชดำริ สร้างพระราชวังบนเขาสมน ตามคำกราบบังคมทูลของ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เพื่อเป็นพระราชวังหลวงประจำรัชกาลในหัวเมือง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับกรุงเทพฯ ได้ประมาณเดือนเศษ ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระพรหมบริรักษ์ เจ้ากรมพระตำรวจ ออกมาสำรวจที่เขามหาสมนร่วมกับพระยาเพชรบุรี (บัวใหญ่) ทำแผนที่แผนผังขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย

ตามหลักฐานเอกสารหนังสือของพระยาศรีสรราชภักดีถึงพระยาเพชรบุรี (6 มกราคม พ.ศ.2401) ว่า “มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ที่เขาพระนอน นั้น ทอดพระเนตรที่ทางชอบกล พอจะทำพระตำหนักพลับพลาได้จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาพรหมบริรักษ์เจ้ากรมพระตำรวจออกมาร่วมด้วย พระยาเพชรบุรีทำแผนที่เข้าไปทูลเกล้าฯ ถวาย จะได้ทรงกะที่ทางออกมาให้พระยาเพชรบุรีจัดแจงทำ ถ้าพระพรหมบริรักษ์ออกมาถึงแล้วจะต้องการผู้คนให้ถางต้นไม้บนเขามากน้อยเท่าใด ก็ให้จัดแจงคนอย่าให้ขัดสน ถ้าทำแผนที่เสร็จแล้วให้พระยาเพชรบุรีบอกหนังสือให้พระพรหมบริรักษ์ถือเข้าไปให้แจ้ง จะได้ทำขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท”

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับกรุงเทพฯ ได้ประมาณเดือนเศษ ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระพรหมบริรักษ์เจ้ากรมพระตำรวจ ออกมาสำรวจที่เขาสมนร่วมกับพระยาเพชรบุรี (บัว) และได้ทำแผนที่แผนผังขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันศุกร์ที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2401 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จประพาสเพชรบุรีเป็นครั้งที่ 2 เพื่อดูการบูรณะพระพุทธรูปในถ้ำเขาหลวง และเสด็จดูการปลูกพระตำหนักพลับพลาที่เขาสมน (ขณะนั้นพระองค์ทรงเรียก เขาพระนอน) ได้เสด็จทางชลมารค ด้วยเรือพระที่นั่งกำปั่นมณีเมขลา ประทับที่ท่าวัดปากคลองบางครก และทรงให้ทำถนนจากวัดปากคลองบางครกถึงเขาหลวงและเขาสมน (เสยย์ เกิดเจริญ; และคนอื่น ๆ. 2542: 96-97)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระนครคีรีขึ้นบนยอดเขาที่มีสามยอดติดต่อกัน ในหมายรับสั่งของรัชกาลที่ 4 พ.ศ.2401 โดยเรียกเขาลูกนี้ว่า “เขามหาสมณะ” แต่ชาวบ้านเรียกว่า “เขาสมน” ต่อมาโปรดพระราชทานนามใหม่ว่า “เขามหาสวรรค์” ต่อมา

เรียก “เขามไหสวรรย์” และการสร้างพระนครคีรีปรากฏหลักฐานอยู่ในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 4 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุญนาค) ว่า “เมื่อปีมะแม เอกศก ที่เมืองเพชรบุรีนั้น โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุหพระกลาโหม พระเพชรพิไลยศรีสวัสดิ์ ปลัดเป็นนายงาน ทำขึ้นที่เขามหาสมณะ 1 แห่ง เขามหาสมณะนั้นเปลี่ยนชื่อว่าเขามหาสวรรค์ ที่เขามหาสวรรค์นั้นมี 3 ยอด ให้ชื่อพระนครคีรี” ผู้ที่มีความสำคัญในการก่อสร้างพระนครคีรี คือ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุญนาค) เป็นแม่กองและมีพระเพชรพิไลยศรีสวัสดิ์ (ท้วม บุญนาค) ปลัดเมืองเพชร เป็นนายงาน (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี. 2549: 2)

พระนครคีรีเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะและโบราณคดี เป็นพระราชวังแห่งแรกที่สร้างบนยอดเขา ประกอบด้วยอาคารต่าง ๆ ครบถ้วน เป็นการสร้างพระราชวังหลวงที่นิยมกำกับในอดีต คือ ประกอบด้วยพระราชวังและพุทธสถาน (วัด) อยู่ในเขตเดียวกัน แม้อาคารต่าง ๆ จะมีขนาดเล็ก แต่ก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน วิชาการออกแบบที่จงใจให้สอดคล้องและเหมาะกับประโยชน์ที่ใช้สอย อาคารส่วนใหญ่จะไม่เป็นลักษณะอาคารทรงไทยหรือแบบจีนหรือแบบฝรั่ง อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่กลับเป็นอาคารที่ทำรูปแบบทั้งไทย จีน (การปั้นสันหลังคามุงกระเบื้องกาบกล้วย) ฝรั่ง (แบบนีโอคลาสสิค) มาประกอบกัน และเทคนิคการก่อสร้างและรูปแบบทรงไทย ซึ่งสร้างมากกว่าร้อยปี (เสยย์ เกิดเจริญ; และคนอื่น ๆ. 2542: 95)

ในการก่อสร้างพระราชวังพระนครคีรีในครั้งนั้นทำทั้ง 3 ยอด คือ ยอดเขาทิศตะวันออก ยอดเขาทิศตะวันตก และยอดกลาง ดังนี้ (สุวิทย์ ชัยมงคล; และ ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ. 2542: 8-58)

ยอดเขาด้านทิศตะวันออก

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างวัดประจำวังบนพระนครคีรีขึ้น พระราชทานนามว่า “วัดพระแก้ว” ประกอบด้วยพระอุโบสถ พระสุทธเสลเจดีย์ ศาลาและพระปรางค์แดง

พระอุโบสถ

พระอุโบสถเป็นพระอุโบสถขนาดเล็ก ผนังประดับด้วยหินอ่อน หลังคามุงกระเบื้องสีใบระกา ช่อฟ้า บราลีประดับกระจกฝีมือช่างหลวง และตรามหาพิชัยมงกุฎ นับเป็นงานปูนปั้นที่งดงามมีชื่อเสียงชั้นหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี

พระสุทธเสลเจดีย์เป็นเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 3 เมตร องค์เจดีย์สูง 9 เมตร เป็นเจดีย์เนื้อหินสีเทาอมเขียว ในการทำเจดีย์องค์นี้ได้สลักหินประกอบเป็นองค์เจดีย์สำเร็จขึ้นที่เกาะสีชัง แล้วจึงถอดเป็นชิ้นนำมาประกอบเป็นองค์เจดีย์ แต่ส่วนยอดของเจดีย์ได้หักไป

ภาพประกอบ 18 วัดพระแก้ว ประกอบด้วย หอระฆัง พระอุโบสถและพระพุทธเสลเจดีย์

ศาลาและพระปรางค์แดง

ศาลาโปร่งขนาดเล็ก 3 หลัง พระปรางค์นั้นสร้างเป็นปรางค์จตุรมุขทาสีแดงทั้งองค์ และข้างในองค์ปรางค์มีแท่นสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป

ภาพประกอบ 19 พระปรางค์แดง

ยอดกลาง

เดิมมีพระเจดีย์อยู่องค์หนึ่ง เป็นเจดีย์ของวัดอินทรคีรี ชำรุดทรุดโทรมมาก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเจดีย์ใหม่ทับองค์เดิม และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในพระเจดีย์ และพระราชทานนามว่า “พระธาตุจอมเพชร”

ยอดเขาทางด้านทิศตะวันตก

เป็นส่วนของพระราชวังที่ประทับ พระที่นั่งและอาคารต่าง ๆ โดยสิ่งก่อสร้างทั้งหลายบนพระนครคีรีแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามไว้คล้องจองกันทั้งหมดคือ

พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับออกขุนนาง ต่อมาในปี พ.ศ.2453 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ดัดแปลงแก้ไขใหม่เพื่อให้เป็นที่ประทับของพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศ โดยได้จัดตกแต่งห้องต่าง ๆ บนพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ใหม่

พระที่นั่งปราโมทย์มไหสวรรย์ เป็นพระที่นั่ง 2 ชั้น ลักษณะคล้ายเก๋งจีน สร้างติดกับพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ชั้นล่างของพระที่นั่งองค์นี้มีห้องโถง 2 ห้อง ชั้นบนมีห้องโถง ห้องบรรทม และห้องแต่งพระองค์

พระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท เป็นปราสาทจตุรมุขยอดปรางค์ห้ายอด โดยมียอดปรางค์ใหญ่อยู่ตรงกลาง และยอดปรางค์เล็กที่มุมทั้งสี่ที่ตัวปราสาท มีการตกแต่งด้วยปูนปั้น

ตั้งอยู่บนฐานสูงซ้อนกัน 3 ชั้น แต่ละชั้นมีระเบียงลูกกรงแก้วโดยรอบ ที่ฐานชั้นเดียวกับตัวปราสาท มีหอไฟทำเป็นรูปโคมโปร่ง สูงขนาดคนเข้าไปยืนได้อยู่ที่มุมทั้งสี่ และในปัจจุบันพระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท ประดิษฐานพระบรมรูปหล่อสำริดพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาพประกอบ 20 พระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท

พระที่นั่งราชธรรมสภา เป็นพระที่นั่งชั้นเดียวยาวคล้ายเก๋งจีน ประตูหน้าต่างทำเป็นวงโค้ง ตกแต่งด้วยเสาปลอมติดผนัง หัวเสาเป็นแบบศิลปะกรีกแบบไอโอนิค เหนือหัวเสาทำลวดลายลักษณะเป็นลูกโลกและดอกไม้ใบไม้ประดิษฐ์ เป็นศิลปะผสมกันระหว่างไทย จีน และตะวันตก พระที่นั่งองค์นี้ใช้เป็นที่ประชุมสาธยายธรรม

หอชัชวาลเวียงชัย หรือเรียกว่า กระโจมแก้ว หรือหอส่องกล้อง มีลักษณะเป็นรูปกลมคล้ายกระโจมไฟ มีบันไดเวียนภายในขึ้นข้างบน ชั้นบนรอบนอกเป็นระเบียงมีลูกกรงแก้วทำด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียวโดยรอบ หลังคาทำเป็นรูปโคม มุงด้วยกระจกโค้งภายในโคมห้อยโคมไฟกลางคืนจุดแล้วจะส่องแสงไปไกลถึงชายทะเล นักเดินเรือได้อาศัยแสงไฟจากโคมนี้เป็นประภาคารที่หมายนำเรือเข้าอ่าวบ้านแหลมในเวลากลางคืน

ภาพประกอบ 21 หอชัชวาลเวียงชัย

หอพิมานเพชรมเหศวร์ สร้างไว้เป็น 3 หอเล็ก ๆ หอกลางมีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ภายใน และเป็นห้องทรงศีลของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระที่นั่งสันถาคารสถาน เป็นพระที่นั่งสำหรับแขกเมืองที่มาพักบนพระนครคีรี

โรงมหรสพหรือโรงโขน ก่อเวทีเป็นรูปอัฒจันทร์กว้าง 8 เมตร ยาว 27 เมตร ก่อกำแพงทึบเป็นฉากกั้นกลาง มีประตู 2 ข้างฉาก ส่วนหลังขนาดเท่าเวทีเป็นที่แต่งตัวและที่พักของพวกละครหรือโขน หน้าเวทีเป็นลานดินกว้างเพื่อให้ประชาชนได้นั่งชม

ศาลาเย็นใจ เป็นที่สำหรับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก่อนและหลังเฝ้าพระมหากษัตริย์

พระทวารและป้อมปราการ ภายในพระราชฐานมีพระทวารรวม 7 พระทวาร แบ่งออกเป็นพระทวารรอบพระราชวัง 4 พระทวาร และพระทวารในพระราชมณเฑียรอีก 3 พระทวาร พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามแต่ละพระทวารไว้คล้องจองกัน

โรงม้าและโรงรถ ตั้งอยู่ขวามือและซ้ายมือทางขึ้นลาดเขา เหนือวัดมหาสมณารามขึ้นไป

ราชวัลลภาคาร เป็นที่พักมหาดเล็ก ข้าราชบริพาร ที่ทำการของกรมพระตำรวจหลวงและราชวัลลภ

ศาลาลูกขุน เป็นที่ทำการของคณะลูกขุน ณ ศาลหลวง เพื่อพิจารณาคดีความต่าง ๆ

ศาลาด่านหน้า เป็นที่ทำการของกรมพระตำรวจหลวงและโขลนทวารมหาดเล็ก และข้าราชบริพาร ในพระราชสำนักใช้เป็นที่พักในขณะออกตรวจตรา

หอจตุเวทปริตพัจน์ เป็นสถานที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสดับพระธรรมเทศนา และฟังสวดพระปริตรในวันธรรมสวนะ

ทิมดาบองครักษ์ เป็นที่ทำการของสมุหราชองครักษ์และที่พักองครักษ์เวร

โรงสุทกรรม เป็นครัวสำหรับทำอาหารเลี้ยงข้าราชบริพาร

ศาลาทัศนานักขัตฤกษ์ เป็นศาลาที่ประทับทอดพระเนตรการจัดงานนักขัตฤกษ์และประเพณี

ศาลาด่านหลัง เป็นที่พักนายด่านตรวจตรา เช่นเดียวกับด่านหน้า

พระนครคีรีรุ่งเรืองมากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์โปรดที่จะประทับที่นี่มาก ระยะต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนครคีรียังรุ่งเรืองอยู่จนเมื่อวันอาทิตย์ แรม 11 ค่ำ เดือน 11 ปีมะแม พ.ศ.2426 ได้เกิดฟ้าผ่าลงมาตรงยอดกลางของพระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท ทำให้อิฐปูนพังลงมาพร้อมทั้งเสา พระยาสุรินทรฤาไชยให้ช่างไทยและช่างจีนทำการซ่อมแซมเรียบร้อย หลังจาการซ่อมแซมเมื่อปลายปี พ.ศ.2426 แล้วก็ไม่พบหลักฐานการซ่อมอีกจนถึง พ.ศ.2496 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน มีพระราชดำริให้ซ่อมแซม และในปี พ.ศ.2478 กรมศิลปากรได้สำรวจและประกาศขึ้นทะเบียนพระนครคีรีเป็นโบราณสถานที่สำคัญของชาติ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 78 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2478 (สุพัชรี ผุดผ่อง. 2547: 45-46)

จากที่กล่าวมาพระนครคีรีมีประวัติความเป็นมาและคุณค่าทางด้านวิชาการที่ปรากฏให้เห็นแม้ในปัจจุบันหลายด้านที่ควรแก่การศึกษา คือ (สุวิทย์ ชัยมงคล; และ ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ. 2542: 76-81)

1. พระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและความสามารถของคณะช่างผู้ทำการออกแบบการก่อสร้างตั้งแต่การวางผังบริเวณ การจัดที่ตั้งของกลุ่มอาคารแยกตามประโยชน์ที่ใช้สอยที่เหมาะสม และการเชื่อมประสานการติดต่อของอาคาร

2. ลักษณะรูปทรงของอาคารที่มีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ แสดงถึงประโยชน์ของตัวอาคาร ซึ่งมีความแตกต่างกันไป

สรุปได้ว่า “พระนครคีรี” เป็นโบราณสถานที่มีความสวยงาม มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดี เป็นแหล่งศูนย์รวมของประชาชนในท้องถิ่นที่กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และประการสำคัญยังเป็นการปลูกฝังความรู้สึกหวงแหน รักใคร่ ทำนุบำรุง และร่วมกันรักษาโบราณสถานของชาติไว้ให้บุคคลรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

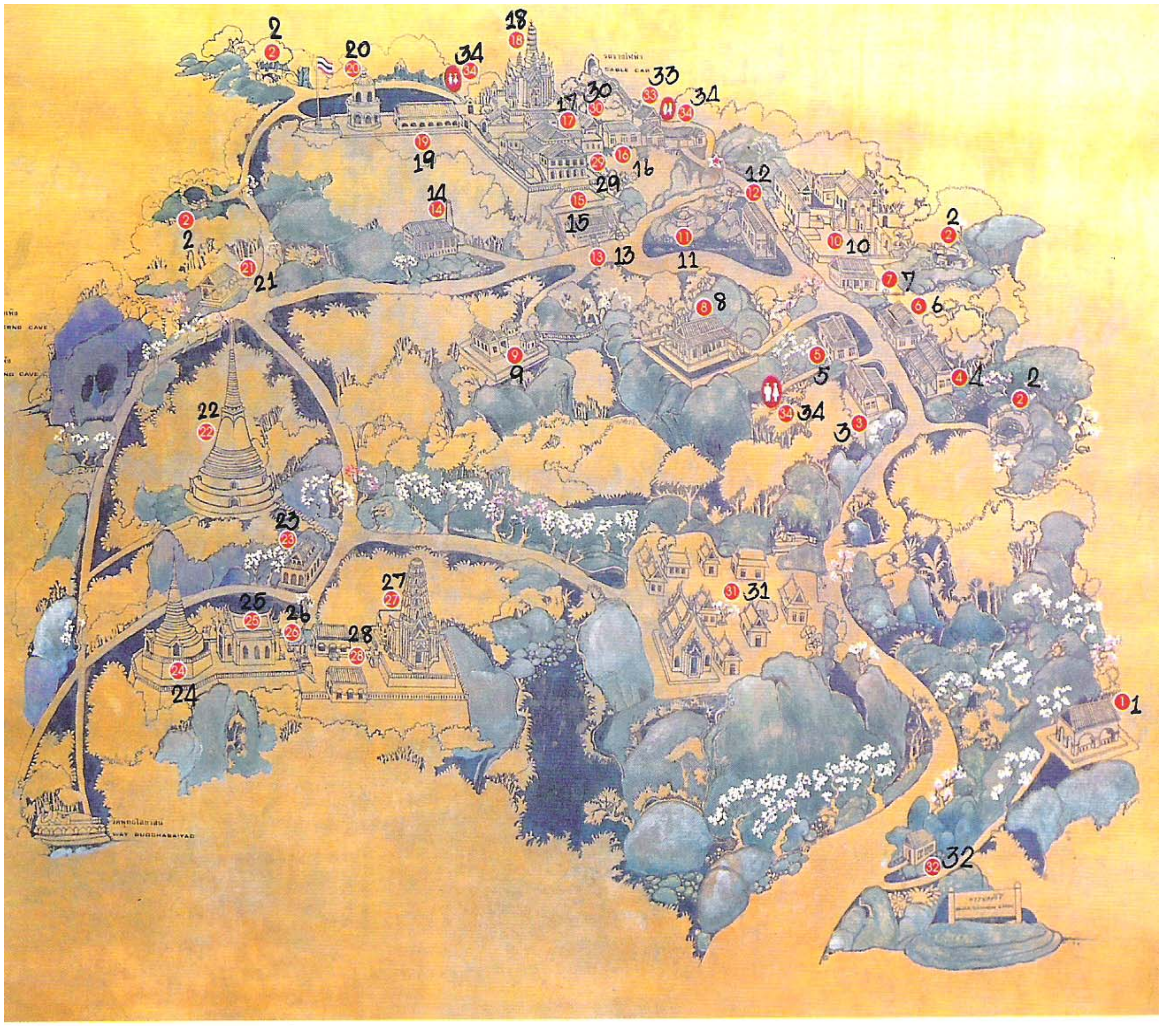

แผนผังพระนครคีรี

1. ศาลาทัศนานักขัตฤกษ์
2. ป้อมประจำทิศ
3. โรงรถ
4. โรงม้า
5. ราชวัลลภาคาร
6. ศาลาลูกขุน
7. ศาลาด่านหน้า
8. ศาลาเย็นใจ
9. หอพิมานเพชรมเหศวร์
10. พระที่นั่งสันถาคารสถานและโรงโขน
11. ป้อมวัชราภิบาล
12. ศาลาด่านกลาง
13. ทิมดาบองครักษ์
14. โรงสูทกรรม
15. พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์
16. กลุ่มอาคารภายในประตูนารีประเวศ
17. พระที่นั่งปราโมทย์มไหสวรรย์
18. พระที่นั่งเวชยันต์วิเชียรปราสาท
19. พระที่นั่งราชธรรมสภา
20. หอชัชวาลเวียงชัย
21. ศาลาด่านหลัง
22. พระธาตุจอมเพชร
23. หอจตุเวทปริตพัจน์
24. พระสุทธเสลเจดีย์
25. พระอุโบสถวัดพระแก้ว
26. หอระฆัง
27. พระปรางค์แดง
28. ศาลา
29. ครัวหลวง
30. ที่เตรียมเครื่องเสวย
31. วัดมหาสมณาราม
32. ที่จำหน่ายบัตร
33. สถานีรถรางไฟฟ้า
34. สุขาสาธารณะ

ภาพประกอบ 22 แผนผังพระนครคีรี

เอกสารอ้างอิง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี. (2549). *รายชื่อโบราณสถานที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรี*. เพชรบุรี: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฯ.

สุพัชรี ผุดผ่อง. (2547, ตุลาคม). อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี. *วารสารวงการครูผู้สอน*. 1(10): 45-46.

สุวิทย์ ชัยมงคล; และ ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ. (2542). *อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครคีรี*. เพชรบุรี: ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด.

เสยย์ เกิดเจริญ; และคนอื่น ๆ. (2542). *พระปิยมหาราชกับเมืองเพชร*. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

เอกสารประกอบการสอน
เรื่อง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี

สถานที่ตั้ง ตำบลคลองกระแชง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2522 เป็นพิพิธภัณฑสถานประเภทอนุสรณ์สถาน โดยศิลปโบราณวัตถุที่จัดแสดงแต่เดิมนั้นได้ถูกนำไปเก็บรักษาไว้ที่อื่นยกเว้นเครื่องราชูปโภคบางชิ้นที่ยังคงวางทิ้งในสภาพชำรุดหักพัง กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการบูรณะซ่อมแซมอาคารและนำเครื่องราชูปโภคทั้งหมดที่ได้รับมอบกลับคืนมาจากสำนักพระราชวัง และกระทรวงมหาดไทย นำมาขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุ ซ่อมแซมและนำออกจัดแสดงภายในพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ และพระที่นั่งปราโมทย์มไหสวรรย์ โดยนำออกจัดแสดงให้อยู่ในสภาพใกล้เคียงกับยุคสมัยเดิมให้มากที่สุด

ศิลปวัตถุโบราณวัตถุ ที่จัดแสดงและเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี แบ่งประเภทของศิลปวัตถุและโบราณวัตถุได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ (สุวิทย์ ชัยมงคล; และ ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ. 2542: 66-72)

1. เครื่องราชูปโภค ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น โต๊ะทรงพระอักษร โต๊ะและเก้าอี้รับแขก โต๊ะเสวย เตียงบรรทม และโต๊ะพระสำอาง เป็นต้น รูปแบบของเครื่องราชูปโภคดังกล่าวนี้ได้แบบมาจากยุโรป ให้ช่างจีนทำในเมืองไทย เมื่อสำเร็จออกมาแล้วจึงมีลักษณะผสมปนเปกันระหว่างศิลปของยุโรป จีน และไทย

นอกจากนี้ก็มีสิ่งของเครื่องใช้ชิ้นเล็ก ๆ เช่น เชิงเทียน แจกัน ขวดหมึกพร้อมที่วางปากกา ฯลฯ มักจะเป็นของที่ซื้อหรือส่งมาจากต่างประเทศ

ภาพประกอบ 23 เครื่องราชูปโภคของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. รูปหล่อโลหะสำริดและทองเหลือง ใช้สำหรับประดับตกแต่งห้องต่าง ๆ ในพระที่นั่ง สันนิษฐานว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงซื้อมาจากต่างประเทศ ในคราวเสด็จประพาสยุโรป

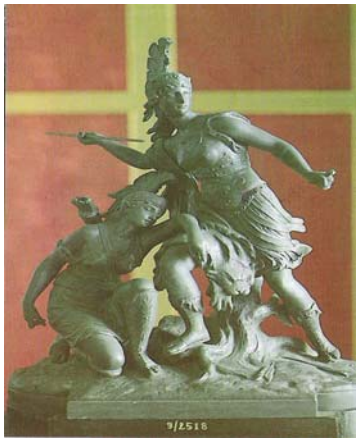

ภาพประกอบ 24 รูปหล่อโลหะสำริดและทองเหลือง

3. เครื่องกระเบื้อง ซึ่งมีทั้งเครื่องกระเบื้องของจีน เช่น กระถางต้นไม้และกี๋ เครื่องกระเบื้องของญี่ปุ่น เช่น กระถางต้นไม้ และเครื่องกระเบื้องยุโรป เช่น แจกัน ชุดอาหาร (dinner set) ชุดสรงพระพักตร์ และขวดพระสำอาง เป็นต้น

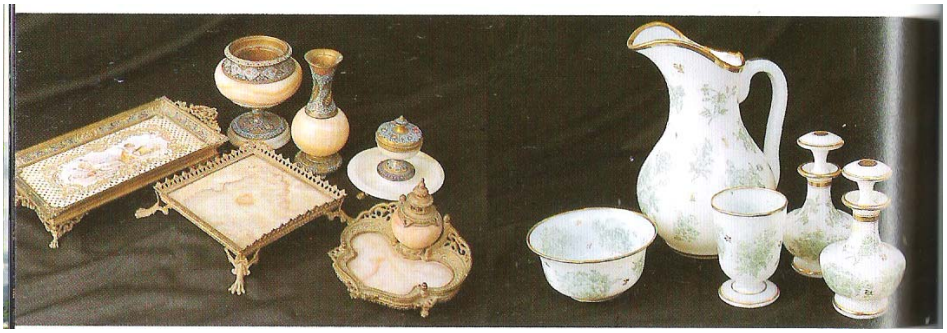

ภาพประกอบ 25 เครื่องกระเบื้อง

เอกสารอ้างอิง

สุวิทย์ ชัยมงคล; และ ดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ, บรรณาธิการ. (2542). *อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี*. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด.

ใบงานที่ 1

เรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนชื่อสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี และบอกความสำคัญของสถานที่มา 15 แห่ง โดยการศึกษาข้อมูลจากสถานที่จริง

ตัวอย่าง หอชัชวาลเวียงชัย = เป็นหอส่องกล้องดูดาวและเป็นประภาคารให้กับนักเดินเรือในอ่าวบ้านแหลม

ชื่อ	ความสำคัญ
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	

ใบงานที่ 2

เรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี

คำชี้แจง ให้นักเรียนหาคำศัพท์เป็นภาษาอังกฤษพร้อมทั้งคำแปลภาษาไทยจากสถานที่สำคัญบนพระนครคีรีมา 20 คำ และคำแปลภาษาไทย

ตัวอย่าง Fortress = ป้อมประจำทิศ

1. _____ = _____
2. _____ = _____
3. _____ = _____
4. _____ = _____
5. _____ = _____
6. _____ = _____
7. _____ = _____
8. _____ = _____
9. _____ = _____
10. _____ = _____
11. _____ = _____
12. _____ = _____
13. _____ = _____
14. _____ = _____
15. _____ = _____
16. _____ = _____
17. _____ = _____
18. _____ = _____
19. _____ = _____
20. _____ = _____

แบบฝึกหัด

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. ใครเป็นผู้สร้างพระนครคีรี และเพราะเหตุใดจึงมีการสร้างพระนครคีรีขึ้น

   .....

   .....

   .....

   .....

2. นักเรียนมีความภาคภูมิใจอย่างไรบ้าง หลังจากชมสถานที่ต่าง ๆ บนพระนครคีรี

   .....

   .....

   .....

   .....

3. นักเรียนมีวิธีการอย่างไรในการอนุรักษ์สถานที่ต่าง ๆ บนพระนครคีรี

   .....

   .....

   .....

   .....

คำชี้แจง ให้นักเรียนจับคู่ความสัมพันธ์ โดยนำตัวอักษรทางขวามือมาใส่หน้าข้อที่สัมพันธ์กันให้ถูกต้อง

_____ 1. หอชัชวาลเวียงชัย	ก. เขามไหสวรรย์
_____ 2. วัดพระแก้วน้อย	ข. ท้องพระโรงสำหรับออกขุนนาง
_____ 3. ตราพระมหาพิชัยมงกุฎ	ค. หอดูดาว
_____ 4. พระธาตุจอมเพชร	ง. ประชุมสาธยายธรรม
_____ 5. พระนครคีรี	จ. สำหรับแขกเมืองพัก
_____ 6. พระสุทธเสลเจดีย์	ฉ. ตราประจำรัชกาลที่ 4
_____ 7. พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์	ช. ที่พิจารณาคดีความ
_____ 8. พระที่นั่งราชธรรมสภา	ซ. วัดประจำพระราชวัง
	ฌ. ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
	ญ. เกาะสีชัง

แบบประเมินใบงานที่ 1

เรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี

ชื่อ – สกุล ของผู้รับการประเมิน	รายการประเมิน										รวม คะแนน
	ชื่อสถานที่ถูกต้อง					บอกความสำคัญ ถูกต้อง					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	10

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1. บอกชื่อและสถานที่สำคัญได้ถูกต้อง	1 – 3	แห่ง	=	1	คะแนน
2. บอกชื่อและสถานที่สำคัญได้ถูกต้อง	4 – 6	แห่ง	=	2	คะแนน
3. บอกชื่อและสถานที่สำคัญได้ถูกต้อง	7 – 9	แห่ง	=	3	คะแนน
4. บอกชื่อและสถานที่สำคัญได้ถูกต้อง	10 – 12	แห่ง	=	4	คะแนน
5. บอกชื่อและสถานที่สำคัญได้ถูกต้อง	13 – 15	แห่ง	=	5	คะแนน

เกณฑ์การประเมิน

1 – 2	คะแนน	= ปรับปรุง
3 – 4	คะแนน	= พอใช้
5 – 6	คะแนน	= ปานกลาง
7 – 8	คะแนน	= ดี
9 – 10	คะแนน	= ดีมาก

แบบประเมินใบงานที่ 2

เรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่สำคัญบนพระนครคีรี

ชื่อ – สกุล ของผู้รับการประเมิน	รายการประเมิน										รวม
	ชื่อสถานที่ถูกต้อง					คำแปลถูกต้อง					คะแนน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	10

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1. ชื่อสถานที่และคำแปลได้ถูกต้อง	1 – 4	แห่ง	=	1	คะแนน
2. ชื่อสถานที่และคำแปลได้ถูกต้อง	5 – 8	แห่ง	=	2	คะแนน
3. ชื่อสถานที่และคำแปลได้ถูกต้อง	9 – 12	แห่ง	=	3	คะแนน
4. ชื่อสถานที่และคำแปลได้ถูกต้อง	13 – 16	แห่ง	=	4	คะแนน
5. ชื่อสถานที่และคำแปลได้ถูกต้อง	17 – 20	แห่ง	=	5	คะแนน

เกณฑ์การประเมิน

1 – 2 คะแนน	=	ปรับปรุง
3 – 4 คะแนน	=	พอใช้
5 – 6 คะแนน	=	ปานกลาง
7 – 8 คะแนน	=	ดี
9 – 10 คะแนน	=	ดีมาก

แบบประเมินผลงาน

เรื่อง สถานที่ประทับใจบนพระนครคีรี

ชื่อ – สกุล ของผู้รับการประเมิน	ความถูกต้อง					ความคิดสร้างสรรค์					ความสวยงาม					ความสะอาดเรียบร้อย					รวมคะแนน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1 = ปรับปรุง
2 = พอใช้
3 = ปานกลาง
4 = ดี
5 = ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

1 – 4 = ปรับปรุง
5 – 8 = พอใช้
9 – 12 = ปานกลาง
13 – 16 = ดี
17 – 20 = ดีมาก

ชื่อแหล่งเรียนรู้ : ตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของพระรามราชนิเวศน์
2. นักเรียนอธิบายความสำคัญและคุณค่าของพระรามราชนิเวศน์
3. นักเรียนเห็นคุณค่าของพระรามราชนิเวศน์

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูผู้สอนสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับ “เมือง 3 วัง” (พระนครคีรี พระรามราชนิเวศน์ และ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน) เช่น เพราะเหตุใดจังหวัดเพชรบุรีจึงได้ชื่อว่า “เมือง 3 วัง” และมีพระราชวังใดบ้าง พระราชวังแต่ละแห่งเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์พระองค์ใดอย่างไร เป็นต้น
2. นักเรียนศึกษาเอกสารประกอบการสอน เรื่อง พระรามราชนิเวศน์ พอสังเขป
3. จัดทัศนศึกษาประกอบการสอนพานักเรียนไปศึกษาจากสถานที่จริง โดยมีวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่บรรยายให้ฟัง
4. ครูผู้สอนสุ่มนักเรียนบางคนโดยการซักถามและเล่าประสบการณ์จากการไปทัศนศึกษาในครั้งนี้
5. ครูผู้สอนสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับพระรามราชนิเวศน์
6. นักเรียนเขียนบรรยายความประทับใจเกี่ยวกับพระตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)

สื่อการสอน

1. แหล่งเรียนรู้พระรามราชนิเวศน์
2. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง พระรามราชนิเวศน์
3. ภาพประกอบเกี่ยวกับพระรามราชนิเวศน์ พระราชนิเวศน์มฤคทายวันและพระนครคีรี
4. วิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ของพระรามราชนิเวศน์

การประเมินผล

วิธีการวัดและประเมินผล

ตรวจผลงาน

เครื่องมือการวัดและประเมินผล

แบบประเมินผลงาน

เอกสารประกอบการสอน
เรื่อง พระรามราชนิเวศน์

สถานที่ตั้ง : ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

พระรามราชนิเวศน์หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “วังบ้านปืน” เพราะที่หน้าพระราชวังมีปืนใหญ่วางเรียงกันอยู่ 4 กระบอก แต่ละกระบอกมีชื่อจารึกไว้ว่า “รามสูรย์ขว้างขวาน ยมบาลจับสัตว์ ลอยชายเข้าวัง และกำลังเพชรหึง” ตามลำดับ (พรพิศ ดาษดื่น. 2543: 212)

ภาพประกอบ 26 พระรามราชนิเวศน์

พระรามราชนิเวศน์สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2453 ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเสด็จวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2453 และมีพระบรมราชโองการให้บรรจุศิลาพระฤกษ์ เพื่อแสดงพระราชดำริของพระองค์ ความโดยสรุปว่า (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. 2542: 72-73)

เมื่อรัตนโกสินทร์ศก 123 ได้พระราชดำเนินมาประพาสเมืองเพชรบุรี ทรงพระราชดำริว่า เมืองเพชรบุรีเป็นภูมิในอันงดงามและบริบูรณ์ เคยเป็นที่เสด็จประพาสของเจ้าแผ่นดินในกาลก่อนตลอดมาจนปัจจุบัน ในสมัยรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระนครคีรีเป็นที่ประทับแรม

และได้เสด็จประพาสปีละหลายหน ในรัชกาลของพระองค์ก็ได้เสด็จประพาสหลายคราว ทรงพระราชดำริว่าการเดินทางสะดวกขึ้นกว่าเดิม คงจะเสด็จประพาสเนือง ๆ แต่พระนครคีรีตั้งอยู่บนเขา การเสด็จประทับแรมไม่สะดวก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธ์เลือกหาสถานที่สร้างที่ประทับแรม โดยเลือกได้ที่ตำบลวังบ้านปืน เนื่องจากตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ไม่ห่างจากที่ชุมชน จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดซื้อที่ของราษฎรด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ แต่ครั้งนั้นมีภารกิจมาก การสร้างที่ประทับแรมจึงค้างมา ครั้นถึงรัตนโกสินทร์ศก 128 เสด็จพระราชดำเนินมาประทับแรมที่เพชรบุรีนาน จึงได้เริ่มสร้างที่ประทับแรมตามที่ทรงมีพระราชดำริไว้

การก่อสร้างยังไม่เสร็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการก่อสร้างต่อจนสำเร็จ เมื่อ พ.ศ.2459 พระราชทานนามว่า “พระรามราชนิเวศน์” ส่วนองค์พระที่นั่ง พระราชทานนามว่า “พระที่นั่งศรเพชรปราสาท” ใน พ.ศ.2461 ขณะเสด็จฯ ประทับ ณ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ ได้เสด็จไปทรงประกอบพระราชพิธีเฉลิมฉลองพระรามราชนิเวศน์ ณ เมืองเพชรบุรี 1 วัน ต่อมาได้เสด็จไปประทับแรม ณ พระรามราชนิเวศน์ รวม 9 ครั้ง รวมทั้งทรงใช้เป็นสถานที่พระราชทานเลี้ยงเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชวังแห่งนี้ เป็นโรงเรียนผู้กำกับลูกเสือ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ต่อมาเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูผู้สอนเกษตรกรรม โรงเรียนประชาบาลประจำตำบล กองพันที่ 2 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ ตามลำดับ ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกองพันที่ 3 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์

พระรามราชนิเวศน์ก่อสร้างด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมยุโรปแบบโมเดิร์นสไตล์ หันหน้าไปทางทิศใต้ ซึ่งห่างจากแม่น้ำเพชรบุรีด้านทิศตะวันออกราว 50 เมตร หลังคาสีน้ำตาล เป็นกระเบื้องที่สั่งมาจากต่างประเทศ แบบเดียวกับพระราชวังของพระเจ้าวิลเฮิร์มไกเซอร์แห่งประเทศเยอรมัน โดยทำแบบสองชั้น มียอดสองยอด คือ ยอดพระตำหนักและยอดมุข มิสเตอร์ คาร์ล ดอริ่ง ชาวเยอรมัน เป็นสถาปนิกเขียนแบบรูปพระตำหนักตามกระแสพระราชดำริ และ ดร.ดวด ไบเยอร์ เป็นวิศวกร และระบบโครงสร้าง วัสดุก่อสร้าง การจัดวางผังอาคาร ตลอดจนลวดลายตกแต่งต่าง ๆ วัสดุที่ใช้หลายอย่างส่งมาจากประเทศเยอรมัน ตัวอาคารมี 2 ชั้น ประกอบด้วย (จังหวัดทหารบกเพชรบุรี. 2547: แผ่นพับ)

ห้องโถงกลมชั้นล่าง การก่อสร้างเป็นแบบเรขาคณิตและการเล่นสีสันของเสาแต่ละต้นกับผนังห้องให้ดูคลาสสิก

บันไดเวียนคู่ มีลักษณะวนเข้าหากันเป็นรูปดอกจิก ซึ่งเป็นศิลปะแบบโบรอค และราวบันไดแต่ละด้านมีตุ๊กตาเคลือบเด็กหญิง-ชาย วางไว้บนราวบันได

ภาพประกอบ 27 ตุ๊กตาบนราวบันได

ห้องโถงกลมชั้นบน เป็นศิลปะแบบนีโอคลาสสิก

ห้องรอเฝ้า ใช้สำหรับเป็นที่ให้ข้าราชการและผู้รอเฝ้าคอยก่อนที่จะเข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัว

ห้องท้องพระโรง เป็นห้องว่าราชการงานต่าง ๆ กับเหล่าข้าราชบริพาร

ห้องเสวย เป็นศิลปะแบบโมเดิร์นสไตล์ของเยอรมันและศิลปะแบบอาร์ตนูโวของฝรั่งเศส ด้านหน้าห้องเสวยมีรูปปั้นเทพเจ้าโพไซดอน ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งท้องทะเลที่มีความศักดิ์สิทธิ์

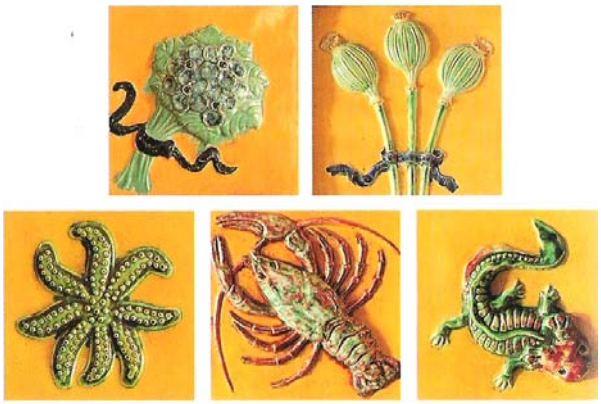

ภาพประกอบ 28 กระเบื้องเคลือบรูปดอกไม้และสัตว์ที่ใช้ตกแต่งห้องเสวย

สนามแบดมินตัน เป็นสนามแบดมินตันแห่งแรกของประเทศไทย แต่มีสภาพทรุดโทรม ปัจจุบันได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นสวนหย่อม

ห้องทรงพระอักษร มีลักษณะที่เห็นเด่นชัดคือมีตู้ฝังกับผนังห้องกระจก หน้าต่างเป็นกระจกสแตนกลาส มีการสร้างลดหลั่นตรงบริเวณประตูทางออกไปนอกระเบียง ทำให้ดูกลมกลืนงดงาม

ภาพประกอบ 29 กระจกสแตนกลาสที่ตกแต่งในห้องทรงพระอักษรและห้องสรง

ห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัว เป็นห้องที่สวยงามที่สุด เพราะเป็นห้องที่มองเห็นทัศนียภาพของพระนครคีรีได้ชัดเจน ภายในห้องสร้างด้วยเสาที่ทำจากแผ่นทองแดงดุนลายกรุ ปัจจุบันห้องนี้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ไว้ให้ประชาชนสักการบูชา

ห้องบรรทมพระราชินี ปูพื้นห้องด้วยไม้ฝาผนังเป็นไม้ครึ่งปูนครึ่ง โดยมีลวดลายในไม้เป็นรูปเรขาคณิต มีระเบียงมองเห็นสนามแบดมินตันชัดเจน

ห้องบรรทมพระราชโอรส-พระราชธิดา รูปแบบการก่อสร้างคล้ายห้องบรรทมพระราชินี และมีชั้นต่างระดับให้ประทับยืน มองเห็นทิวทัศน์ภายนอก

ห้องสรง เป็นห้องที่รวบรวมศิลปะร่วมสมัย เห็นได้จากสุขภัณฑ์ที่ตกแต่งไว้อำนวยความสะดวกและเป็นห้องที่มีการประดับกระจกสแตนกลาสสวยที่สุดในพระราชวัง

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จังหวัดทหารบกเพชรบุรี. (2547?). *เปิดประตูสู่วังบ้านปืน*. (แผ่นพับ). เพชรบุรี: เพชรบุรีการพิมพ์. ถ่ายเอกสาร.

พรพิษ ดาษดื่น. (2543). เพชรบุรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี. (2549). *รายชื่อโบราณสถานที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรี*. เพชรบุรี: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.

สุดารา สุจฉายา, บรรณาธิการ. (2547). *เพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: สารคดี.

แบบประเมินผลงาน

เรื่อง ความประทับใจเกี่ยวกับพระตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)

ชื่อ – สกุล ของผู้รับการประเมิน	ความถูกต้อง					ความคิดสร้างสรรค์					ความสะอาดเรียบร้อย					รวมคะแนน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	15

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี
5	=	ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี
17 – 20	=	ดีมาก

ชื่อแหล่งเรียนรู้ : ขนมหวานเมืองเพชร

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของขนมหวานเมืองเพชร
2. นักเรียนบอกชื่อและลักษณะของขนมหวานเมืองเพชรได้
3. นักเรียนรู้จักส่วนผสมและขั้นตอนการทำขนมหวานเมืองเพชรอย่างน้อย 1 ชนิด
4. นักเรียนทำโครงงานเรื่องขนมหวานเมืองเพชรตามความสนใจของนักเรียนได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูผู้สอนนำขนมต่าง ๆ เช่น ขนมหม้อแกง ขนมชั้น ขนมอาลัว เป็นต้น มาให้นักเรียนดู แล้วซักถามนักเรียน ขนมเหล่านี้มีชื่อเรียกว่าอะไร มีส่วนผสมอะไรบ้าง เป็นต้น และให้นักเรียนลองชิมขนมเหล่านั้นทุกคน

2. นักเรียนศึกษาเอกสารประกอบการสอน เรื่อง การทำขนมหวานเมืองเพชร และให้นักเรียนสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

3. ครูผู้สอนพานักเรียนไปชมการสาธิตทำขนมหม้อแกงจากภูมิปัญญาหรือแหล่งผลิต (เปลี่ยนเป็นขนมประเภทอื่นตามความเหมาะสมได้) ดังนี้

3.1 วิทยากรบรรยายเรื่องการทำขนมหม้อแกง และให้นักเรียนซักถาม

3.2 นักเรียนศึกษาคำชี้แจงแล้วปฏิบัติตามใบงานที่ 1 ให้นักเรียนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ทำหน้าที่ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เตรียมส่วนผสมในการทำขนม
กลุ่มที่ 2 ทำขนมตามขั้นตอนที่กำหนด
} อยู่ในความดูแลของวิทยากร โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการทำขนม

3.3 ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของขนมที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้วบันทึกผลลงในตาราง

3.4 วิทยากรสรุปผลของการทำขนมหม้อแกงในครั้งนี้

4. แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ทำโครงงานเรื่องขนมหวานเมืองเพชร ตามความสนใจของนักเรียน โดยครูผู้สอนคอยช่วยชี้แนะและให้คำปรึกษากับนักเรียน

5. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอโครงงาน โดยครูผู้สอนคอยช่วยชี้แนะ

6. ครูผู้สอนสรุปประเด็นที่สำคัญของการทำขนมหวานเมืองเพชร

สื่อการเรียนรู้

1. วิทยากร
2. อุปกรณ์ในการทำขนม
3. เอกสารประกอบการสอน เรื่อง การทำขนมหวานเมืองเพชร
4. ใบงานที่ 1

การประเมินผล

วิธีการวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการร่วมกิจกรรมกลุ่ม
2. ตรวจใบงานที่ 1
3. ตรวจโครงงาน

เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล

1. แบบสังเกตพฤติกรรมการร่วมกิจกรรมกลุ่ม
2. แบบประเมินใบงาน
3. แบบประเมินโครงงาน
4. แบบประเมินการนำเสนอโครงงาน

เอกสารประกอบการสอน

เรื่องขนมหวานเมืองเพชร

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

เพชรบุรีมีชื่อมานานในด้านการทำขนม เนื่องจากวัตถุดิบที่นำมาประกอบการทำขนมหวานนั้นหาได้ง่ายในเมืองเพชรและจังหวัดใกล้เคียง เช่น น้ำตาลคุณภาพดีจากอำเภอบ้านลาดและอำเภอเมืองฯ ไข่จากอำเภอบ้านแหลม แป้งนั้นหาได้ทั่วไปทุกอำเภอในบริเวณที่มีการปลูกข้าว ส่วนมะพร้าวนั้นก็หาซื้อได้จากอำเภออัมพวาและอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ขนมที่นับว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ขนมหม้อแกง ข้าวเกรียบงา ขนมบ้าบิ่น ขนมตาล ขนมขี้หนู และขนมชนิดอื่น ๆ เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ขนมชั้น อาลัว ข้าวตู และมะตูมเชื่อม เป็นต้น

ภาพประกอบ 30 ขนมหวานเมืองเพชร

การทำขนมชนิดต่าง ๆ นั้น ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ก่อนที่จะมีการทำขนมขายก็เริ่มจากการทำขนมแจกจ่ายกันในหมู่ญาติมิตร และผู้ที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ เป็นต้น การทำขนมแต่ละครั้งนั้นจะต้องมีการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพดี ประกอบกับฝีมือของแม่ครัวเพื่อให้ได้ขนมหวานที่มีรสชาติดี หากบ้านไหนทำไม่เป็นก็จะต้องสรรหาแม่ครัวฝีมือดีจากที่อื่นมาทำเพื่อไม่ให้เสียชื่อเสียง แม่ครัวแต่ละคนจะแสดงฝีมือเต็มที่จึงเป็นการแข่งขันกันอยู่ในที มีการพัฒนาฝีมือกันอยู่ตลอดเวลา ทำให้ขนมเมืองเพชรเป็นที่ขึ้นชื่อว่าอร่อยมาก ยากจะหาที่ใดเปรียบ (พรพิศ ดาษดื่น. 2543: 129-131) และขนมแต่ละชนิดมีส่วนผสม

หลัก ประกอบด้วย น้ำตาลเมืองเพชรเป็นปัจจัยสำคัญอันทำให้เมืองเพชรมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป แป้ง มะพร้าว น้ำตาล และไข่

เมืองเพชรมีวัตถุดิบในการทำขนมอย่างครบครัน จึงเป็นการง่ายที่คนเมืองเพชรจะพัฒนาวิธีการทำขนมให้ก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้ง ขนมใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ขนมเมืองเพชรที่จัดว่าเป็นยอดนิยมเพียง 3 อย่าง คือ (นงเยาว์ แสนโกศิก; และคนอื่น ๆ. 2543: 89-93)

ข้าวเกรียบงา เป็นขนมอบตากแห้ง ข้าวเกรียบงาทำจากแป้งข้าวเจ้า (ชนิดข้าวกล้อง) กะทิ มะพร้าว งา น้ำตาลโตนด (กลิ่นหอมชวนรับประทาน) ผสมให้เข้ากันตีตามอัตราส่วน แล้วใช้แผ่นทองเหลืองบาง ๆ ตักส่วนผสมดังกล่าวละเลงลงบนผ้าซึ่งขึงตึงไว้บนปากหม้อที่มีไอน้ำเดือด สามารถละเลงข้าวเกรียบบนผ้ากลม ๆ 1 ผืนที่ปากหม้อได้ 4 แผ่น ในเวลาไม่ถึง 1 นาที แล้วใช้ฝาครอบปากหม้อให้สนิทนาน 1 นาที ผู้ทำคนหนึ่งจะมีหม้อไอน้ำ 2 หม้อ พอละเลงหม้อหนึ่งเสร็จก็ใช้พายไม้ไผ่บาง ๆ แซะแผ่นข้าวเกรียบอีกหม้อหนึ่งไปตากไว้บนตะแกรงไม้ไผ่ยาว 80 เซนติเมตร กว้าง 25 เซนติเมตร เรียงข้าวเกรียบเต็มตะแกรงแล้วจึงนำไปตากแดดกลางแจ้งในช่วงแดดจัดนาน 5 ชั่วโมง ขณะตากข้าวเกรียบต้องหมั่นกลับด้านเสมอ และข้าวเกรียบงามีจุดอ่อนอยู่ที่รับประทานยาก คือ ต้องปิ้งเสียก่อน

ขนมขี้หนูหรือขนมทราย เป็นขนมมีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งนั้นทรงโปรดขนมขี้หนูมาก ทรงตรัสยกย่องว่าทำได้เก่งและอร่อยกว่าที่ไหน ๆ การทำขนมขี้หนู ต้องอาศัยทักษะและความชำนาญ จึงจะทำให้เนื้อขนมมีความนุ่มนวล ไม่กระด้างหรือแฉะ คนที่ทำได้จึงมักจะหวงวิชา ไม่ใคร่จะยอมบอกให้คนอื่นที่ไม่ใช่ลูกหลาน เลยกลายเป็นขนมสืบสกุลไปในที่สุด เมื่อหมดคนรับช่วงก็เลยขาดตอนกันไปหมด

วิธีทำขนมขี้หนู ให้ใช้ข้าวสารเจ้าอย่างเก่าซาวน้ำ แล้วตำจนแป้งละเอียด จากนั้นใช้ตะแกรงละเอียดร่อน เสร็จแล้วนำไปผึ่งแดดพอหมาด ๆ แล้วนำไปนึ่งจนสุก จากนั้นนำไปคลุกเคล้ากับน้ำตาลที่เชื่อมไว้ให้เข้ากันจนทั่วโดยใช้ไม้พาย แล้วจึงนำภาชนะที่ใส่แป้งปิดไว้เพื่อให้ระอุทั่วกัน ถ้าจะใส่สีให้ใส่ขณะทำน้ำตาลเชื่อม สีที่นิยมมีเพียง 2 สีเท่านั้น คือ สีแดงและสีเขียว หรือจะไม่ใส่สีเลยก็ได้ เมื่อแป้งเย็นแล้วต้องคลุกเคล้าอีกครั้งหนึ่ง แล้วอบด้วยดอกมะลิ ดอกกระดังงาลนไฟหรือควันเทียนอบ ถ้าชอบมะพร้าวก็ขูดฝอยโรยหน้า (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. 2542: 152)

ขนมหม้อแกง มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ขนมกุมภมาศ ที่เรียกชื่อว่า “กุมภมาศ” ผู้เฒ่าผู้แก่บอกเล่าด้วยการสันนิษฐานโดยเรียกตามส่วนผสมสำคัญของขนม คือ ถั่ว (พรพิศ ดาษดื่น. 2543: 129-131)

กุมภมาศ คือถั่วชนิดหนึ่งเมื่อนำมาบดให้ละเอียด ผสมกับน้ำตาลโตนด มะพร้าว แป้งที่ได้มาจากข้าวสารบดละเอียดและไข่ขาว ใส่ลงในหม้อทองเหลืองแล้วผิงไฟจนสุกทั่วกัน เมื่อได้ที่แล้วโรยหอมเจียว

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ว่านี้ เมื่อไปตรวจสอบกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ปรากฏว่า ไม่มีชื่อถั่วกุมภมาศอยู่ในตระกูลถั่วตามที่อ้าง ดังนั้น ขนมกุมภมาศ เมื่อวิเคราะห์ดูแล้ว น่าจะหมายถึง ขนมที่ใส่ในหม้อทองมากกว่า เพราะกุมภ แปลว่า หม้อ และมาศ แปลว่า ทอง

จากบันทึกประวัติศาสตร์ไทย แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ประมาณปี พ.ศ.2251-2275 ระบุถึง มารี กีมาร์ (Marie Guimas) หรือคุณท้าวทองกีบม้าบิดานามว่า พานิค เป็นลูกครึ่งญี่ปุ่นผสมแขกเบงกอล แต่มีเชื้อสายโปรตุเกสจากแม่ มารดาของเธอเป็นสาวญี่ปุ่น นามอุรซูลา ยามาดา (Ursula Yamada)

คุณท้าวทองกีบม้า หรือ มารี กีมาร์ แต่งงานกับ คอนแสตนติน ฟอลคอน ชาวโปรตุเกสเชื้อสายฝรั่งเศส รับราชการในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ สมัยพระเพทราชา เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ถูกโชคชะตาทางการเมืองกระหน่ำ คุณท้าวทองกีบม้าก็ประสบเคราะห์กรรมเช่นเดียวกับสามีถูกขังอยู่ 2 ปี จึงได้รับการปลดปล่อยให้ไปอาศัยอยู่ในค่ายชาวโปรตุเกสริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

คุณท้าวทองกีบม้า มีฝีมือทางทำของหวาน อาหารนานาชาติ ขณะเมื่ออายุ 50 ปีเศษแล้วได้กลับเข้าไปเป็นหัวหน้าห้องเครื่องในโรงครัวหลวง มีหน้าที่คิดค้นอาหารหวานคาวแปลก ๆ ถวายพระเจ้าแผ่นดิน จึงเกิดขนมไทยในรูปต่าง ๆ มากมายหลายอย่าง ขนมกุมภมาศ ก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้น และเหตุที่ได้ออกมาสู่ชาวบ้านก็เพราะบรรดาเด็ก ๆ ของคุณท้าวทองกีบม้าที่เข้าไปทำงานอยู่ในวัง ยามที่กลับไปเยี่ยมบ้าน ก็นำความรู้จากวังไปทำที่บ้าน แต่ไม่มีใครกล้าลองชิม เนื่องจากเชื่อว่าเป็นของสูง จึงนำไปถวายพระสงฆ์ ผู้ถือได้ว่าเป็นสิ่งสูงสุด เพื่อได้ฉันแทน ต่อมาขนมนี้ก็ได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ

เมื่อชาวบ้านนำขนมกุมภมาศมาทำ ภาชนะที่ใช้ก็จะเปลี่ยนเป็นหม้อแกงธรรมดา ๆ ที่มีใช้อยู่ตามสภาพ และไม่ได้นำไปถวายพระเจ้าแผ่นดิน ขนมจึงเปลี่ยนชื่อเป็นขนมหม้อแกง ต่อมาขนมนี้ก็แพร่หลายมากขึ้น ๆ และแม้จะเปลี่ยนภาชนะใส่เป็นถาดแล้วก็ตาม ก็ยังคงนิยมเรียกขนมหม้อแกงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

ขนมหม้อแกงเมืองเพชร มีให้เลือกหลายรสหลายชนิด อาทิ

ขนมหม้อแกงไข่ จะหนักไปทางไข่ล้วน ๆ หม้อแกงเผือก จะมีรสชาติมันของเผือก หม้อแกงเม็ดบัว หม้อแกงถั่ว ตามแต่ใครจะคิดสูตรขึ้นมา และที่น่าชมเชยในการรักษาสูตรในการทำขนมหม้อแกงของชาวเมืองเพชรอย่างเคร่งครัด คือ ของทุกอย่างที่ใช้ทำจะต้องสด ใหม่ ปรุงทันทีที่ได้ของมา ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ หรือกะทิจะไม่ทิ้งค้างคืนเป็นอันขาด

ภาพประกอบ 31 ขนมหม้อแกง

นอกจากขนมยอดนิยม 3 ชนิดดังกล่าวแล้ว ขนมเมืองเพชรยังมีอีกมาก และอาจแบ่งเป็นประเภทดังนี้ (เพชรบุรี. 2540: 57-88)

ประเภทบดและปั้น ได้แก่ ข้าวตูและข้าวเม่าบด

ประเภทเชื่อม ได้แก่ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน มันเทศฝานบางเชื่อม ข้าวเหนียวแก้ว จาวตาลเชื่อม สาเกเชื่อม ฯลฯ

ประเภทกวน ได้แก่ เผือกกวน ถั่วกวน ตะโก้ วุ้น กะละแม อาลัว ข้าวฟ่างกวน ข้าวเหนียวแดง

ประเภทอบและผิง ได้แก่ ขนมหม้อแกง ขนมบ้าบิ่น ขนมผิง ขนมกลีบลำดวน

ประเภทต้มและเปียก ได้แก่ กล้วยบวชชี ถั่วดำต้มน้ำตาล เต้าส่วน ฯลฯ และที่แปลกไม่พบจากที่อื่นคือ “ขนมโค” ทำจากแป้งข้าวเหนียวปั้นเป็นลูกกลมมีไส้อยู่ในน้ำกะทิ

ประเภทแช่อิ่ม ได้แก่ มะดันแช่อิ่ม มะขามแช่อิ่ม กระเจี๊ยบแช่อิ่ม

ประเภทฉาบ (น้ำตาล) ได้แก่ กล้วยฉาบ มันฉาบ เผือกฉาบ

ประเภทนึ่ง ได้แก่ ขนมตาล ขนมขี้หนู ข้าวเกรียบงา ขนมชั้น สังขยา

ปัจจุบันได้มีผู้ประกอบการทำขนมหวานเมืองเพชรจำนวน ทำให้ผู้เรียนสามารถไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้บุคคลในการทำขนมหวานเมืองเพชร ได้แก่

ตาราง 15 แหล่งเรียนรู้บุคคลในการทำขนมหวานเมืองเพชร

ที่	ชื่อ – สกุล		ที่อยู่
1	นางวรรณา	แม้นเมฆ	9 ซ.3 ถ.ดำเนินเกษม อ.เมือง จ.เพชรบุรี
2	นายประยูร	นิลพันธ์	บ้านทางเกวียน ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี
3	นางบังเอิญ	ก่อเกิด	บ้านท้ายตลาด ต.เขาย้อย .เขาย้อย จ.เพชรบุรี
4	นางสุ่ม	นาครักษา	9 ม.7 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
5	นางเอื้อน	เขียวอ่อน	44/1 ม.9 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
6	นายเอื้อม	อินฉิม	6 ม.1 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
7	นางชั้น	อินเทียม	65 ม.1 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
8	นางทองพูน	ทองลอย	1 ม.1 ต.โพพระ อ.เมือง จ.เพชรบุรี
9	นางกุหลาบ	เจสดุ	65 ม.1 ต.โพพระ อ.เมือง จ.เพชรบุรี
10	นางสงวน	อินพันทัง	11 ม.5 ต.โพพระ อ.เมือง จ.เพชรบุรี
11	นางสมาน	กลิ่นนาค	93 ม.2 ต.ห้วยโรง อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี
12	นางไมรา	มณีวรรณ	88/1 ม.5 ต.เขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี

ที่มา: กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. (2548). *ข้อมูลการสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. หน้า 16-33.

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การทำขนมหวานชนิดต่าง ๆ นั้นเกิดจากการได้รับถ่ายทอดวิธีการทำขนมจากบรรพบุรุษและสืบทอดต่อกันมา โดยเริ่มแรกการทำขนมจะทำเพื่อแจกจ่ายญาติมิตรในโอกาสต่าง ๆ โดยแม่ครัวแต่ละคนจะแสดงฝีมือเต็มที่ ซึ่งในการทำขนมหวานเมืองเพชรนั้น จะมีส่วนหลักที่สำคัญประกอบด้วย น้ำตาลโตนด ไข่ และมะพร้าว ซึ่งในปัจจุบันขนมหวานเมืองเพชรได้มีการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านลักษณะ รสชาติ ภาชนะที่บรรจุ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และขนมที่ได้รับความนิยมอย่างมากของจังหวัดเพชรบุรี คือ ขนมหม้อแกง

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. (2548). *ข้อมูลการสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. เพชรบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

นงเยาว์ แสนโกศิก; และคนอื่น ๆ. (2543). *เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

พรพิษ ดาษดื่น. (2543). *เพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์สิพเพรส.

เพชรบุรี. (2540). เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

ใบงานที่ 1
เรื่อง ขนมหวานเมืองเพชร

คำชี้แจง 1. ให้นักเรียนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ทำหน้าที่ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เตรียมส่วนผสมในการทำขนม

กลุ่มที่ 2 ทำขนมตามขั้นตอนที่กำหนด

2. ให้นักเรียนสังเกตลักษณะของขนมที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้วบันทึกผลลงในตาราง

ลักษณะ	สิ่งที่พบ
สี	....
ลักษณะของขนม	....
กลิ่น	....
รสชาติ	....

แบบประเมินใบงานที่ 1

เรื่อง ขนมหวานเมืองเพชร

รายการประเมิน / กลุ่มที่	ความร่วมมือ				การแบ่งหน้าที่ในกลุ่ม				การปฏิบัติตามขั้นตอน				ผลงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์				ข้อมูลของเนื้อหาถูกต้อง				รวมคะแนน
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1 = ปรับปรุง

2 = พอใช้

3 = ปานกลาง

4 = ดี

เกณฑ์การประเมิน

1 – 5 = ปรับปรุง

6 – 10 = พอใช้

11 – 15 = ปานกลาง

16 – 20 = ดี

แบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

เรื่อง การทำขนมหวานเมืองเพชร

กลุ่มที่	รายการประเมิน												รวมคะแนน
	ความตั้งใจในการทำงาน			การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น			การตรงต่อเวลา			ความกระตือรือร้น			
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	12

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ดี

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ดี

แบบประเมินโครงงาน

เรื่อง ขนมหวานเมืองเพชร

กลุ่มที่	รายการประเมิน																																	รวมคะแนน
	การวางแผนการปฏิบัติงาน					ความร่วมมือ					ความรับผิดชอบ					การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา					ความสมบูรณ์ของโครงงาน					การออกแบบโครงงาน					รูปแบบการนำเสนอ					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	35

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1 = ปรับปรุง
2 = พอใช้
3 = ปานกลาง
4 = ดี
5 = ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

1 – 7 = ปรับปรุง
8 – 14 = พอใช้
15 – 21 = ปานกลาง
22 – 28 = ดี
29 – 35 = ดีมาก

แบบประเมินการนำเสนอโครงงาน

เรื่อง ขนมหวานเมืองเพชร

กลุ่มที่	รายการประเมิน																									รวมคะแนน
	วิธีการนำเสนอ					เนื้อหาถูกต้อง					ความคิดสร้างสรรค์					การตอบคำถาม					การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	25

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1 = ปรับปรุง
2 = พอใช้
3 = ปานกลาง
4 = ดี
5 = ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

1 – 5 = ปรับปรุง
6 – 10 = พอใช้
11 – 15 = ปานกลาง
16 – 20 = ดี
21 – 25 = ดีมาก

ชื่อแหล่งเรียนรู้ : การทำน้ำตาลโตนด

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของต้นตาลและการทำน้ำตาลโตนด
2. นักเรียนเห็นคุณค่าของต้นตาล
3. นักเรียนรู้จักอุปกรณ์และขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนด
4. นักเรียนจำแนกและบอกลักษณะของน้ำตาลโตนดแท้ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูผู้สอนสนทนากับนักเรียนเรื่องตาลโตนด เช่น ส่วนต่าง ๆ ของตาลโตนด ประโยชน์ที่ได้รับจากตาลโตนด การทำน้ำตาลโตนด เป็นต้น
2. นักเรียนศึกษาเอกสารประกอบการสอนเรื่อง การทำน้ำตาลโตนด
3. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมพานักเรียน “ชมตาลเมืองเพชร” ดังนี้

3.1 พานักเรียนชมแหล่งเพาะพันธุ์ต้นตาล การปาดตาล (หากไม่สามารถหาสถานที่ได้ให้จัดกิจกรรมตามข้อ 3.2)

3.2 นำนักเรียนชมการสาธิตทำน้ำตาลโตนด โดยให้โอกาสนักเรียนซักถามปัญหาจากวิทยากร

3.3 แบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มปฏิบัติตามใบงานที่แต่ละกลุ่มได้รับมอบหมาย ดังนี้

3.3.1 กลุ่มที่ 1 ให้ปฏิบัติตามใบงานที่ 1 เรื่องประโยชน์ของตาลโตนด จากการที่นักเรียนได้ศึกษาแล้วให้นักเรียนวาดภาพส่วนประกอบของต้นตาลโตนด และบอกประโยชน์ของส่วนประกอบนั้น

3.3.2 กลุ่มที่ 2 ให้ปฏิบัติตามใบงานที่ 2 เรื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำน้ำตาลโตนด จากการที่นักเรียนได้ชมการสาธิตการทำน้ำตาลโตนดแล้ว ให้นักเรียนบอกชื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการทำน้ำตาลโตนดและวาดรูปประกอบ

3.3.3 กลุ่มที่ 3 ให้นักเรียนปฏิบัติตามใบงานที่ 3 เรื่องขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนด จากการที่นักเรียนได้ชมการสาธิตทำน้ำตาลโตนดแล้วให้นักเรียนเขียนขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนด (หากไม่เข้าใจในขั้นตอนใดให้สอบถามจากวิทยากร)

3.3.4 กลุ่มที่ 4 ให้นักเรียนปฏิบัติตามใบงานที่ 4 เรื่องลักษณะของน้ำตาลโตนด จากการที่นักเรียนชมการสาธิตของการทำน้ำตาลโตนดแล้ว ให้บันทึกลักษณะของน้ำตาลโตนดที่นักเรียนพบลงในตาราง

3.4 ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มรายงานผลจากการปฏิบัติตามใบงานที่ 1-4 และให้นักเรียนซักถามข้อสงสัย โดยครูผู้สอนช่วยแนะนำ

3.5 ครูผู้สอนสนทนากับนักเรียนเรื่องต้นตาล เช่น จำนวนของต้นตาล การนำส่วนต่าง ๆ ของต้นตาลมาใช้ประโยชน์ การปลูกต้นตาลทดแทน เป็นต้น

3.6 แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มละ 5 คน โดยให้นักเรียนศึกษาเกี่ยวกับตาลโตนดในหัวข้อที่นักเรียนสนใจ แล้วนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การรวบรวมข้อมูลของตาลโตนดจากหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่าง ๆ แล้วนำมาเสนอเป็นข่าวสารโดยการติดบอร์ด หรือทำเป็นแผ่นพับ (ตามความสนใจของนักเรียน)

3.7 นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน โดยครูผู้สอนคอยชี้แนะ

4. ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุปเรื่อง ตาลโตนด และนักเรียนทำแบบฝึกหัด

สื่อการเรียนรู้

1. รูปภาพต้นตาล และต้นตาลของจริง
2. วิทยากร
3. อุปกรณ์ในการขึ้นต้นตาลและการทำน้ำตาลโตนด
4. เอกสารประกอบการสอน เรื่อง การทำน้ำตาลโตนด
5. ใบงาน
6. แบบฝึกหัด
7. แหล่งการเรียนรู้สถานที่การทำน้ำตาลโตนด

การประเมินผล

วิธีการวัดและประเมินผล

1. ตรวจผลงาน
2. การนำเสนอผลงาน
3. ตรวจใบงานที่ 1 , 2 , 3 และ 4

เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล

1. แบบประเมินผลงาน
2. แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
3. แบบประเมินใบงาน 1 , 2 , 3 และ 4

เอกสารประกอบการสอน
เรื่อง การทำน้ำตาลโตนด

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ตาลโตนดจัดเป็นไม้ตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่งในโลกซึ่งมีมากกว่า 4,000 ชนิด เป็นต้นไม้ที่มีอายุนับเป็นร้อยปีและอยู่กับจังหวัดเพชรบุรีมาตั้งแต่โบราณกาล และผลิตผลจากต้นตาล โดยเฉพาะน้ำตาลโตนดยังเป็นส่วนผสมที่สำคัญในการทำขนมหวานเมืองเพชร ซึ่งมีชื่อเสียงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (จรุงศักดิ์ ธรรมรักษ์. 2550: 2) และความเป็นมาของตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงจากตำนานจังหวัดเพชรบุรีได้บันทึกไว้ว่าในปี พ.ศ.2134 สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถได้เสด็จมาประทับแรม ณ พระตำหนักโตนดหลวง (อยู่ในเขตตำบลบางเก่า อำเภอชะอำ) เพื่อประพาสทางทะเล ซึ่งชื่อของ พระตำหนักได้แสดงความเกี่ยวพันกับตาลโตนด และจากหลักฐาน “นิราศเมืองเพชร” ของสุนทรภู่ ความตอนหนึ่งว่า (ศิริชัย ร่างน้อย. 2549: ไม่มีเลขหน้า)

“ทั่วประเทศเขตแคว้นแดนพริบพรี
เห็นจะชี้ไปไม่พ้นแต่ต้นตาล
ที่พวกทำน้ำโตนดประโยชน์ทรัพย์
มีดสำรับเหน็บข้างอย่างทหาร
พะองยาวก้าวตีนปีนทะยาน
กระบอกตาลแขวนกันคนละพวง”

ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพความผูกพัน ระหว่างต้นตาลโตนดและอาชีพขึ้นตาล ในสังคมชนบทของชาวเมืองเพชรในอดีตกาลได้เป็นอย่างดี

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) การค้าขายน้ำตาลโตนดมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจหรือรายได้ของจังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างมาก และเป็นสินค้าส่งออกลำดับหนึ่ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

จรุงศักดิ์ ธรรมรักษ์ (จรุงศักดิ์ ธรรมรักษ์. 2550: 4-8) กล่าวถึง ตาลโตนดว่าเป็นพืชตระกูลปาล์มพัดชนิดหนึ่งมีชื่อเรียกว่า Borasas flabellifer L. จัดอยู่ในสกุล Borassas ชื่อสามัญ Palmyra Palm นักชีววิทยาเชื่อว่ามีถิ่นกำเนิดในเอเชียตอนใต้แถบฝั่งตะวันออกของอินเดียและกระจายตัวทั่วภูมิภาคเอเชีย ตาลโตนดมีชื่อเรียกกันหลายชื่อด้วยกัน เช่น ตาลใหญ่ ตาลนาไทย ทางภาคเหนือเรียก ปลีตาล ภาคใต้เรียก โนด เขมรเรียก ตะนอย

ลำต้น ตาลโตนดเป็นพืชลำต้นเดี่ยว (Single stem) ขึ้นจากพื้นดินเพียงต้นเดียว ไม่มีการแตกหน่อ มีขนาดใหญ่เส้นรอบวงประมาณ 2-4 ฟุต ผิวดำเป็นเสี้ยนแข็งมีความสูงจากพื้นถึงยอดประมาณ 25-30 เมตร

ภาพประกอบ 32 ต้นตาลโตนด

ใบ มีลักษณะยาวใหญ่เป็นรูปพัด (Palmate) ใบจะมีใบย่อยเรียกว่า Segment จะแตกจากจุด ๆ เดียว ขอบก้านใบจะมีหนามแข็งและคมติดอยู่เป็นแนวยาวคล้ายใบเลื่อย ยอดตาลประกอบด้วยใบตาลประมาณ 25-40 ใบมีสีเขียวเข้มล้อมรอบลำต้น เป็นรัศมีประมาณ 3-4 เมตร ใบแก่สีน้ำตาลห้อยแนบกับลำต้น ใน 1 ปีจะแตกใบประมาณ 2-15 ใบ เฉลี่ยเดือนละ 1 ใบ

ดอก ออกดอกเป็นช่อ ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกกันอยู่คนละต้น ช่อดอกตัวผู้จะมีลักษณะเป็นงวงยาวประมาณ 30-40 เซนติเมตร โดยมีกระโปงหุ้มอยู่ ภายในกระโปงจะมีดอกตัวผู้ประมาณ 10-15 ช่อ การออกของกระโปงจะออกเวียนรอบคอประมาณ 0-15 กระโปง ส่วนตัวเมียผิวกระโปงมีลักษณะเป็นคลื่น ๆ ช่อดอกตัวเมียจะมีลักษณะเป็นทะลายมีผลตาลเล็ก ๆ ติดอยู่

ผล จะเกิดกับต้นตัวเมียเท่านั้น โดยจะออกเวียนรอบต้นตามกาบใบ คือ 1 กาบใบจะออกกระโปงใน 1 ปี จะออกประมาณ 10-12 กระโปง ใน 1 กระโปงจะมีช่อดอก 1-3 ทะลาย และในทะลายประกอบด้วยผลตาลอ่อนประมาณ 8-15 ผล และใน 1 ผลจะมี 2-4 เมล็ด (เต้า) และส่วนประกอบของผลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. เปลือกชั้นนอก ผิวเรียบเป็นมันเรียกว่า Exocarp
2. ส่วนที่เป็นเส้นใยเรียก Mesocarp
3. เมื่อผลตาลแก่จัด (สุก) จะมีกลิ่นหอม จากการศึกษาพบว่า เนื้อตาลสุกประกอบด้วยแป้งและน้ำตาลเป็นจำนวนมาก นอกนี้ยังมีส่วนผสมของแคโรทีนนอยด์ซึ่งให้สีเหลืองใช้แต่งสีขนมต่าง ๆ เช่น ขนมตาล ขนมเค้ก ขนมขี้หนูและไอศกรีม

พันธุ์ตาลโตนด

1. ตาลหม้อ เป็นตาลที่มีลำต้นแข็งแรงถ้าดูจากลำต้นภายนอกไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นตาลพันธุ์อะไร นอกจากต้นนั้นจะให้ผลแล้ว แบ่งออกเป็น

1.1 ตาลหม้อใหญ่ เป็นตาลที่ให้ผลใหญ่ ผิวดำมันแทบไม่มีสีอื่นปนเลย เวลาแก่จะมีรอยขีดตามแนวยาวของผล เมล็ดหนา ใน 1 ผล จะมี 2-4 เมล็ด ใน 1 ทะลายจะมีประมาณ 1-10 ผล จะให้ผลเมื่ออายุ 10 ปีขึ้นไป ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของต้น

1.2 ตาลหม้อเล็ก ลักษณะคล้ายตาลหม้อใหญ่ ผลมีขนาดเล็กสีดำ ผลจะมีรอยขีดเมื่อแก่ ใน 1 ผล จะมี 2-4 เมล็ด ใน 1 ทะลาย จะมีประมาณ 1-20 ผล ไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากผลมีขนาดเล็กและเต้าที่ได้จะมีขนาดเล็กตามไปด้วย

2. ตาลไข่ ลำต้นแข็งแรง ลูกมีขนาดเล็กสีค่อนข้างเหลือง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ด้วยกัน

2.1 ไข่เล็ก ลูกค่อนข้างเล็กใน 1 ทะลาย จะมีผล 1-20 ผล เนื่องจากผลเล็กจึงทำให้เต้ามีขนาดเล็กตามไปด้วย จะให้ผลเมื่ออายุ 10 ปีขึ้นไป

2.2 ไข่ใหญ่ ผลมีขนาดใหญ่กว่าไข่เล็ก สีค่อนข้างเหลืองใน 1 ทะลายจะมีผล 1-10 ผล เต้ามีขนาดใหญ่กว่าไข่เล็ก 1 ผล จะมี 2-3 เต้า จะให้ผลเมื่ออายุ 10 ปีขึ้นไป

3. ตาลพันธุ์ลูกผสม ลำต้นตรงใหญ่แข็งแรง ลูกค่อนข้างใหญ่เกือบเท่าตาลพันธุ์หม้อสีดำผสมน้ำตาล (เหลืองดำ) ในผลจะมี 2-3 เต้า ให้ผลประมาณ 1-20 ผลต่อทะลาย เป็นตาลที่มีจำนวนมากที่สุดในจังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่จะให้ผลเมื่ออายุ 10 ปีขึ้นไป

การทำน้ำตาลโตนด

เริ่มทำตามฤดูกาลในช่วงเวลาที่ชาวนาหมดภาระเก็บเกี่ยวแล้ว ปลีตาลแทงยอดอ่อนในราวเดือนมกราคมถึงปลายเดือนพฤษภาคม มีระยะเวลาอยู่ประมาณ 4-5 เดือน ที่จะปาดน้ำตาล เมื่อย่างเข้าฤดูฝนจะถึงเวลาที่ตาลเข้าก้าน เรียกว่า “หมดงวงตาล” (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. 2542: 138) และมูล ตาหาญ (มูล ตาหาญ. 2550: สัมภาษณ์) กล่าวถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยวน้ำตาลสดดังนี้

1. คนขึ้นตาลปีนพะองไปบนต้นตาล แล้วรวบงวงตาลเข้าหากันใช้ไม้คาบตาลนวลงวงตาลให้นิ่มตลอดทั้งงวง โดยนวดวันละ 1 ครั้ง ประมาณ 5 วันติดต่อกัน เพื่อให้งวงตาลมีน้ำตาล

2. นำกระบอกตาลใส่น้ำธรรมดาแช่ที่งวงตาลที่นวดแล้ว 2 วัน เพื่อให้ดอกตาลยุบ

3. ปาดงวงตาลส่วนปลายสุดเพื่อดูว่ามีน้ำตาลไหลออกมาหรือไม่และเมื่อมีน้ำตาลไหลออกมาจากงวงตาล ให้นำกระบอกตาลที่ผ่านการรมควันและใส่พะยอมลงในกระบอกแล้วรอน้ำตาลสด

ภาพประกอบ 33 ไม้นวดตาล

ภาพประกอบ 34 น้ำตาลสด

อุปกรณ์การทำน้ำตาลโตนด

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำน้ำตาลโตนด ได้แก่ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. 2542: 138-141)

1. กระบอกตาล ใช้ไม้ไผ่สีสุกปล้องค่อนข้างใหญ่ เป็นไม้แก่อายุอย่างน้อย 2 ปี เลือกเอาส่วนที่อยู่ตอนกลางของลำต้น ตัดข้างหนึ่งทำเป็นปากกระบอก เจาะส่วนที่เป็นกระบอกให้พอดีสำหรับร้อยเชือกผูกกระบอก ก่อนจะนำกระบอกตาลไปรองน้ำตาลต้องผ่านการรมควัน เพื่อทำให้กระบอกแห้งป้องกันการบูดเสียและทำให้น้ำตาลแห้งเร็วเวลานำไปเคี่ยว การรองน้ำตาลอาจเริ่ม

ในช่วงบ่ายหรือเย็น กระทั่งเช้าวันรุ่งขึ้น ซึ่งในน้ำตาลอาจมีแมลงตกค้างอยู่ในกระบอกตาลจึงต้องมีตะแกรงเพื่อกรองสิ่งต่าง ๆ ที่ค้างอยู่

ภาพประกอบ 35 กระบอกตาล

2. เชือกสายกระบอก เดิมใช้เชือกที่ทำจากต้นปอกระเจา ปัจจุบันใช้ใยสังเคราะห์ประเภทไนลอนแทน ซึ่งคงทนไม่เปื่อยหรือขาดง่าย

3. มีดปาดตาลหรือมีดตาล ใบมีดมีลักษณะค่อนข้างกว้างเกือบฝ่ามือ สันมีดหนากว่าตัวมีดเล็กน้อย บางและคมมาก

ภาพประกอบ 36 มีปาดตาล

4. พะอง เป็นลำไม้ไผ่สำหรับพาดขึ้นต้นตาลต่างบันได ใช้ไม้ไผ่ป่าทุกลำ มีตาทุกข้อ ลิดปลายออกเหลือพอสำหรับเหยียบต่างบันไดขึ้นไปสู่ยอดตาล

ภาพประกอบ 37 พะอง

5. ตอกรัดตาล หมายถึง ตอกสำหรับมัดพะองให้ติดกับต้นตาล นิยมใช้ตอกที่จักได้จากผิวชั้นนอกและชั้นรองของไม้ไผ่สีสุกทำเป็นตอกบางเส้นยาวประมาณ 3 – 4 เมตร มัดยึดติดพะองกับลำต้นตาลให้แน่นพาดจากส่วนโคนตาลก่อนไล่ลำดับขึ้นไปจนถึงยอดตาล

6. เตาเคี่ยวตาล นิยมก่ออิฐเรียงแถวเจาะรูเตาจำนวน 3 – 5 ที่ กระทะอยู่ในสุดเป็นเตาที่ได้รับความร้อนสูง น้ำตาลจะเคี่ยวเดือดเร็วที่สุดเรียกว่า “ปุดเร็ว” ส่วนน้ำตาลที่เคี่ยวอยู่ตรงกลางเป็นกระทะรอง จึงได้รับความร้อนไม่มากนัก เป็นน้ำตาลอุ่นต้องย้ายไปเคี่ยวในเตาด้านในสุดแทน เพื่อเคี่ยวเป็นน้ำตาลโตนด และส่วนด้านหน้าสุดของเตาเคี่ยวตาลไม่มีช่องสำหรับตั้งกระทะเหมือนอยู่ด้านในแต่ปิดส่วนบนของเตาส่วนนี้ไว้เป็นพื้นเรียบ เจาะรูเป็นแถว ๆ เพื่อคว่ำกระบอกให้รมควันไอร้อนจากข้างล่างเตา ซึ่งต้องสังเกตภายในกระบอก ถ้าแห้งและไม่มีความชื้นแล้วก็นับว่าใช้ได้ จากนั้นนำกระบอกใหม่มาเปลี่ยน ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนเสร็จ เรียกว่า “รมกระบอกตาล”

7. กระทะเคี่ยวตาล ใช้กระทะเหล็กใบบัวขนาดใหญ่ ปากกว้างประมาณ 3 ฟุต อย่างน้อยควรมีจำนวนเตา 2-4 ที่ นอกจากนี้ต้องมีภาชนะสำหรับตักน้ำตาลใส น้ำตาลข้น เป็นกะลามะพร้าวขนาดใหญ่ต่อด้าม เรียกว่า “กะโหลก” หรืออาจใช้ไม้ขุดเป็นหลุมมีด้ามสำหรับจับถือเรียกว่า “โพล่” ปัจจุบันอาจใช้วัสดุจำพวกพลาสติกแทนก็ได้

ภาพประกอบ 38 เตาเคี่ยวตาล

8. ฟื้นและเชื้อเพลิงสำหรับใช้เคี่ยวตาล เดิมชาวบ้านที่ทำน้ำตาลหาวัสดุเชื้อเพลิงในการเคี่ยวตาลได้ง่ายและสะดวก เพราะใช้ไม้สะแกที่มีอยู่ในพื้นที่ แต่ปัจจุบันไม้สะแกเริ่มขาดแคลน คนทำตาลจึงหันมาใช้วัสดุอื่น ๆ เป็นเชื้อเพลิงแทน เช่น ใบไผ่ ใบไม้ ใบหญ้า นำมาผสมกับแกลบขี้เลื่อย ชานอ้อย กะลามะพร้าว ทางมะพร้าว ซังข้าวโพด กาบมะพร้าว ซังข้าวในนา เป็นต้น

ขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนด

ประเสริฐ ตาหาญ (2550: สัมภาษณ์) กล่าวถึงขั้นตอนการทำน้ำโตนดดังนี้

1. นำน้ำตาลใสมากรองด้วยกระชอนก้นลึกสานด้วยไม้ไผ่ตาห่าง ๆ รองด้านบนด้วยผ้าขาวบางเพื่อเอาพยอม และแมลงที่อยู่ในน้ำตาลใสออก

2. ตั้งไฟเคี่ยวน้ำตาลใสจนกว่าน้ำตาลจะมีลักษณะข้นเหนียวเป็นยางมะตูม เรียกว่า "น้ำตาลปูด" มีสีคล้ำข้นเหนียว ในการเคี่ยวต้องคอยตักฟองน้ำตาลออก

3. เมื่อได้น้ำตาลปูดแล้วยกกระทะที่เคี่ยวลงมาวางบนหลุมแล้วใช้เหล็กกระแทก ๆ น้ำตาลจนเป็นเนื้อเดียวกันและใช้ไม้ขนวนกวนน้ำตาลจนกลายเป็นสีขาวนวลพร้อมที่จะตักใส่พิมพ์

4. นำน้ำตาลโตนดที่ได้มาหยอดลงในพิมพ์ที่มีผ้าขาวบางรอง เพื่อทำเป็นปึกหรือใส่ภาชนะที่เตรียมไว้ เรียกว่า "น้ำตาลปึก"

ในปัจจุบันได้มีการทำน้ำตาลปึกจากมะพร้าว และบางแห่งได้มีการผสมน้ำตาลทราย ซึ่งทำให้คุณภาพของน้ำตาลปึกลดลง จึงมีวิธีการสังเกตลักษณะของน้ำตาลโตนดแท้และน้ำตาลโตนดเทียม ดังนี้

ตาราง 16 วิธีการสังเกตลักษณะน้ำตาลโตนดแท้และน้ำตาลโตนดเทียม

น้ำตาลโตนดแท้	น้ำตาลโตนดเทียม
1. สีจะออกแดง	1. สีจะออกขาว
2. ถูกอากาศจะเหลว	2. แข็งอยู่ได้นาน
3. รสหวานนุ่ม	3. รสหวานเลี่ยน
4. มีกลิ่นตาลโตนดชัดเจน	4. มีกลิ่นน้ำตาลโตนดน้อย
5. เนื้อละเอียด	

ที่มา: จรุงศักดิ์ ธรรมรักษ์. (2550). *ตาลเมืองเพชร*. หน้า 19

สภาพปัญหาในการทำน้ำตาลโตนดและวิธีการแก้ปัญหาการทำน้ำตาลโตนด

พงษธร มีลิ (2550: สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันในการทำน้ำตาลโตนดได้ประสบปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. จำนวนของต้นตาลโตนดในปัจจุบันมีปริมาณลดลง เนื่องจากไม่มีการปลูกต้นตาลโตนดทดแทนการตัด
2. ภาครัฐไม่มีการส่งเสริมเรื่องการทำน้ำตาลโตนดอย่างจริงจัง
3. การผลิตน้ำตาลโตนดไม่คุ้มทุน

วิธีการแก้ปัญหาการทำน้ำตาลโตนด มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจวังตาลขึ้น ซึ่งทางกลุ่มวิสาหกิจฯ ได้ส่งเสริมให้คนขึ้นตาล มีการรับซื้อน้ำตาลดิบจากคนขึ้นตาลและปรับปรุงรูปแบบการตลาด เช่น การบรรจุน้ำตาลโตนดลงในกล่องพลาสติก เพื่อรักษาคุณภาพของน้ำตาล ผลิตแต่น้ำตาลโตนดแท้ไม่เจือปนน้ำตาลอื่น เป็นต้น

ปัจจุบันได้มีผู้ประกอบการทำเตาตาลโตนดจำนวนมาก ทำให้ผู้เรียนได้สามารถไปใช้แหล่งเรียนรู้จากบุคคลผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ และแหล่งทำน้ำตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่

ตาราง 17 แหล่งเรียนรู้บุคคลในการทำน้ำตาลโตนด

ที่	ชื่อ – สกุล		ที่อยู่
1	ร.อ.จำรัส	มีลิ	30/6 ม.5 ต.บ้านหม้อ อ.เมือง จ.เพชรบุรี
2	นายเผื่อน	บุตรวัด	1/1 ม.8 ต.ไร่ส้ม อ.เมือง จ.เพชรบุรี
3	นายศรัญญู	สิงห์โตแก้ว	47 ม.7 ต.ไร่ส้ม อ.เมือง จ.เพชรบุรี
4	นายพิมพ์	วัดเฉลยทอง	44 ม.7 ต.ไร่ส้ม อ.เมือง จ.เพชรบุรี
5	นายล้อม	ขำทวี	53 ม.6 ต.ไร่ส้ม อ.เมือง จ.เพชรบุรี

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	ชื่อ – สกุล		ที่อยู่
6	นายทอน	อยู่สุข	70/2 ม.6 ต.บ้านทาน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
7	นายเสา	เจิมจันทร์	61 ม.6 ต.บ้านทาน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
8	นายสมชาย	ทองปล้อง	53 หมู่ 6 ต.บ้านทาน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
9	นายเสาว์	มีสังข์	68 ม.6 ต.บ้านทาน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
10	นายฉะอ้อน	นกน่วม	54 ม.4 ต.บ้านทาน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
11	นายเลา	คำสระ	8 ม.2 ต.ห้วยข้อง อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
12	นายอาบ	น่วมนิ่ม	13 ม.2 ต.ห้วยข้อง อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
13	นางแพรว	หอมฟุ้ง	84 ม.1 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
14	นายสังเวียน	เนียมเล็ก	19 ม.2 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
15	นางวรรณา	จันทร์กระจ่าง	60 ม.1 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
16	นายสัง	สุขเอี่ยม	54/1 ม.3 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
17	นายบุญส่ง	เนียมล้น	22 ม.8 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
18	นายมงคล	บานแย้ม	95 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
19	นายยน	เทียนทอง	47 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
20	นายหวัด	กลัดเข็มทอง	82 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
21	นายชิต	ชาวตะวันตก	5 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
22	นายประจวบ	ทองมาก	102 ม.5 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
23	นายณรงค์	จองพุ่ม	19/1 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
24	นายเฉลิม	น้อยวงศ์	90 ม.5 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
25	นายพูล	ทองกลัด	134 ม.3 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
26	นายใหญ่	ยาหอมจิต	74 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
27	นายสัญญา	เมืองสมัย	30 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
28	นายสมศักดิ์	น่วมนิ่ม	38/1 ม.8 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
29	นายอภัย	บานแย้ม	75 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
30	นายพลาย	บานแย้ม	97 ม.6 ต.หนองกะปุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
42	นายสาคร	ฉวีวัน	ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
43	นายประกิจ	บุตรสิงห์	ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
44	นายสมศักดิ์	ฉวีวัน	ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
45	นายบุญยืน	คุ้มภัย	ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
46	นายแสง	จันทร์กระจ่าง	60 ม.1 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	ชื่อ – สกุล		ที่อยู่
47	นายบุญรวม	มิตรจิตร	24 ม.1 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
48	นายนวม	แจ้งเลิศ	29 ม.1 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
49	นายพูล	ทองเหลือ	42 ม.1 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
50	นายธง	ตลับแก้ว	85 ม.1 ต.สะพานไกร อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
51	นางผิว	บุตรสะอาด	28 ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
52	นางนิยม	คล้ำสี	21 ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
53	นางเชื้อ	คล้ำสี	20 ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
54	นายสน	เขียวคลี่	18 ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
55	นางปิ่น	ทองแหยม	16 ม.2 ต.ห้วยลึก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
56	นายเสียน	แย้มเทศ	41 ม.1 ต.ลาดโพธิ์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
57	นายสมปอง	นาคเงิน	40 ม.1 ต.ลาดโพธิ์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
58	นายเสริม	นวลละออง	89 ม.2 ต.ลาดโพธิ์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
59	นายวน	ทองปล้อง	12 ม.2 ต.ลาดโพธิ์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
60	นายทวน	คลับคล้าย	82 ม.2 ต.ลาดโพธิ์ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
61	นายจำรัส	สุกใส	148 ม.5 ต.ไร่สะท้อน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
62	นายวิเชียร	ศรีจันทร์	2/2 ม.8 ต.ไร่สะท้อน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
63	นายเที่ยง	สายจันทร์	110 ม.5 ต.ไร่สะท้อน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
64	นายพิศวง	นิลห้อย	214/1 ม.2 ต.ไร่สะท้อน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
65	นายสอน	พลายแดง	148 ม.6 ต.ไร่สะท้อน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
66	นายล้น	สุขเอี่ยม	32 ม.5 ต.ตำหรุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
67	นายสมจิต	ศรีแจ้	44 ม.5 ต.ตำหรุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
68	นายโน้ม	อ่วมแสง	32 ม.5 ต.ตำหรุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
69	นายเอื่อน	ศรีเสวก	25 ม.3 ต.ท่าเสน อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
70	นายสำรวย	เทศสาลี	ม.1 ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
71	นายอบ	บุญกุศล	ม.1 ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
72	นายรอด	จันทร์บูรณ์	ม.1 ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
73	นายสาย	พรรณพราย	ม.1 ต.ท่าช้าง อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
74	นายนิล	บัวคลี่	ม.1 ต.โรงเข้ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
75	นายสงวน	บุตรรัตน์	ม.5 ต.โรงเข้ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
76	นายบุญยัง	แจ่มกระจ่าง	ม.5 ต.โรงเข้ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	ชื่อ – สกุล		ที่อยู่
77	นายชูชาติ	ไพรอด	ม.5 ต.โรงเข้ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
78	นายลาบ	ชุ่มแช่ม	ม.5 ต.โรงเข้ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
79	นายทัน	มิตรจิต	ม.5 ต.โรงเข้ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
80	นายด่วน	เจมจันทร์	ม.4 ต.ไร่โคก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
81	นายชิบ	อ่วมศรี	ม.2 ต.ไร่โคก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
82	นายบุญธรรม	บุญอยู่	ม.1 ต.ไร่โคก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
83	นายวิเชียร	เกล้ากลิ่น	ม.1 ต.ไร่โคก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
84	นายวิน	พูลพิพัฒน์	ม.1 ต.ไร่โคก อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
85	นายสี	จันทร์บูรณ์	ม.3 ต.บ้านหาด อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
86	นายยุ้ย	พูลนิล	ม.3 ต.บ้านหาด อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ที่มา: จรุงศักดิ์ ธรรมรักษ์. (2550). *ตาลเมืองเพชร*. เพชรบุรี: เพชรบุรีการพิมพ์. หน้า 24 -39.

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จรุงศักดิ์ ธรรมรักษ์. (2550). *ตาลเมืองเพชร*. เพชรบุรี: เพชรบุรีการพิมพ์.

พงษธร มีลิ. (2550, 27 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวังตาล.

มูล ตาหาญ; และประเสริฐ ตาหาญ. (2550, 5 ธันวาคม) สัมภาษณ์โดย ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา ที่เตาเคี่ยวตาล.

ศิริชัย ร่างน้อย. (2549). *ต้นตาลเมืองเพชร*. กรุงเทพฯ: ไทภูมิพับลิชชิ่ง.

ใบงานที่ 1
เรื่อง ประโยชน์ของตาลโตนด

คำชี้แจง จากการที่นักเรียนได้ศึกษาเรื่องประโยชน์ของตาลโตนด ให้นักเรียนวาดภาพส่วนประกอบของต้นตาลโตนด และบอกประโยชน์ของส่วนประกอบนั้น

ใบงานที่ 2
เรื่อง อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำน้ำตาลโตนด

คำชี้แจง จากการที่นักเรียนได้ชมการสาธิตทำน้ำตาลโตนดแล้ว ให้นักเรียนบอกชื่ออุปกรณ์ในการทำน้ำตาลโตนด และวาดรูปประกอบ

1. ..... 2. ..... 3. .....

4. ..... 5. ..... 6. .....

ใบงานที่ 3
เรื่อง ขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนด

คำชี้แจง นักเรียนชมการสาธิตการทำน้ำตาลโตนดจากวิทยากร แล้วเขียนขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนด (หากไม่เข้าใจในขั้นตอนใดให้สอบถามจากวิทยากร)

ใบงานที่ 4
เรื่อง ลักษณะของน้ำตาลโตนด

คำชี้แจง นักเรียนชมการสาธิตการทำน้ำตาลโตนดแล้ว ให้บันทึกลักษณะของน้ำตาลโตนด ที่นักเรียนพบลงในตาราง

ลักษณะ	สิ่งที่พบ
1. สี	....
2. รสชาติ	....
3. กลิ่น	....

แบบฝึกหัด

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. น้ำตาลสดได้มาจากส่วนใดของต้นตาล

   _____

2. “น้ำตาลใส” “น้ำตาลปูด” และ “น้ำตาลปึก” คืออะไรและมีลักษณะอย่างไร

   _____

   _____

   _____

3. “พะอง” ทำจากอะไรและมีประโยชน์อย่างไร

   _____

   _____

4. เพราะเหตุใดต้องใส่ไม้พะยอมในกระบอกรองน้ำตาล

   _____

   _____

5. ส่วนต่าง ๆ ของต้นตาลสามารถนำไปทำสิ่งใดได้บ้าง

   _____

   _____

6. นักเรียนมีวิธีการอย่างไรจะอนุรักษ์อาชีพการทำน้ำตาลโตนดในจังหวัดเพชรบุรี

   _____

   _____

แบบประเมินใบงานที่ 1

เรื่อง ประโยชน์ของตาลโตนด

รายการประเมิน / กลุ่มที่	ภาพส่วนประกอบถูกต้อง					บอกประโยชน์ถูกต้อง					ความสะอาดเรียบร้อย					ความสวยงาม					รวมคะแนน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี
5	=	ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี
17 – 20	=	ดีมาก

แบบประเมินใบงานที่ 2

เรื่อง อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำน้ำตาลโตนด

รายการประเมิน / กลุ่มที่	ภาพอุปกรณ์ถูกต้อง					ชื่ออุปกรณ์ถูกต้อง					ความสะอาดเรียบร้อย					ความสวยงาม					รวมคะแนน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี
5	=	ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี
17 – 20	=	ดีมาก

แบบประเมินใบงานที่ 3

เรื่อง ขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนด

รายการประเมิน / กลุ่มที่	ขั้นตอนการทำน้ำตาลโตนดถูกต้อง					อักขรวิธีถูกต้อง					ความสะอาดเรียบร้อย					รวมคะแนน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	15

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี
5	=	ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน

1 – 3	=	ปรับปรุง
4 – 6	=	พอใช้
7 – 9	=	ปานกลาง
10 – 12	=	ดี
13 – 15	=	ดีมาก

แบบประเมินการนำเสนอผลงาน

เรื่อง ตาลโตนด

กลุ่มที่	รายการประเมิน																				รวมคะแนน
	เนื้อหาถูกต้อง				รูปแบบการนำเสนอ				วิธีการนำเสนอ				ความคิดสร้างสรรค์				ความสวยงาม				
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 5	=	ปรับปรุง
6 – 10	=	พอใช้
11 – 15	=	ปานกลาง
16 – 20	=	ดี

แบบประเมินผลงาน

เรื่อง ตาลโตนด

กลุ่มที่	รายการประเมิน																				รวมคะแนน
	ความสอดคล้องของเนื้อหา					ความถูกต้องตามอักขรวิธี					ความคิดสร้างสรรค์					ความสะอาดเป็นระเบียบ					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	20

ผู้ประเมิน.....

(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน		
1	=	ปรับปรุง
2	=	พอใช้
3	=	ปานกลาง
4	=	ดี
5	=	ดีมาก

เกณฑ์การประเมิน		
1 – 4	=	ปรับปรุง
5 – 8	=	พอใช้
9 – 12	=	ปานกลาง
13 – 16	=	ดี
17 – 20	=	ดีมาก

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ได้สรุปไว้โดยลำดับ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการวิจัย
6. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนและนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาและจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนและนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 30 คน นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 3,255 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนและนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2550 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 346 คน จากนั้น

ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นเป็นชั้นในการสุ่ม แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามสำหรับครูและนักเรียน ดังนี้

1. แบบสอบถามสำหรับครูผู้สอน แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้

2. แบบสอบถามสำหรับนักเรียน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 เพื่อขอเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) จำนวน 30 คน และนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) จำนวน 346 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถามครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอนโดยการแจกแจงความถี่ คำนวณหาค่าร้อยละและวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเภท โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้านโดยภาพรวม และความคิดเห็นในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณหาค่าร้อยละและนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนเป็นความเรียง

2. แบบสอบถามนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนโดยการแจกแจงความถี่ คำนวณหาค่าร้อยละและวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเภท โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนเป็นความเรียง

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 สรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ และแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 เมื่อพิจารณาพบว่า มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการสอน รองลงมาได้แก่ วัตถุประสงค์ สถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ และการประเมินผล ส่วนด้านที่น้อยที่สุด ได้แก่ คำนำ

4. เอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 ที่จัดทำขึ้น ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ประเมินว่ามีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้

6. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน และนักเรียน มีประเด็นซึ่งควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของครูผู้สอนในช่วงชั้น 2 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงลำดับจากคะแนนมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ครูผู้สอน ในช่วงชั้นที่ 2 เลือกแหล่งเรียนรู้บุคคลอยู่ในระดับแรก เพราะว่า บุคคลในจังหวัดเพชรบุรีบางท่าน เป็นปราชญ์ชาวบ้าน มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและมีประสบการณ์ที่น่าสนใจ เช่น การทำขนมหวาน การทำน้ำตาลโตนด ซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ที่หลากหลายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ อธิปัตย์ คลี่สุนทร (2547: 29-30) ที่กล่าวว่า องค์ความรู้ในท้องถิ่นนั้นเป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงที่สืบทอดกันมาและ สามารถปรับใช้ในหลายสถานการณ์และในชุมชนมีผู้รู้ต่าง ๆ มากกว่าครูที่สอนหนังสือ เป็นครูที่รู้ จริง ทำให้การเรียนการสอนเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง ทำให้การเรียนรู้สนุกและไม่น่าเบื่อหน่าย (ประเวศ วะสี. 2543: 60-61) เช่นเดียวกับงานวิจัยของสามารถ รอดสำราญ (2546: 86-88) พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลในการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในโรงเรียน บุคลากรในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษาและงานวิจัยของลอเรย์ (Lawey. 1998: 17) พบว่า การให้ความสำคัญกับท้องถิ่น โดยดึงเอาภูมิปัญญาระดับท้องถิ่นที่มีความรู้ใน ศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ เข้ามาสู่โรงเรียนจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอน มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชนและโรงเรียนได้

ส่วนแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 มีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ตามธรรมชาติ เลือกอยู่ในลำดับรองเพราะว่า แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่หรือ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ซึ่งมีความสำคัญต่อ การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดเพชรบุรี อีกทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและการ อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับดำริ บุญชู (2548: 28) ได้สรุป ถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ว่าการให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนตามธรรมชาติจะทำให้ ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชน ของตน พร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตดังที่งานวิจัยของสามารถ รอด สำราญ (2546: 86-88) พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติในการจัดการเรียนการสอน มีการใช้ ต้นไม้ สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สัตว์ใช้งาน ดิน หิน แร่ ภูเขา และงานวิจัยของสิริยุพา ศกุนตะเสฐียร (2545: 93-95) พบว่า ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ อากาศ แสงแดด ดิน และ จะทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างหรือสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียน

สามารถออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจของตนเอง (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และดารณี คำวัจนัง. 2545: คำนำ)

ส่วนแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น ครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 มีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เลือกอยู่ในลำดับน้อยที่สุด เพราะว่าแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่ครูควรนำมาใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ พระนครคีรี พระตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์) เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานที่จริงและทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างหรือสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง และเป็นการเรียนรู้จากความสนใจของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3-4) ที่กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์

2. ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงลำดับจากคะแนนมากไปน้อย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้บุคคล แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 เลือกแหล่งเรียนรู้บุคคลอยู่ในลำดับแรกเพราะว่า นักเรียนทราบว่าบุคคลในจังหวัดเพชรบุรีมีฝีมือ มีชื่อเสียง ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและนักเรียนบางคนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลเหล่านั้น จึงทำให้นักเรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ตามความสนใจด้วยตนเอง เช่น การทำขนมหวาน การทำน้ำตาลโตนด ซึ่งสอดคล้องกับเฟอร์กูสัน (Ferguson. 1997: 32) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาของเด็กในชนบทของรัฐเนบราสกา พบว่า เด็กสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความคิดของตนเองได้ดีกว่าการศึกษาอยู่ภายในโรงเรียนและดำริ บุญชู (2548: 27-31) ได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชน ซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ช่างฝีมือ ภิกษุสงฆ์ ศิลปิน ฯลฯ และทำให้นักเรียนได้ออกไปศึกษาค้นคว้าหาคำตอบที่ต้องการด้วยตนเอง หรือนักเรียนได้มีโอกาสซักถามสิ่งที่อัดอั้นตันใจใคร่รู้ว่าผลงานของเขาถูกต้องหรือไม่เพียงใด จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจริง ๆ (สุวิทย์ มูลคำ; และอรทัย มูลคำ. 2544: 171-172)

ส่วนแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 มีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เลือกอยู่ในลำดับรอง เพราะว่าแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่น่าสนใจและมีชื่อเสียงในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ พระนครคีรี พระตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์) เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับเซฟเวอร์ (Shaver. 1991: Abstract) ได้ศึกษาการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา พบว่า ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าในการสอนการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนมาประกอบการเรียนการสอนเป็นการดึงดูดความสนใจของนักเรียนช่วยให้การเรียนได้ผลดีได้เรียนจากของจริงมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้นช่วยให้หลักสูตรมีความหมายและมีประสิทธิภาพดีขึ้นนักเรียนได้รับประสบการณ์มากกว่าการเรียนในห้องเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในโครงการต่าง ๆ ที่จัดให้มีและการที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในโครงการเหล่านั้น ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคมอยู่ในระดับสูง เด็กนักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะต่างๆ กล้าแสดงออกและมีความเป็นผู้นำ

ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานที่จริงและทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างหรือสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง และเป็นการเรียนรู้จากความสนใจของตนเอง

ส่วนแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 มีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เลือกอยู่ในลำดับสุดท้ายเพราะว่า แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา เกิดขึ้นเองโดยไม่มีใครสร้างขึ้น อีกทั้งเป็นสถานที่ที่นักเรียนรู้จักในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545: 1) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ นักเรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ ได้ฝึกปฏิบัติหาความรู้และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง จนเป็นผู้ที่คิดเป็นและเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุข เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้โดยการได้สัมผัสธรรมชาติ เป็นการสร้างประสบการณ์ตรงต่อการดำรงชีวิต ได้เรียนรู้ ได้ค้นพบความรู้ที่นอกเหนือจากหนังสือเรียนและครูก็ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปกับนักเรียนด้วย เป็นบรรยากาศการเรียนรู้ ดังที่ สุวิทย์ มูลคำ; และอรทัย มูลคำ (2544: 171-172) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติว่า เด็กได้เรียนรู้จากของจริง โดยใช้ประสาทสัมผัสครบถ้วน ทั้งจากการมองเห็น การได้ชิม การได้ดมกลิ่น การได้ยินเสียง การได้จับต้องสิ่งที่เป็นรูปธรรมในสถานการณ์จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลจากการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 2 มีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล โรงเรียนควรรวบรวมข้อมูลรายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชนพร้อมสถานที่ที่สามารถติดต่อได้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอนและนักเรียนได้ศึกษาสืบค้นข้อมูล

1.2 ผลจากการวิจัยพบว่า นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 มีความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ดังนั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนควรเชิญผู้ที่มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์โดยตรงให้กับนักเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนได้มีโอกาสซักถามปัญหาและค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาปรับปรุงการจัดกิจกรรมสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยนำนักเรียนไปศึกษานอกห้องเรียนหรือนอกสถานที่ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือให้นักเรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ของโรงเรียนเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 และเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้บุคคล แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2544). *การพัฒนาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

----------. (2545ก). *คู่มือ: พัฒนาสื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----------. (2545ข). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

----------. (2545ค). *เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

----------. (2545ง). *สถานที่สำคัญทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

----------. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กรมสามัญศึกษา. (2544). *การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 5 กรมฯ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

กฤษณา ศรีเกียรติ. (2545). *ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. (2548). *ข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. เพชรบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 (เอกสารลำดับที่ 12/2548).

กาญจนา เอกะวิภาต. (2543). *การทำมาหากินในชุมชน*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). *แก่งกระจานป่ามหัศจรรย์แห่งสายน้ำเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

----------. (2544). *อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวฯ.

กุลธิดา สืบหล้า ; และสายัณห์ ชื่นอุดมสวัสดิ์. (2549, มกราคม). แก่งกระจานในความเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อน. *วารสารอนุสาร อ.ส.ท.*. 46(6): 80-91.

ข้อมูลจังหวัดเพชรบุรีปี 2549. (2549). สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2549, จาก http://www.Phetchaburi.go.th/

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จรุงศักดิ์ ธรรมรักษ์. (2550). *ตาลเมืองเพชร*. เพชรบุรี: เพชรบุรีการพิมพ์.

จังหวัดทหารบกเพชรบุรี. (2547?). เปิดประตูสู่วังบ้านปืน. (แผ่นพับ). เพชรบุรี: เพชรบุรีการพิมพ์. ถ่ายเอกสาร.

จังหวัดเพชรบุรี. (2525). *สมุดเพชรบุรี*. เพชรบุรี: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

จุรีพร กาญจนการุณ. (2547, กรกฎาคม-ตุลาคม). แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน. *วารสารครุศาสตร์*. 33(1): 40-41.

ชบา เด็ดดวง. (2549). *การศึกษาการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริงของโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2544, มีนาคม). แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารการศึกษานอกโรงเรียน*. 4(6): 19-23.

ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์. (2541, กันยายน). ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดีอย่างไร. *ปฏิรูปการศึกษา 1*. (1): 8.

ชาตรี สำราญ. (2547, กรกฎาคม). ผลจากการใช้เอกสารประกอบการสอนของครู. *วารสารการปฏิรูป*. 7(75): 44-45).

----------. (2547, สิงหาคม). การเขียนเอกสารประกอบการสอน. *วารสารการปฏิรูป*. 7(76): 44-45.

ดำริ บุญชู. (2548, มกราคม-มีนาคม). การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. *วารสารวิชาการ*. 8(1): 27-31.

ดิเรก แจ้งจิตร. (2547). *การดำเนินงานเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนบ้านนาประชาสัมพันธ์ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์. (2542). *เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การเขียนตำรา และเอกสารประกอบการบรรยาย "การผลิตผลงานทางวิชาการ"*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ทิพย์วรรณ สุดปฐม. (2547, พฤศจิกายน-ธันวาคม). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติ. *วารสาร สสวท*. 33(133): 58-61.

ทิวา เครือภู่. (2549). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในจังหวัดสมุทรสงคราม.* สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ธงชัย สุริโย. (2550, 18 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา ที่โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี.

ธเนศ ขำเกิด. (2543, กุมภาพันธ์). ถ้าครูไม่อ่านไม่ศึกษาค้นคว้าจะปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จได้อย่างไร. *วารสารวิชาการ*. 3(2): 73-77.

นงเยาว์ แสนโกศิก; และคนอื่น ๆ. (2543). *เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

นงลักษณ์ ธรรมธุรส. (2550). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Present Perfect และ Past Simple Tense โดยการใช้เอกสารประกอบ*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2550, จาก http://www.thaidresearch.org/result.php?id

นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์. (2533). *แหล่งวิทยาการในชุมชน*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน เล่มที่ 1 หน่วยที่1).

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ. (2544, ธันวาคม). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็ก มิได้สร้างเพื่อใคร. *วารสารวิชาการ*. 4(12): 26 – 37.

ประจักษ์ บุญอารีย์. (2545, เมษายน). การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา. *วารสารคุรุทัศน์*. 16(1): 46-47.

ประไพพรรณ ผ่องสวัสดิ์. (2549). *การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ประเวศ วะสี. (2543). *แหล่งรวมวิทยาการ*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

พงษธร มีลิ. (2550, 27 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดย ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนวังตาล

พจนีย์ เทียมศักดิ์. (2543, ธันวาคม). การศึกษา : ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน. *วารสารวิชาการ*. 3(12): 56–69.

พรพิษ ดาษดื่น. (2543). เพชรบุรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พูนทรัพย์ เจริญสุข. (2538, กุมภาพันธ์-เมษายน). รายงานการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้เอกสารประกอบการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*. 2(2): 78-85.

ไพรัช วังช่วย. (2548). *บทบาทของผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.* วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ภาควิชาการบริหารการศึกษา. (2547). *เอกสารประกอบการประชุม โครงการจัดทำสารนิพนธ์.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มูล ตาหาญ ; และ ประเสริฐ ตาหาญ. (2550, 5 ธันวาคม) สัมภาษณ์โดย ธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา ที่เตาเคี่ยวตาล.

ลักษณะผลงานทางวิชาการ. (2550). สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2550, จาก http://www.sobkran.htm

วิวาวรรณ เนตรทิพวัลย์. (2548). *ศึกษาความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1.* สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศราวุธ อรรถานุรักษ์. (2549). *พฤติกรรมการสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 2.* สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2549, จาก http://www.inspect12.moe.go.th/insite/Vijai.htm

ศรีราชา เจริญพานิช; และคนอื่น ๆ. (2548). *ร่างรายงานการวิจัยกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาของเอกชน.* กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์; และดารณี คำวัจนัง. (2545). *แหล่งการเรียนรู้: เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้และหลักสูตรสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: เมธีทิปส์.

ศิริชัย ร่างน้อย. (2549). *ต้นตาลเมืองเพชร.* กรุงเทพฯ: ไทภูมิพับลิชชิ่ง.

สมโภชน์ หลักฐาน. (2550). *เอกสารประกอบการสอนพลศึกษา ผลงานทางวิชาการของครูผู้สอนพลศึกษา.* สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2550, จาก http://www.sisaketedu1.go.th/50/news/text-pe2550.doc.

สมลักษณ์ มธุรสสุวรรณ. (2548). การศึกษาบรรยากาศการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน สังกัดฝ่ายการศึกษา อัครสังฆมณฑลกรุงเทพ เขต 4. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ส่วนนันทนาการและสื่อความหมาย. (2549). *อุทยานแห่งชาติ ธรรมชาติ...และนันทนาการ.* กรุงเทพฯ: สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.

ส่วนประกอบของเอกสารประกอบการสอน. (2550). สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2550, จาก http://www.crma.ac.th/academic/educate/sapa4/sapa-reg/from-2.doc

สามารถ รอดสำราญ. (2546). *การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1. (2548). *แผนปฏิบัติราชการ 1 ปี พ.ศ.2549 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1*. เพชรบุรี: กลุ่มนโยบายและแผน. (เอกสารลำดับที่ 1/2548)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

----------. (2545). *แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

----------. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2544). *คู่มือการเขียนผลงานทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สิริยุพา ศกุนตะเสฐียร. (2545). *การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม. ถ่ายเอกสาร.

สุกัญญา วิเชียรกร; และอรรถพล อัครจันทร์. (2550). สืบค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2550, จาก http://www.dld.go.th/region

สุดารา สุจฉายา, บรรณาธิการ. (2547). *เพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: สารคดี.

สุทธาสินี วัชรบูล. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ขุมพลังแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุพัชรี ผุดผ่อง. (2547, ตุลาคม). อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี. *วารสารวงการครู*. 1(10): 45-46).

สุมน อมรวิวัฒน์. (2544). *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

สุรพล เกียนวัฒนา; และ ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. (2543, พฤษภาคม-สิงหาคม). หลักการผลิตเอกสารประกอบการสอน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 5(1): 29-43.

สุวิทย์ มูลคำ; และอรทัย มูลคำ. (2544). *Child Centered : Stroyline Medthod : การบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

----------. (2545ก). *20 วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมและการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

----------. (2545ข). *แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.

เสยย์ เกิดเจริญ ; และคนอื่น ๆ. (2542). *พระปิยมหาราชกับเมืองเพชร*. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.

หน่วยศึกษานิเทศก์. (2546). *ชุดเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เล่ม 5 การจัดกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

แหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. (2546, กรกฎาคม-กันยายน). *สื่อพลัง*. 11(3): 3.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี. (2550). *แม่น้ำเพชรบุรี 1 ทศวรรษ วันสืบสานการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี 7 สิงหาคม 2550*. เพชรบุรี: องค์การบริหารฯ.

อธิปัตย์ คลี่สุนทร. (2547, ตุลาคม-ธันวาคม). ยุทธศาสตร์การบริหารในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการ*. 7(4): 29-30.

อรรถพล อนันตวรสกุล. (2546). *วัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ปาเจรา.

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน. (2550). สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2550, จาก http://www.dnp.go.th/

เอนก ธรรมนิต. (2549). *การศึกษาการพัฒนาทางวิชาการของครูโรงเรียนคาทอลิกสังฆมณฑลจันทบุรี สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

Ferguson, Harl R. (1997). The High School Curriculum. New York: The Ronald Press.

Lawey, Ragina F. (1998). *Audio Visual Method in Teaching*. New York: Holt Rinchart and Winston.

Lopez, Marquez; Lima, Teresa. (1998, December). Parental views on participation, dual Language education, and bilingualism. *Dissertation Abstracts International*. 59(06): 1877 –A.

Mullins' Jouce A. (1999, January). How field trips in natural areas associated with museums, Arboreta, and Aquaria impact the educational experiences of teachers and students. *Dissertation Abstracts International*. 59(07): 2437–A.

Shaver, Jame. P. (1991). *Handbook of Reseach on Social Studies Teaching and Leaning, A Project of the National Council for the Social Studies*. New York: Macmilland.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ใช้สำหรับศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1
2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้

3. แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอในภาพรวม ดังนั้นคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น

ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบ ให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ในการนำผลการวิจัยมาพัฒนาปรับปรุง แก้ไขในเรื่องของการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

นางสาวธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา
นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงกับสถานภาพของท่านเพียงข้อเดียว

1. ระดับชั้นในการสอน (ชั้นที่มีชั่วโมงสอนมากที่สุด)
   - ☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
   - ☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
   - ☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คำชี้แจง ให้ผู้ตอบแบบสอบถามอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าผู้ตอบมีความคิดเห็นสอดคล้องตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้

ข้อ	แหล่งเรียนรู้	ความต้องการใช้		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ			
	(1) แม่น้ำเพชรบุรี			
	(2) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน			
	(3) ห้วยแม่ประจันต์			
	(4) แหล่งดีบุก			
	(5) แหล่งฟลูออไรต์			
	(6) แหล่งถ่านหินลิกไนต์			
	(7) แหล่งหินปูน			
2	แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น			
	2.1 แหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี			
	(1) พระนครคีรี			
	(2) ตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)			
	(3) พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน			
	(4) ถ้ำเขาหลวง			
	(5) วัดใหญ่สุวรรณาราม			
	(6) วัดไผ่ล้อม			
	(7) วัดมหาธาตุวรวิหาร			

ข้อ	แหล่งเรียนรู้	ความต้องการใช้		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
	(8) วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน)			
	(9) วัดสระบัว			
	(10) วัดกุฏิ (บางเค็ม)			
	(11) วัดท่าไชยศิริ			
	(12) วัดกำแพงแลง			
	(13) วัดในกลาง			
	(14) วัดเขาบันไดอิฐ			
	(15) วัดมหาสมณาราม			
	(16) วัดถ้ำแกลบ (บุญทวี)			
	(17) วัดเกาะแก้วสุทธาราม			
	(18) ศาลหลักเมืองเพชรบุรี			
	(19) แหล่งโบราณคดีทุ่งเศรษฐี			
	(20) เขาพนมขวด			
	2.2 ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์			
	(1) ศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร			
	(2) ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำโรงเรียนเขาย้อยวิทยา			
	(3) ศูนย์การศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนโรงเรียนบางตะบูน			
	(4) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี			
	(5) พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย			
	(6) พิพิธภัณฑ์วชิระปราสาท (วัดเพชรพลี)			
3	แหล่งเรียนรู้บุคคล			
	3.1 ด้านการประกอบอาชีพ			
	(1) การทำขนมหวานเมืองเพชร			
	(2) การทำน้ำตาลโตนด			
	(3) การทำนาข้าว			
	(4) การทำประมง			
	(5) การทำนาเกลือ			

ข้อ	แหล่งเรียนรู้	ความต้องการใช้		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
	3.2 ด้านงานช่างฝีมือและหัตถกรรม			
	(1) เมรุเมืองเพชร			
	(2) ศิลปะการทำทองรูปพรรณเมืองเพชร			
	(3) ศิลปะการแทงหยวก			
	(4) ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร			
	(5) การทำหัวโขนและหัวสัตว์ต่าง ๆ			

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

คำชี้แจง ถ้าท่านต้องการเอกสารประกอบการสอน ท่านมีความคิดเห็นว่าควรมีหัวข้ออะไรบ้าง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงกับความต้องการเอกสารประกอบการสอน (ตอบได้มากกว่า 1 รายการ)

☐ คำนำ ☐ วัตถุประสงค์

☐ สถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ ☐ ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

☐ กิจกรรมการเรียนรู้ ☐ สื่อการสอน

☐ การประเมินผล ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ได้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ใช้สำหรับศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1
2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ตอน ดังนี้

   ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

   ตอนที่ 2 ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

   ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้
3. แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอในภาพรวม ดังนั้นคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อนักเรียนทั้งสิ้น

ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบ ให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ในการนำผลการวิจัยมาพัฒนาปรับปรุง แก้ไขในเรื่องของการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

นางสาวธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา
นิสิตปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงกับระดับชั้นที่เรียนของนักเรียนเพียงข้อเดียว

1. ระดับชั้นที่เรียน
   - ☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
   - ☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
   - ☐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 ความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่านักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้

ข้อ	แหล่งเรียนรู้	ความต้องการใช้		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
1	แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ			
	(1) แม่น้ำเพชรบุรี			
	(2) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน			
	(3) ห้วยแม่ประจันต์			
	(4) แหล่งดีบุก			
	(5) แหล่งฟลูออไรต์			
	(6) แหล่งถ่านหินลิกไนต์			
	(7) แหล่งหินปูน			
2	แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น			
	2.1 แหล่งโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี			
	(1) พระนครคีรี			
	(2) ตำหนักศรเพชรปราสาท (พระรามราชนิเวศน์)			
	(3) พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน			
	(4) ถ้ำเขาหลวง			
	(5) วัดใหญ่สุวรรณาราม			
	(6) วัดไผ่ล้อม			
	(7) วัดมหาธาตุวรวิหาร			

ข้อ	แหล่งเรียนรู้	ความต้องการใช้		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
	(8) วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน)			
	(9) วัดสระบัว			
	(10) วัดกุฏิ (บางเค็ม)			
	(11) วัดท่าไชยศิริ			
	(12) วัดกำแพงแลง			
	(13) วัดในกลาง			
	(14) วัดเขาบันไดอิฐ			
	(15) วัดมหาสมณาราม			
	(16) วัดถ้ำแกลบ (บุญทวี)			
	(17) วัดเกาะแก้วสุทธาราม			
	(18) ศาลหลักเมืองเพชรบุรี			
	(19) แหล่งโบราณคดีทุ่งเศรษฐี			
	(20) เขาพนมขวด			
	2.2 ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์			
	(1) ศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร			
	(2) ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำโรงเรียนเขาย้อยวิทยา			
	(3) ศูนย์การศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนโรงเรียนบางตะบูน			
	(4) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี			
	(5) พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย			
	(6) พิพิธภัณฑ์วชิระปราสาท (วัดเพชรพลี)			
3	แหล่งเรียนรู้บุคคล			
	3.1 ด้านการประกอบอาชีพ			
	(1) การทำขนมหวานเมืองเพชร			
	(2) การทำน้ำตาลโตนด			
	(3) การทำนาข้าว			
	(4) การทำประมง			
	(5) การทำนาเกลือ			

ข้อ	แหล่งเรียนรู้	ความต้องการใช้		
		มาก	ปานกลาง	น้อย
	3.2 ด้านงานช่างฝีมือและหัตถกรรม			
	(1) เมรุเมืองเพชร			
	(2) ศิลปะการทำทองรูปพรรณเมืองเพชร			
	(3) ศิลปะการแทงหยวก			
	(4) ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชร			
	(5) การทำหัวโขนและหัวสัตว์ต่าง ๆ			

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามและเอกสารประกอบการสอน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

1. อาจารย์ ดร.จารุวรรณ	พลอยดวงรัตน์	อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ ดร.ปานจักษ์	เหล่ารัตนวรพงษ์	อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. นายเขมณัฏฐ์	จันทร์วงศ์	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
4. นายสุพล	อนามัย	ผู้จัดการและผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติรังสรรค์ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
5. นายปรีชา	น้อยพ่วง	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขาสมอระบัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเอกสารประกอบการสอน

1. นายเกริกชัย	ชาติไทยไตรรงค์	วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
2. นายเรวัฒน์	มุสิกเจียรนันท์	ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 1 วัดแก่นเหล็ก (รัตนกะลัสอนุสรณ์) อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
3. นางชูศรี	เย็นจิตต์	นักวิชาการวัฒนธรรม 7 ว สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
4. นายสนอง	ประกอบชาติ	ข้าราชการบำนาญโรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร	ประกอบชาติ	ข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี

ภาคผนวก ค
หนังสือราชการ

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวธัญลักษณ์ โชคคุณะวัฒนา
วันเดือนปีเกิด	5 กันยายน 2520
สถานที่เกิด	116/1 ตำบลต้นมะม่วง อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	22/100 หมู่ 1 ตำบลโพไร่หวาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นายทะเบียนโรงเรียนปริยัติรังสรรค์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนปริยัติรังสรรค์ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
พ.ศ. 2535	ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี
พ.ศ. 2538	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (คหกรรมทั่วไป) จากวิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2542	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (คหกรรมศาสตร์ทั่วไป) จากสถาบันราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
พ.ศ. 2551	การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร